

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

MIRCEA V. CIOBANU: „ALEGĂTORI ȘI ALEȘI”

„(...) Coborându-ne în realitatea profană, parcă s-ar cere totuși niște concluzii în situația dramatică în care ne-am pomenit în consecință: candidatul dreptei cu aspirații europene se va bate cu socialistul nostalgic al lui Dodon, susținut discret și de putere. Turul doi oferă încă o șansă locuitorilor Chișinăului să demonstreze că ei pot să decidă. Încă o șansă echipei proeuropene să demonstreze că se pot uni, pe un larg palier, pentru un scop comun.” (P. 3)

ION POP: „ÎN APĂRAREA LIMBII ROMÂNE”

„(...) Nemaipomenita sărăcire a exprimării în românește e cauzată de foarte slabul nivel cultural asigurat de școală, dezinteresul față de lectură, marginalizarea fără precedent a educației umaniste în școală. (...) Ceva e, totuși, urgent de făcut. Căci ne aflăm într-o reală și gravă stare de urgență, de asediu al imposturii, al vulgarității oferite drept exemple de comportament social, în disprețul celui mai elementar bun-simț și al regulilor celor mai simple de purtare civilizată”. (P. 5)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Fragment din romanul *Johann Holtrop* al scriitorului german Rainald Goetz, tradus românește de Victor Scoradeț. (P. 24)

„Poezia, pe care G. Meniuc o considera cea mai desăvârșită expresie a nobleței și suveranității spirituale, și-a pierdut pantoful de aur pe treptele stilului înalt și a îmbrăcat, spre deziluzia prințului răătăcitor, cămașă de cenușăreasă. (...) Într-un spațiu poetic dominat de atâtea valori

incontestabile, dar și de o teribilă confuzie valorică, într-un timp al poeziei autentice, dar și al «kitsch-ului preventiv» (Roger Scruton), în care textul poetic, «construcțiile verbale aleatorii, nevertebrate» (Mircea Mi-hăieș) sunt pe cale să disloce flacăra

pură a emoției lirice, spiritul poetic al lui G. Meniuc trece pragul celor o sută de ani, ținând în mâna-i de abur această carte subțire dar viguroasă, «Pe rug fiecare devine liber», ca pe o trestie visătoare în vântul mileniului III. Și nu e lucru puțin.”

„PIAȚA CENTRALĂ”:

„(...) eu cu lipsa mea de oxigen și de spațiu, căutând un loc prin care să trec nevăzută, multe standuri cu carne de porc, o fată frumoasă și o alta slută, privindu-se cu trufie și mirare și nici urmă de poezie pe nicăieri.”

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

TEOFANII ÎN FORMAT A4 – P. 4
TEO CHIRIAC: „MITUL LUI HERMES” (II)

IN SFUMATO – P. 6
EUGEN LUNGU: „PANAIT ISTRATI ÎN RASSM”

REFLEXE – P. 7
ANA BLANDIANA: „GÂNDURI DESPRE CENTENAR”

MEMORII – P. 8
ION DRUȚĂ: „VOCEA” (FRAGMENTE)

ZILELE LITERATURII ROMÂNE LA CHIȘINĂU – P. 16-17
CRONICA EVENIMENTULUI. IMPRESIILE PARTICIPANȚILOR

05
2018

CUPRINS

EDITORI:
UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău

ANUL 4 | NUMĂRUL 5 (31) | MAI | 2018

08 **MEMORIALISTICĂ DE ION DRUȚĂ.
FRAGMENTE DINTR-UN VOLUM ÎN PREGĂTIRE**

03 **„ALEGĂTORI
ȘI ALEȘI”**

19 **„CÂMPIA
BORGES”**

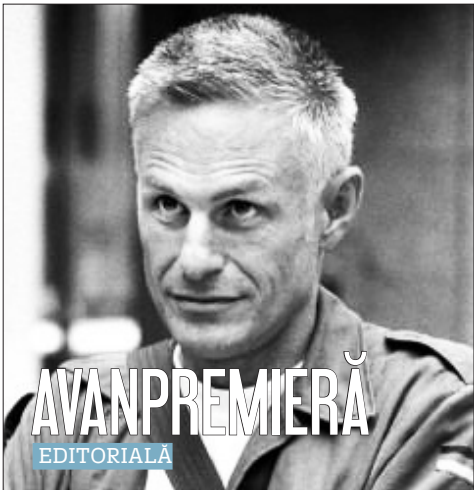
04 **TEOFANII
ÎN FORMAT A4**
„MITUL LUI HERMES” (II)
DE TEO CHIRIAC

05 **MIRADOR**
„ÎN APĂRAREA LIMBII ROMÂNE”
DE ION POP

06 **IN SFUMATO**
„PANAIT ISTRATI ȘI RASSM”
DE EUGEN LUNGU

07 **REFLEXE**
„GÂNDURI DESPRE CENTENAR”
DE ANA BLANDIANA

10 **PORTRET ÎN SEPIA**
„GEORGE MENIUC, ÎN OGLINZILE
POSTMODERNITĂȚII”
DE ARCADIE SUCEVEANU

24 **RAINALD GOETZ, FRAGMENT DIN
ROMANUL „JOHANN HOLTROP.
O SCHIȚĂ A SOCIETĂȚII”, ÎN
CURS DE APARIȚIE LA EDITURA
CARTIER. TRADUCERE DIN
GERMANĂ DE VICTOR SCORADEȚ**

11 **BLOGOGRAME**
„PE FRONT”
DE GHEORGHE ERIZANU

14 **PROZĂ**
„TAINA COLUMNEI ALEXANDRU”
DE NICOLAE ROȘCA

16 **ZILELE
LITERATURII
ROMÂNE**
O CRONICĂ A FESTIVALULUI
SEMNATĂ
DE EMILIAN GALAICU-PĂUN

**IMPRESII DE LA EVENIMENT
DE VINTILĂ MIHĂILESCU,
LUCIA ȚURCANU,
LAVINIA BĂLULESCU,
LUIZA VASILIU,
DINU GUȚU**

18 **PLURALIA TANTUM**
„JURNAL ÎN MARGINILE ISTORIEI
LITERARE” (XII)
DE LEO BUTNARU

19 **VOX CLAMANTIS**
„FESTIVAL ȘI EXPERIENȚĂ
CULTURALĂ ÎN CEHIA” (II)
DE GRIGORE CHIPER

20 **ESEU**
„DESPRE UN ALT FEL
DE FRUMUSEȚE” (IX)
DE ADRIAN CIUBOTARU

21 **DEBUT**
„POEME”
DE ARTUR COJOCARU

Revista **Literară**
PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Secretar de redacție: Grigore Chiper

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

 MINISTERUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului
pentru Românii de Pretutindeni – www.mrp.gov.ro.

 **INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN**

Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele și imaginile inserate în paginile
publicației *Revista literară* nu pot fi reproduse
și nici distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau Mac OS.

Conținutul publicației „Revista literară” nu reprezintă
poziția oficială a Ministerului pentru Românii de
Pretutindeni sau a Institutului Cultural Român.

EDITORIAL

de MIRCEA V. CIOBANU

ALEXIS DE TOCQUEVILLE DESPRE VOTUL UNIVERSAL

„Mulți oameni în Europa cred fără să o spună sau o spun fără să o creadă că unul dintre marile avantaje ale votului universal este că el cheamă la conducere oameni demni de încrederea publică.

(...) Admit cu dragă inimă că masa cetățenilor dorește binele țării; merg mai departe și spun că mi se pare că în general clasele inferioare amestecă în această dorință mai puține combinații de interes personal decât clasele superioare; dar ceea ce le lipsește întotdeauna, mai mult sau mai puțin, este arta de a aprecia mijloacele, dorind în continuare cu sinceritate să-și atingă scopul. Ce studiu lung, câte noțiuni diverse sunt necesare pentru a avea o idee exactă despre caracterul unui singur om! Cele mai mari genii dau greș, și gloata va reuși! Poporul nu găsește niciodată timpul și mijloacele pentru a se dedica acestei chestiuni. El judecă întotdeauna în grabă și se atașează de obiectele cele mai frapante. Așa se explică faptul că escroci de toate felurile știu atât de bine secretul de a fi pe placul tuturor, în timp ce, cel mai des, adevărații prieteni eșuează.

De fapt, democrației nu-i lipsește întotdeauna capacitatea de a alege oameni merituoși, ci dorința și pofta. Nu trebuie să ascundem faptul că instituțiile democratice dezvoltă într-un grad foarte înalt sentimentul invidiei în inima omului. Nu atât pentru că aceste instituții oferă fiecăruia mijloacele de a fi egal cu ceilalți, ci pentru că aceste mijloace sunt întotdeauna insuficiente celor care le folosesc. Instituțiile democratice trezesc și fletează pasiunea egalității fără a o putea satisface în totalitate. Această egalitate completă scapă mereu din mâinile poporului; tocmai în momentul când el crede că a pus mâna pe ea, [aceasta] se îndepărtează, cum zice Pascal, într-o goană eternă; poporul se înfierbântă în căutarea acestui bun cu atât mai prețios cu cât este destul de apropiat pentru a fi cunoscut și destul de îndepărtat pentru a nu fi savurat. Șansa de a izbuti îl încântă, incertitudinea succesului îl irită; se agită, renunță, se înăcrește. Tot ceea ce îl depășește într-o anume privință i se pare un obstacol în calea dorințelor lui și contemplarea oricărei superiorități legitime îl obosește.”

(Alexis de Tocqueville, „Despre democrație în America”, București, Editura Humanitas, 2017. Prefață, cronologie și bibliografie de François Furet. Trad. de M. Boiangiu, B. Staicu și C. Dumitriu)

ALEGĂTORI ȘI ALEȘI

Gândeam acum ceva timp că marca distinctă a vieții publice din Chișinău la începutul mileniului ar fi asta: personajele lui Caragiale recită din Eminescu. Atât de evident contrastul dintre esență și aparență, încât nu mai e nevoie să parodiezi. E suficient să înregistrezi performanța. Acum însă parcă s-a schimbat ceva. Rămânând în aria aceleiași gen de artă, aș spune mai curând că personajele din tragedia națională *Apus de soare* se produc în *O scrisoare pierdută*. O perspectivă inedită, aș zice, deși istoria montărilor genialei comedii se pare că a contabilizat toate variantele posibile.

Ineditul ar fi acesta: închipuiți-vă că piesa nu e o comedie, ci o dramă. Cu elemente de tragedie sublimă. Tipătescu, Cațavencu, Farfuridi, Dandanache sunt autenticii candidați-patrioți, care vor să ferească națiunea. Discursurile lor ar trebui să stoarcă (spectatorilor, nu doar personajelor din scenă) lacrimi și să declanșeze ovații emoționale, contagioase, sublime. Iar Zoe – ah, Zoe! – nu ar fi nici ea decât o femeie emancipată, feministă convinsă, dar – totuși – îndrăgostită (deh, slăbiciune umană), cuprinsă între intrigile bărbaților, vanitoși și ticăloși. Or, fie vorba între noi, dacă bărbații ar fi fost niște muschetari de ai lui Dumas, i-ar fi apărât onoarea cu spada, cu prețul vieții, nu ar fi speculat un sentiment, o slăbiciune, pur feminină. Iar toată gama de contradicții și conflicte apărute pe terenul veșnicei dispute dintre datorie și sentiment ar fi conferit istoriei accente tragice.

Nu sunt preocupat însă de o idee estetică. Vorbesc de evenimentele care ni se perindă, cu drama (și dramaturgia) lor, cu tragicul și comicul lor implicit. „Oferta regizorală” este de fiecare dată doar o fereastră deschisă într-un loc în care tot timpul au fost trase obloanele. Or, cam același lucru se întâmpla în celebra piesă a lui Peter Weiss, cu un titlu narativ, care anunță și, concomitent, explică o metaforă: *Persecuția și asasinarea lui Jean-Paul Marat reprezentată de trupa de jucători ai ospiciului din Charenton sub îndrumarea marchizului de Sade*. Altfel (neeufemistic) spus: istoria Revoluției Franceze e reprezentată de actorii de la o casă de nebuni. Vorbind de „lumea ca spital”, distinsul critic de teatru George Banu identifica aici (în cartea sa *Scena lumii*) o „parabolă a lumii”.

Să revenim la revoluționarii noștri post-moderni, față de care Conu’ Leonida e un copil. Mă refer la alegerile pentru Primăria Chișinăului (dar și a Bălțiului). Treburile minore ale urbei: infrastructură, străzi și trotuare, apă și canalizare, transport public și alte chestiuni cotidiene nu au prea intrat în vizorul candidaților. Ei au avut de propus oferte fundamentale, proiecte faraonice, cum ar fi scoaterea gării din oraș (în schimbul relansării tramvaielor), trecerea aeroportului în gestiunea Primăriei (doar e aeroportul Chișinău, nu?), planuri generale urbanistice (deși e vorba de candidații la anticipate, care vor deține funcția doar până în 1919!), parcări multietajate, fabrici pentru reciclarea deșeurilor, parcuri industriale, digitalizarea totală a tot ce intră și a tot ce iese din Primărie...

Este remarcabilă *participarea guvernării* la acest scrutin. Discretă, am spune, dacă nu i s-ar fi văzut urechile. Temându-se să-și înainteze propriul candidat la Primăria Chișinăului – ca să nu se facă de râs – a promovat-o insistent, la televiziunile holdingului și prin toate tipurile de sondaje *făcute prin garaje* pe o cucoană cu aere de Chirița și comportament de caporal. Dar trucul nu a prins! În general, guvernării nu-i trebuia Chișinăul. Singurul lucru de care se temea era că alegerea primarului poate fi un semn rău, în cazul în care ar câștiga candidatul opoziției reale. Iată de ce a continuat s-o târască înainte, fie și cu semnături falsificate, pe candidata „neafiliată”, să bătătorească cărări socializantului Ceban, să inventeze povești cu zmei sirieni și palate de cleștar pe care le-ar avea Andrei Năstase, spaima lor reală. Dar ascultarea și difuzarea discuțiilor private ale lui A. Năstase cu mama sa au însemnat o descalificare definitivă. Și puterea a fost penalizată. Mai curând pentru ticăloșie, decât din cauza erorilor tehnologice. A fost un argument că lucrurile trebuie schimbate cardinal, nu cosmetic.

Îmi trecuse prin minte (și) un gând năstrușnic. Moldovenii, de vreun sfert de secol, așa și nu au învățat să voteze rațional. Emoții, lozinci, insinuări, provocări, manipulări. Dezamăgiți după fiecare votare, treziți din mahmureala electorală care i-a prostit, ei dau a lehamite din mână și altă dată nu se mai fac responsabili de propriul vot. Pentru responsabilizare, aș propune să instituim un moratoriu la votul secret și pentru vreun deceniu să votăm *exclusiv nominal*. Să ne asumăm

răspunderea pentru rezultatul votării, să depășim frica, să reobținem demnitatea. Pentru că îi poți înțelege pe candidații fără șanse care nu doreau să se retragă: ei mai sperau în minuni, ei își făceau promovare. Dar cine dintre votanți – pentru că ei contează! – va răspunde atunci când trenul nostru comun deraiază din cauza mașinistului pe care chiar noi l-am delegat?

P.S. Coborându-ne în realitatea profană, parcă s-ar cere totuși niște concluzii în situația dramatică în care ne-am pomenit în consecință (nu ziceam de interferența genurilor?): candidatul dreptei cu aspirații europene se va bate cu socialistul nostalgic al lui Dodon, susținut discret și de putere. Turul doi oferă încă o șansă locuitorilor Chișinăului să demonstreze că ei pot să decidă. Încă o șansă echipei proeuropene să demonstreze că se pot uni, pe un larg palier, pentru un scop comun. Încă o șansă Chișinăului de a deveni un oraș liber și modern. Dar turul doi va fi și o bună *repetiție demonstrativă* pentru parlamentarele din toamnă. Cu un obiectiv foarte precis: cum e să *înfrunți concomitent* ambele redute ale binomului: oligarhia autohtonă și vasalul străin.

P.P.S. Limbajul fiind doar o consecință a schimbărilor de substanță, citatele celebre din Caragiale (spuneam cu altă ocazie că trebuie să ne mândrim: piesa noastră exponențială nu vizează vreun nenorocit de avar sau revizor-impostor, ci o realitate a modernității, a civilizației, a democrației: alegerile) reflectă perfect mutațiile substanțiale. Până și derivatele complementare pot să fie relevante: cât de bine se potrivește substantivizatul „Ales”/„Alesul” (în accepție tradițională, adică: deosebit, distins, remarcabil, nobil, excepțional, unic...), raportat la Dandanache și la urmașii lui de azi!

P.P.P.S. M-am gândit, la capătul acestor note, dacă nu suntem prea duri cu mediul politic, care este și el în tranziție/ în forma incipientă a democrației (îmi spunea un istoric: noi, basarabenii, nu avem modele politice moderne, ne-am împotmolit în modelele medievale, feudale de genul Ștefan cel Mare, trebuie să depășim acest handicap). S-ar putea găsi, vorba lui Negruzzi din *Fiziologia provincialului*, „vrun provincial om de duh, să se apuce a ne zugrăvi și pre noi” (aici: scriitorii), în exercițiile democratice. Pentru că am avut și noi, literații, niște alegeri...

TEOFANII ÎN FORMAT A4

MITUL LUI HERMES (II)

DE TEO CHIRIAC

În ultimele secole, oamenii au hotărât să trăiască sub imperiul unor mituri celebre. Cu alte cuvinte, ei au hotărât să se mitologizeze.

Primul, și cel mai inspirator, a fost mitul lui Prometeu. Fapta „eroică” (în realitate, un furt ordinar) a titanului va reprezenta, în sens alegoric, lupta necruțătoare a oamenilor pentru cucerirea Naturii (exterioare și, bineînțeles, a celei interioare). Un filosof al culturii prometeice, faimos nu doar prin învățăturile sale privind transformarea capitalului în bani, ci și prin barba-i arborescentă, referindu-se la eroii civilizatori care au suferit pentru convingerile lor progresiste, a declarat: „Prometeu este cel mai nobil sfânt și martir din calendarul filosofic”. Prin urmare, nu Iisus Hristos, nu Mahomed, nu Buddha, nici alți eroi civilizatori, ci Prometeu, acest hoț răzvrătit, este “cel mai nobil sfânt și martir”. După mari perioade marcate de invenții și descoperiri științifice, oamenii folosesc focul și azi. Nu doar pentru a scăpa de întuneric și a se încălzi la el, ci, înainte de toate, pentru a produce arme cât mai distrugătoare. Cu ajutorul lor impunându-și autoritatea și puterea, omorând pe oricine le stă împotrivă.

După mitul lui Prometeu (un mit tragic, fapta titanului fiind un gest inconștient, cu efecte dezastruoase, oamenii prefăcând focul în obiect de vrajbă și ură) și mitul lui Sisif (unul și mai tragic, deoarece eroul său este conștient că suferințele lui sunt fără sfârșit), se va impune oarecum firesc, într-un fel compensatoriu, mitul lui Dionysos. După marile cataclisme și conflagrații mondiale care vor pune sub semnul întrebării însăși existența speciei umane, mitul dionisiac va reprezenta, pe parcursul ultimului secol, epoca abundenței, a luxului și a luxurii.

Conform datelor din CV-ul său, „Dionysos are darul de a face să țâșnească din țărână lapte, miere și vin, îndepărtând cu acestea grijile muritorilor de rând. Însoțitorii lui Dionysos sunt faunii, satirii și nimfele. Menadele și bacantele formează, și ele, cortegiul adoratelor sale...”. În acest context nou, apare fenomenul denumit mass-media (publicații, radio, cinematograf, televiziune, internet etc.), fenomen care se va transforma rapid din sursă de

cunoaștere și informare a maselor într-un reductibil manipulator de conștiințe. Devenită atotputernică, mass-media (*Играда*, *Playboy*, *Forbes* etc.) va lansa idoli pe bandă rulantă: șefi de state, miliardari, lideri politici și sindicali, vedete ale ecranului și ale cântecului, prostituate de lux.

Sprijinite de mass-media, dar și de legi și mijloace represive, falsele divinități, impostorii și farsorii politici vor transforma lumea – cea veche și cea nouă – într-o lume ideologizată, alcoolizată, îndopată cu droguri. *Das Kapital*, *Mein Kampf*, *Краткий курс учения БКП(б)* și *Cărticica roșie* vor da jos de pe rafturi și catedre nu doar Cărțile Sfinte, ci și cărțile lumești, create de scriitori, poeți și filosofi consacrați. Constituind o parte vitală a patrimoniului spiritual universal, multe dintre ele, în lipsa autorilor lor, vor fi arse în piețele publice. Prin urmare, în loc de analgezice și anabolizante literar-artistice, masa va fi tratată cu stupefiante ideologice. Or, într-o lume iluzionabilă, adusă la starea de fanatism, într-o lume idiotizată, în *delirium tremens*, cu fața și membrele tremurătoare, cultul și cultura dionisiacă vor conduce, fatalmente, la dezvoltarea cultului personalității și a (in) culturii de partid. În asemenea condiții, lăcașele de cult, construite în cinstea divinităților cerești timp de secole, vor fi prefăcute în ruine sau, în cel mai bun caz, transformate în locații de mare utilitate pentru muritorii de rând: „cămine culturale”, magazii pentru păstrarea substanțelor toxice, centre de dezalcoolizare, spitale de psihiatrie și case de nebuni.

La fel vor sta lucrurile și în lumea ideilor, o lume sensibilă, ingenuă, candidă. Fundamentală sau simplă de tot, orice idee creată pentru a sugera sau a oferi soluții sufletului și/sau trupului omenesc, va fi trecută neapărat prin „carcera” ideologicului, denaturându-i sensurile, mutilându-i semnificațiile. Astfel că orice idee-cheie va fi supravegheată de o idee-lacăt, iar orice idee-fortă va fi contrabalansată de o idee-gulag. În același timp, ideea supremă, cea a libertății de gândire, va fi mereu terorizată și reprimată barbar de câte o idee fixă, totalitară.

Nici lumea științelor nu va sta cu mâinile în sân, așteptând „învierea morților și viața veacului ce va să fie”. Realizările ei în diverse domenii vor spori simțitor confortul și bunăstarea oamenilor. La început, acestea îi vor impresiona puternic, după care, realizând care sunt costurile prosperității materiale, oamenii se vor înspăimânta, se vor oripila. De altfel, cea mai importantă descoperire a lumii științifice, descoperire făcută mult prea târziu, va fi acest fenomen incredibil, dar adevărat: omenirea progresează regresând, evoluează prin involuție, merge înainte, mișcându-se, de fapt, înapoi. Astfel că, după efectuarea primelor clone (în viitor, vor fi supuse clonării toate ființele însuflețite și vegetale, toți îngerii, inclusiv Dumnezeu), oamenii vor continua să progreseze, pentru a regresa cu pași repezi spre ultimul hominid. Adică, de la *homo sovieticus*, înapoi la *homo faber* și *homo sapiens*.

Descoperite recent de savanți, cele două lanțuri de polinucleotide ale ADN-ului (componentul principal al aparatului genetic) vor fi însoțite de un al treilea, care va lega teoria și practica într-un singur nod, având următorul conținut noțional: om, atom, reacție, reactiv, reactor, masă critică, avarie, Cernobâl, sarcofag... E sarcofagul ultimului imperiu, cel sovietic, sarcofag în care, precum într-o Matrioșcă rusească, vor sta pitite unul în altul vechile și străvechile sarcofage elene, romane, chineze și egiptene.

Ar fi incorect și imprudent, poate, să nu tragem cu urechea sau cel puțin cu coada ochiului și la frumoasa, zvâpăiată, controversata lume literară. Prin sfânta, prin infinita ei naivitate, această lume imaginară, transcrisă și tipărită pe foi de hârtie, crede – crede mai mult ca oricând – că operele ei vor salva ființa umană, făcând-o mai sensibilă, mai amabilă, mai bună. Desigur, cantitățile de materie forestieră cheltuite de lumea literară sunt nu doar uriașe, ci și irecuperabile. Și asta în ciuda faptului că marile adevăruri totdeauna s-au scris cu cuvinte puține. Cuprinși de amețea-la slavei lumești, mulți dintre creatorii așa-ziși de frunte vor trăi adesea cu capul în nori, pentru a fi lesne asemuiți cu zeii din ceruri. Aducând prin asta lor

înșiși idolatrie. În realitate, norii plutind peste o lume literară nu sunt nicidecum nori de stele! Dar cel mai uimitor este faptul că și unele zeități cerești, plictisite probabil de monotonia eternității, vor coborî uneori printre oamenii de creație, făcând-o pe scriitorul, pe cititorul, pe muritorul de rând.

Spre exemplu, acum câțiva ani, la ore târzii, i-am văzut la terasa Uniunii Scriitorilor pe Dionysos și Apollo. Stăteau la aceeași masă, pe care zăceau câteva sticle golite și un notebook deschis. Polemizând între ei, cei doi se ridicau din când în când în picioare și se îmbrățișau fratern. Ultimul, încă lucid și echilibrat, deși gustase binișor din licorile locului, îi vorbea celui dintâi despre faptul că verbul, marele verb, ca parte de vorbire care exprimă o acțiune, o acțiune întreprinsă, de obicei, pentru atingerea unui țel, unui scop, unui ideal – nu-i așa? – astăzi, acesta a devenit un substantiv comun, care, priviți-l, (și, spunând „priviți-l”, frumosul zeu își îndreptă degetul arătător spre masa unde stăteam eu!), astăzi nu e decât parte de tăcere, de tăcere profundă, și care abia dacă mai poate exprima o stare. O stare de nesigurantă și de neliniște, va preciza Apollo, vădit deranjat de situație. Și cu asta schimbările nu s-au terminat. Cuvântul, cel născut pentru a exprima adevărul, în prezent a ajuns să fie denumit *anticuvânt*, *necuvânt*, *noncuvânt*. Însăși noțiunea de adevăr a fost transformată într-o noțiune confuză, inadecvată, total opusă sensului său original, cum e cea de neadevăr și de *post-adevăr*. Un cunoscut filolog și lingvist, Iorgu Iordan, afirma: „Cuvânt fără o noțiune corespunzătoare și noțiune fără un cuvânt care să o numească nu există”. Ei bine, trebuie să constat că există!

Dionysos, extatic și pasional, ca de obicei, în loc să-l contrazică pe Apollo, va mai scoate de sub masă o sticlă. (De Ambrozie? De Tomai pascal? De Vodcă?)

„Nu uita, azi muritorii trăiesc în era digitală, orice neadevăr sau eroare în sistem ne-ar face complici la sfârșitul lumii”, spuse Apollo și închise notebook-ul.

VA URMA

ÎN APĂRAREA LIMBII ROMANE

DE ION POP

MIRADOR

S-au tras de mai multe ori în ultima vreme semnale de alarmă privind grava degradare a limbii române, aproape la toate nivelele de comunicare. Că nu e respectată nici acum ortografia aprobată de Academia Română se știe de mult: edituri și ziare continuă să scrie cu ortografia veche, punându-i în dificultate pe elevi și pe profesorii care trebuie să-și justifice sublinierile cu roșu din temele de acasă acolo unde alte instituții sfidează regula generală. A fost un prim îndemn la dezordine, încurajat apoi de un întreg proces de involuție și stricare a limbii prin invazia necontrolată de „americanisme» ajunse la modă prin birourile noilor patroni, întărită de uzul și abuzul comunicării informatice, de prescurtările de cuvinte ce duc la deformarea lor aberantă, cu improprietăți flagrante, cu abundant adaos de trivialități generat de flecă-reala adesea vulgară de pe facebook. Iar limbajul străzii, al tinerilor tot mai puțin școliți, este cel care este. Dacă faptul că „americana” a ajuns la modă e cumva în firea lucrurilor – terminologia comunicării electronice se află într-o expansiune fără precedent, iar jargonul patronal-afacerist domină, logic, piața muncii –, amendabil rămâne totuși excesul de zel în utilizarea lui, nu doar din comoditate în relațiile de serviciu, ci și dintr-un snobism simetric oare-cum cu moda franțuzită din perioada interbelică. Auzi interviuri la radio cu tineri întreprinzători, cercetători, birocrați ș.a. care nu fac niciun efort să găsească corespondentul românesc cel mai la îndemână, afișează cu un fel de îngâmfare noul vocabular foarte adesea rebarbativ (vezi confuzia «clasică», deja «implementată», creată de verbul «a aplica», folosit în mod ciudat pentru «a solicita», «a face o cerere»), în ciuda unor dificultăți de adaptare sonoră – cum ar fi: «a downlada», «a forwarda» și atâtea altele.

Unele dintre aceste cuvinte vor intra (au și intrat în uzul ca și general), dar ele nu rămân mai puțin antipatice tocmai prin sonoritățile nelalocul lor în românește și creând confuzii în scriere. Probabil că fenomenul e identificabil în toate limbile europene, deși cel puțin francezii se apără ceva mai eficient de asemenea intruziuni, – au găsit și impus echivalențe ce sună mai acceptabil, ba uneori, din exces de zel patriotic, au și tradus cu o aproximație anume unele vocabule și expresii. Academia lor

a fost, de altfel, dintotdeauna mai vigi-lentă și mai ascultată decât a noastră...

Mai gravă este, totuși, cred, ne-maipomenita sărăcire a exprimării în românește, cauzată de foarte slabul nivel cultural asigurat de școală (de la elementară la liceu), dezinteresul față de lectură, marginalizarea fără prece-dent a educației umaniste în școală. Mo-tivația scandalosă, venită chiar dinspre Ministerul Educației, că e nevoie de mai ales specializări practice pentru brațele de muncă imediat necesare economiei e ridicolă, fiindcă educația preuniversi-tară nu pregătește specialiști, ci încear-că (ar trebui să încerce) să modeleze spirite luminate și caractere șlefuite, cu un orizont intelectual care să le permită opțiunile cele mai adecvate formației lor viitoare, nu niște roboți lipsiți de sensibilitate și imaginație. Așa ar trebui să stea lucrurile într-o țară guvernată de oameni ei înșiși luminați... Numai că, ascultându-i vorbind pe marii și micii demnitari actuali, cu propoziții fără predicate, dezordonate logic, cu atâtea și atâtea cuvinte stălcite și improprietăți de termeni, nu te mai poți aștepta la ni-mic bun din partea „supușilor”. Iar când însăși onestitatea cercetării științifice e pusă sub semnul întrebării, scuzân-du-se, de la nivele „înalte”, plagiatul sau când contrafacerile și compilațiile unor oameni politici ajunși la pușcărie care scriu, cică, în detenție, câte zece cărți în trei ani, sunt puse pe același plan cu adevăratele opere științifice, e limpede că lumea s-a întors pe dos și nimeni nu se mai simte încurajat să creeze ceva profund și durabil, urmând regulile de comportament intelectual consacrat de marea tradiție.

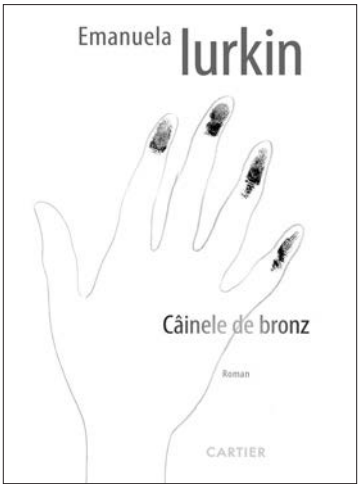
Se vorbește mai nou despre „anal-fabetismul funcțional”, pe care l-am evocat și cu altă ocazie, constatat la mai bine de patruzeci de procente dintre elevii români. Dar această incapacitate de a înțelege ce citești și de a reflecta pe marginea textelor aparent parcurse a putut și poate fi remarcată chiar la unii parlamentari, miniștri, adică la cei chemați să decidă asupra unor reguli de conduită și legi clare pentru o întreagă societate. Așa-numitele „post-adevă-ruri” provin tot din aceste zone ale unei gândiri (dacă gândire este!) falsificate, inapte de analiză, de aprofundare, de construcție a unor proiecte logic și te-meinic articulate, în stare să dea roade în prezent și în viitor. Foarte recent, chiar această formulă a „analfabetis-

mului” funcțional a apărut ca problemă gravă în luări de poziție academice, pe drept cuvânt foarte critice, dată fiind tocmai gravitatea fără precedent a situației. Faptul că s-a putut afirma, în același mediu înalt intelectual, că nu mai avem astăzi adevărați oameni de stat, atașați intereselor majore ale țării și capabili să le înțeleagă și să le promoveze, ci numai niște foarte me-diocri politicieni și slujbași de partid, e un semnal de alarmă fără precedent. Acum ar fi nevoie de un alt Apel, nu la apărarea de cine știe ce conspirații ex-terne contra țării, ci de unul alarmat de starea jalnică a clasei politice românești, care se poate imediat constata începând cu felul cum se comportă verbal mulți dintre reprezentanții ei în parlament, în guvern, în conferințe de presă, unde grija minimă pentru calitatea expresiei pare să fi dispărut. Ce reflecții la nivel de program politic, de doctrine nova-toare și productive, de proiecte de țară etc. etc. se mai pot aștepta de la niște personaje necultivate, ghidate de stric-tul și meschinul interes personal și de grup, pentru care regulile unei Grama-tici superioare, care ar trebui să fie mo-del național, sunt ignorate și umilite? În ultimă instanță, mai totul depinde

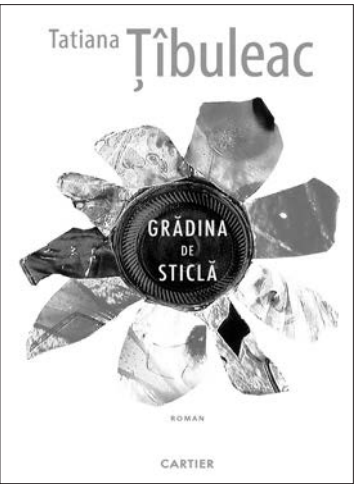
de nivelul Școlii. Atâta vreme cât hulita, acum, educație umanistă nu va reintra în drepturile legitime în învățământul general, nu ne putem aștepta la nimic bun nici pentru prezent, nici pentru viitor. Cine nu învață să vorbească co-rect nu va ști nici să gândească corect, – o anume «onestitate» lingvistică e în legătură organică cu cea intelectuală, cu respectul pentru adevăr. Ca să nu mai vorbim despre beneficiile pe care studiul retoricii, cu antice, exemplare tradiții, ar fi așa de necesar și în ziua de azi, poluată de atâtea discursuri confu-ze, găunoase, la limita trivialității. Nu le-ar strica vocalilor noștri politicieni de acum să mai citească câte un discurs parlamentar de-al lui Kogălniceanu, Maiorescu, Iorga, Titulescu... Poate că – cine știe ? – s-ar mai rușina puțin și s-ar pune, cât de cât, pe gânduri...

Ceva e, totuși, urgent de făcut. Căci ne aflăm într-o reală și gravă stare de urgență, de asediu al imposturii, al vul-garității oferite drept exemple de com-portament social, în disprețul celui mai elementar bun-simț și al regulilor celor mai simple de purtare civilizată. Te aud cum vorbești și îți pot spune cine ești. Astăzi, cam prea multă lume «bună» ar trebui să tacă...

CARTIER • NOI APARIȚII

EMANUELA IURKIN
CĂINELE DE BRONZ
(ROMAN)
2018

TATIANA ȚÎBULEAC
GRĂDINA DE STICLĂ
(ROMAN)
2018

IN SFUMATO

PANAIT ISTRATI SI RASSM

de EUGEN LUNGU

PANAIT ISTRATI TRADUS LA BALTA*

În fondurile Bibliotecii Naționale se află și azi o carte (necitită, se vede, de nimeni – are filele netăiate) a scriitorului Panait Istrati (1884-1935).

E vorba de *O noapți-n baltă* editată – paradoxală coincidență! – în târgul Balta din RASSM. (Pentru cititorul normal: titlul românesc e *O noapte în bălți*; intră ca o primă secvență în ciclul *Copilăria lui Adrian Zografi*.) Volumașul broșat are doar 24 de pagini, format 17,5x13. A apărut la Editura de Stat a Moldovii, cu alfabet rusec, și a fost „tradusă din rusăști di Milev D.” (după toate probabilitățile este Dumitru Milev, autorul lui *Moș Goriță*). Până aici nimic neobișnuit. Curios mi s-a părut însă anul editării – 1927. Iată ce mi-a atras atenția. După cum scrie Al. Talex, editorul consacrat al lui P. Istrati, povestirea a apărut în volum (împreună cu altele două – *Codin* și *Kir Nicola*) în anul 1926 la editura franceză Rieder în colecția „Prozatori francezi contemporani”. A fost scrisă de autor evident în franceză. „În românește, precizează Al. Talex, volumul *Codin* [unde intra „O noapte în bălți” – e.l.] – în traducerea autorului – „apare în vara lui 1935, la editura Ig. Hertz, colecția «Akademos», volum reeditat doar în 1982 de același Al. Talex. *O noapte în bălți* a cunoscut și o altă traducere, cea a lui Eugen Barbu, inclusă de Al. Oprea în *Opere alese* de Panait Istrati, v. 5 (1970).

În felul acesta, „traducerea” (veți vedea în continuare de ce iau cuvântul în circumspecțe ghilimele) lui D. Milev, apărută la numai un an după publicarea în franceză, ar putea fi, în ordine cronologică, prima versiune românească a cunoscutei proze.

Se știe că Panait Istrati, „compagnon de route de communistes”, cum îl numea Claude Prevost într-un articol din „L’ Humanité”, articol prilejuit de reeditarea în Franța a celebrei *Confession pour vaincus*, a vizitat în două rânduri URSS: în octombrie-decembrie 1927 și în martie 1928-ianuarie 1929. A fost și în RASSM, cum îi spunea memorialistul, adică în enclava moldovenească din componența Ucrainei, unde era întâmpinat „cu drapele și muzici” (august 1928). „Republica Moldovenească, scrie mai târziu în *Spovedanie pentru învinși*, fluture român așezat pe elefantul sovietic, mi-a fost un exemplu tipic de ceea ce vrei și nu poți” (vezi *Spovedania unui învins*, „Nistru”, nr. 4, 1989,

p. 140 – à propos, este prima publicare postbelică, în românește, a incendiarelor note de călătorie). Scriitorul și colosul din Est erau încă în faza „primelor iubiri”, așa că autoritățile sovietice i-au oferit o „carte blanche”, care-i deschidea multe uși. Era, cum se vede, solicitat și de edituri, acestea creându-i un regim preferențial: „Editurile de stat îmi ceruseră să semnez un contract de exclusivitate, oferindu-mi mii de ruble acont. Aveam alte mii în buzunar. În plus, cărțile mele se vindeau cu zecile de mii de exemplare”. Între aceste zeci de mii se înscriu și cele 2000 de exemplare ce alcătuiau tirajul ediției de la Balta. „Traducerea” era făcută „din rusăști”, probabil după una din publicațiile centrale (Moscova).

Nu trebuie să ne mire deloc operativitatea și „sânguința” editorilor din enclavă. Publicarea lui Panait Istrati în RASSM era nu atât un gest cultural-literar, cât un act politico-ideologic. Scriitorul și opera sa erau pur și simplu folosiți în campania antiromânească și în lupta de idei cu un sistem advers celui comunist. Iată câteva exemple concludente din prefața semnată de V. Holostenko, viitorul secretar general al CC al Partidului Comunist din România, ales după Congresul IV (1928): „Povestirea scrisă di Panaiti Istrati și tradusă di t. Milev D. (...), pi cari o propunim cetitorului nostru, îi numa o parti din faptili celi multi, pi cari li-o suferit și li suferi lucrătorii și țărani sub jugu, boierilor români (...). Dar pre ghini știm și niciodată n-om uita, că nu diparti, piști Nestru, în Basarabia sînt boieri și, ca-n trecutu vechi, ii ș-amu sug sânjili din lucrători și țărani. Știm, că nu numai în Basarabia, dar și-n alți țări capitalisti, muncitorilor și țărănilor li sî trăiești tari greu”.

Păsăreasca prefeței nu diferă de cea a „traducerii”: „Îmbătându-si, Dima [e vorba de Dumitru, unchiul scriitorului – n. mea] eră boclucaș și hărățgos, cata pricină pintru-o ninică toată: era deajuns si zăba-jească nevasta cu aprinsu focului, ca Dima s-o iei la bătai: c-o pălituri di chicior el o zvârle dea-tumba tocma-n vatra sobii, cu capu-n cenuși. În așa-ntâmplări, bunica pune mâna pi codiliți și-i arde lui Dima câți-va pălituri sănătoasi, pi cari el li prine răzând”. (Dăm, între paranteze, traducerea normală: „Unchiul Dumitru se îmbăta dum-nica și își bătea nevasta care, de frică, se ascundea prin vecini. Pentru dânsul, orice pricină era binevenită: dacă i se părea că femeia aprinde focul prea încet, unchiul, cu lovituri de cizmă, o trimitea cu capul în cenușa vetrei. Atunci bătrâna mamă

se supăra, lua cobilița și croia fiului său câteva ciomege, pe care acesta le primea, răzând.”)

Nu știu dacă Panait Istrati a văzut sau nu această traducere „românească”. Știu însă că într-o scrisoare trimisă de la Nisa era extrem de revoltat de neîndemânarea unui anonim, care tălmăcise și publicase în România *Chira Chiralina*: „Cum aş putea îngădui oare ca eroii mei, care au trăit, gândit și grăit românește, adevărat românește, să fie înfățișați românilor, vorbind o limbă caraghioasă și tâmpă, care nu e nici măcar păsărească? Cum să suport eu o asemenea rușine? Cum să tolerez eu o astfel de batjocură?”.

Ne putem însă lesne imagina ce-ar fi zis marele ghinionist Istrati, dacă ar fi citit ediția de la Balta.

O CĂLĂTORIE ÎN RASSM

În august 1928 marele voiajor sosea în persoană la Balta pentru a vedea și a fi văzut. Intrigat de acest sejur semiobscur, am căutat detalii. În *Spovedanie pentru învinși*, scriitorul trece oarecum fugitiv peste aflarea sa în capitala RASSM, amănuntele furnizate fiind într-un fel bruiate de patetismul mai mult glorificator. Al. Oprea (1931-1983), care urmărește în amănunțime și periplul uresesist al prozatorului (vezi monografia Panait Istrati, E.P.L., 1964, și varianta ei, revăzută esențial, Panait Istrati. Dosar al vieții și al operei, Minerva, 1976), livrează informații suplimentare în această privință, dar deloc suficiente.

În varianta inițială, din 1964, investigatorul român, probabil din motive de cenzură, relatea la modul esopic despre vizita lui P. Istrati în enclava moldovenească. Aceasta, scrie istoricul literar, era un teritoriu apropiat „de țara noastră”, adică o regiune limitrofă Basarabiei, pe atunci în componența României (p. 257). Cuvântul „Basarabia”, interzis de cenzură, nu apare în textul lui Al. Oprea, ci e redat prin sintagme „lămuritoare”. La p. 276, spre exemplu, cuvântul buclucaș era din nou eludat – Basarabia anilor ’30 e numită drept o „regiune învecinată” cu granițele URSS. Abia în ediția din 1976 lucrurile sunt spuse pe nume. Ce e drept, și de această dată Al. Oprea lăsa loc unor confuzii istorico-geografice. Biograful lui P. Istrati scrie, printre altele, că scriitorul vizita (în 1928!) R.S.S. Moldovenească (pag. 232), denumirea în cauză apărând abia la 2 august 1940. Până atunci, stătulețul din stânga Nistrului avea statutul clar de republică autonomă. În istoria sofisticatelor faceri și desfaceri staliniste, a croielilor și a răscroielilor hărății, e un lapsus minim. Mai grav mi se pare însă faptul că Al. Oprea insista în eroarea (și într-o ediție, și în alta) de a confunda orașul Balta, capitala RASSM până în 1929, situată nu departe de Bugul de Sud, cu orașul Bălți de pe Răut. Citez doar din ultima ediție: „În orașul Bălți s-a ținut un miting, la care Istrati a primit cravata roșie și insigna de pionier” (p. 233). Bălțiul, al doilea ca importanță după Chișinău oraș basarabean, e situat la circa 50 km de Prut și se afla atunci evident în interiorul granițelor României.

Ziarul „Plugariu roș”, organ al regionalei de partid, din paginile căruia culegea unele informații și Al. Oprea, expune în detalii acea vizită a lui P. Istrati. Oficiosul de altădată nu mai poate fi citit azi fără zâmbet – limba artificială, creată din calchieri și

din exacerbarea elementului neaoș, este de un umor involuntar. În acest fel, nu e deloc de mirare că în optica „plugarilor roși” limba pe care o vorbesc ei e una diferită de cea română. Deci, printre titluri gen „Prăjeliști [Priveliști] din Basarabia”, „Cini a tocni iașcicu?”, „Împotriva ciucirii lozungului sângurcriticii” [aici, pentru a înțelege monstruosul termen *ciucirii*, adică *sucirii*, trebuie să gândim rusește; formula de la care pornește ziarul e *против искривления лозунга*], „Rachiu di perji - primejdia soțiali”, citim o informație ce anticipă cu cinci luni sosirea scriitorului: „Unirea [Uniunea] scriitorilor moldoveneshti l-o poftit pe scriitoriu vestit P. Istrati si vii în călătorii în Moldova Sovietică. Unirea o primit știri, că P.I. sângur ari mari dorinți di-a vini în ospețai în Moldova pintru a faci cunoștinți cu ajiunjirili Moldovii și a descrii Moldova noastră în feli di feli di jurnali pisti graniți” (marți, 10 aprilie 1928). P. Istrati venea cu trenul la stația Bârză „joi la 5,1/2 ceasuri dimineața”, relatea corespondentul „Plugariului...” în numărul de vineri, 3 august 1928. Un impunător șapou anunța scopul vizitei: „El vinind la noi s-a znăconi cum trăiești moldovanu slobod și ni-a ajiuta cu ci a pute”. Incredibil, dar în șapou urmează o declarație ce nu se articulează în niciun fel cu emfatica gloriolă bolșevică: „Noi credem, că el ni-a ajiuta la deșteptarea culturii noastre înapoieti”.

Prozatorul român era întâmpinat, printre alții, de Gavriil Buciușcanu, comisar (ministru) al Educației, Ecaterina Arbore, comisar la Ocrotirea Sănătății (una dintre fiicele narodnicistului Zamfir Ralli-Arbore, plecată din România în RASSM din convingeri politice; a fost împușcată de NKVD în 1937), Dumitru Milev, scriitor. O foarte interesantă (pentru vremea aceea) idee exprima Buciușcanu în cuvântul de salut: „El ni-i scump pintru noi diatâta, că ni-i neam aproapi di moldoveni”. À propos, și acest personaj controversat, deputat în Sfatul Țării, care a luptat cu înverșunare împotriva Unirii, a fost împușcat în 1937 ca „spion român”! Evident, și Dumitru Milev era lichidat în 1937!

P. Istrati rostește o alocuțiune de răspuns, redată foarte pitoresc de presa transnistreană, din care desprindem: „Sânt un om ieșat din jios, daci și poati așa di zis, ca și dunevoastră... Deghe numa 5 ani dicând am început a trăi mai ghini”.

Cum cele mai multe manifestări, prilejuite de sosirea lui P. Istrati, au loc la Balta, corespondentul ziarului nici nu realizează, în entuziasmul lui, că produce *volens-nolens* umor: „S-o înjiorat Balta culturală, Balta sovetică, Balta partinică”.

Și numărul din 10 august dă ample informații despre festivitățile legate de descinderea scriitorului în efemera capitală: „La 2 avgust îndisari-n târgu Balta să simță, că i-o sărbătoari. Și nic și mari pășă grabnic înainti spri grădina în numili lui G.I. Kotovski. Da acolo nici nu-ț da a merji, atâta norod era. S-o adunat muncitorimea din tot târgu și țărani di dilaturea târgului. Drumurili... era ticsăti di norod. Boțându-si mai des și mai aproapi suindu-si mai sus, nălțindu-si pi dejiti, toț si stăruie si-l vadî mai aproapi”. Norodul se îmbulzește ca la o apariție mesianică, P. Istrati fiind probabil unicul străin care vizita în acele vremuri târgușorul. Foarte puțin probabil că cei sosiți să-l vadă îi cunoșteau opera. Efectul e mai mult al curiozității pentru un om venit din altă lume. Se rostesc iarăși cuvântări. Ecaterina Arbore mărturisește că „îl știi pi Istrati ca pi

tovarișu di lucru piascuns în România”, adică din activitatea ilegală. „Cuvântările li acoperi sunetu dărăbănicăi, în cari la iuțali bati un pioner nic [mic]... Cu bucurii îi întâlnești și-i prăjești tov. Istrati pi copchii”, O „pionerci” adresează și ea „călătoriului întrunorodnic” un „ferbinti salut”, după care „l-o încins la grumazi cu galstucu roș”.

Apoi ia cuvântul P. Istrati (apud „Plugariu roș”): „Tari-mi pari rău, cî nu știu limba rusască ca sa pot mai ghini sî vă spui simțirili și gîndurili meli di amu. Diatâta dar oi grăi în limba românească”. De aici deducem că alocuțiunile se rosteau în rusește, deoarece „cuvântarea lui t. Istrati o întoarci pi rusii t. Domindescu”. Din partea scriitorilor locali vorbește D. Milev, „dila corsații [calc din rusescul *селькор*, ceea ce înseamnă *correspondent de la sat*] Moldovii o isât tov. Slutkaia”. În același număr, sub genericul „Tov. Istrati faci cunoștinți cu Moldova”, urmează o cronică a vizitei. La 3 august, scriitorul se întâlnește cu secretarul regionalei, K. Badeev. Trece apoi pe la „cursurili învățătorilor” din Balta. „Adăuza” se află la „stanțâia di probî din Jerebovka”: „Aici, parcî nici nu-i vine sî creadî, cî lucrătoriu, mai ales sâteanu-gospodăresc sara după lucru zâlnic poati sî șadî culcat în pat și sî cetească la lumina electrici. În clubu stanțâii o fost o grămădiri nici”, adică o mică adunare la care P. Istrati a luat iarăși cuvântul. Urmează o vizită la tipografia din Balta. „Aici pi dânsu l-o sălutat în limba românească dila numili lucrătorilor lucrătoriu t. Faerman”. Seara se află la o ședință comună a comitetului pentru știință și a biroului Uniunii Scriitorilor, unde „o fost ales ca cilen [membru]” în ambele. La 5 și 6 august vizitează raioanele Camenca și Tiraspol.

În numărul din 14 august oficiosul publică „În Moldova Sovetici”, un text de complezență redactat de P. Istrati la Balta și datat 8 august 1928. E un fel de dare de seamă despre cele văzute, cu obișnuite formule apoteotice. Din câte îmi permite să înțeleg deșănțata traducere „plugarroșască”, textul nu a mai fost reluat niciodată. În același număr, apare și o informație despre plecarea lui P. Istrati din republica autonomă: „La 12 avgust sara tov. Istrati pitrecut di (...) o lăsat pi o hoabî Moldova și s-o pornit în călătoria la Volga și Sibir. Tov. Istrati socoati cî pi la 1 ianvari anului 1929 a fi iarî întri noi”.

Un alt text, de adio, „Dragi tovarăș Moldoveni” („Scri-soarea lui P. Istrati câtri redacția «Plugariului roș»”), datat 21 august 1928, și expediat de la Bâkovo de lângă Moscova, publica ziarul la 18 septembrie. Pe aceeași pagină, încadrată de textul scrisorii, o fotografie a lui P. Istrati „întri lucrătorii tipariului din Balta”. Din câte se pare, nici această imagine fotografică nu a mai fost reluată vreodată.

Pe tot parcursul vizitei „mașina de zgomote” a „Plugariului...” funcționează perfect, în evidente scopuri propagandistice. Nicio informație despre întâlniri amicale, neprogramate, nicio referire la omul viu P. Istrati, care nu-și impunea niciodată restricții în comportare (la Moscova, consemnează Al. Oprea, scriitorul arunca din goana mașinii bancnote cu pumnul copiilor vagabonzi din stradă).

În tot acest bloc de beton propagandistic, ceva mai neutră și deci oarecum mai afabilă o relatare de la întâlnirile cu scriitorii, în mijlocul cărora P. Istrati petrece patru seri. Nelipsite de ubicuurile „docladuri”, în care „t. Buciușcanu și t. Milev o spus dispri aceia cum o fost organizati aesti organizațâi”, cu obișnuitele referiri la „grălimi în lucru”, aici atmosfera e mai cordială: „S-o cetit di fișticari scriitori una din lucrările lui. Ghini-nțăles, cî la fișticari sî da di tot colectivuu și P. Istrati criticî sănătoasi. Sara o trecut jiu”. O fi citit și P. Istrati ceva și în ce limbă – nu știm. În încheiere, prozatorul concluzionează: „Limba voastră moldovenească nu-i pân la atâta di saraci”. Mai făgăduia să revină: „Eu gândesc, cî sara asta n-a fi cei dila urmî. Noi încî ne-om mai întâlni”.

La începutul lui 1929 P. Istrati pleacă pentru totdeauna din URSS. La 15 octombrie, același an, apare *Spovedanie pentru învinși*. În 1930 iese de sub tipar vol. IV din *Literaturnaia ențiklopedia* sub redacția lui V.A. Lunacearski, unde P. Istrati, editat până atunci masiv în Uniunea Sovietică, unele opere cunoscând două sau trei ediții, bucurându-se de o publicitate impresionantă în cele mai importante ziare și reviste („Pravda”, „Literaturnaia gazeta”, „Novâi mir” ș.a.), este taxat drept „renegat nerușinat”, „jonglor cu fraze goale”, iar cărțile sale sunt numite „obtuze, cinice, clevetitoare”. Evident, cu retragerea lor imediată din circuitul public.

Cade cortina.

* Articol apărut în *Observatorul de Chișinău* (25 ianuarie 1994).

** Articol apărut în *Observatorul de Chișinău* (01 martie 1994).

REFLEXE

GÂNDURI DESPRE CENTENAR de ANA BLANDIANA

Sunt convinsă că nu există un mod mai potrivit, mai util și mai onest de a participa la profunda sărbătoare a Centenarului decât încercând să ne comparăm, și să tragem concluziile comparației, noi cei de azi, cu cei ce în urmă cu 100 de ani au reușit nu numai să realizeze Unirea – acest proiect latent al românilor de totdeauna –, ci și să construiască pe temelia ei un stat democratic: schimbând tot ce era de schimbat în felul în care funcționaseră lucrurile până atunci, având puterea să recunoască răul și să-l îndrepte, înfăptuind cea mai mare și mai adâncă schimbare din istoria poporului român.

Suferințele inimaginabile până atunci ale Primul Război Mondial făcuseră *tabula rasa* din toate nedreptățile și tabuurile vechii lumi, demascate de cruda lumină dintre viață și moarte, iar ei au avut puterea de a-și asuma și înfăptui transformările oricât de dificile, care le-au permis să-și ocupe locul în Europa. Ca într-o oglindă ironică, ne-a fost și nouă dat peste șapte decenii un moment asemănător cu un sfârșit de lume, pe al cărui loc pustiit – de suferințele comunismului – ar fi trebuit constituit un stat de drept care să ne reazeze în propriul nostru continent. Poate exista oare vreo justificare că încă nu am reușit un adevărat?

O sărbătoare nu trebuie în mod necesar să fie veselă, dimpotrivă, ea poate fi un dureros prilej de exorcizare a răului ai cărui prizonieri obișnuți suntem. Compararea cu cei de acum 100 de ani presupune nu numai îndrăzneala de a înfrunta rezultatul care ne este evident defavorabil, ci și curajul de a încerca să înțelegem cauzele și de a ne asuma realitatea degradării. Să începem simplu punând alături numele premierilor de la începutul anilor 1918 și 2018.

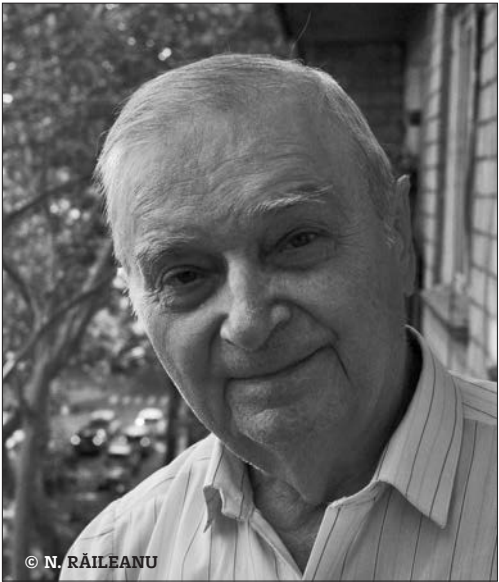
Atunci era Ion I.C. Brătianu. Acum e L. Dragnea. Dacă – așa cum scria Arnold Toynbee – „politica este prezentul istoriei”, atunci această simplă alăturare de nume vorbește nu numai despre degradarea clasei politice din România în acești 100 de ani, ci chiar despre degradarea istoriei noastre.

Fiul aceluși prim-ministru, marele istoric Gheorghe Brătianu, cel care avea să moară la 54 de ani în închisoarea din Sighet – după ce refuzase să se salveze înfirmându-și ideile – a scris o carte care se numește *O enigmă și un miracol istoric: poporul român*. Dacă încercăm să așezăm acest ciudat de exact diagnostic, peste sute de ani pe care vrem să o sărbătorim și încercăm să o înțelegem, în mod evident miracolul – ca fenomen de deasupra speranțelor și posibilităților obișnuite – se află la începutul secolului trecut, iar enigma – ceva ce nu poate fi înțeles pentru că este în afara logicii firești a lucrurilor – ne caracterizează pe noi cei de azi. Evident, Gh. Brătianu se referă la istoria noastră de până la această sută de ani, o istorie în care cele două noțiuni nu se succed, ci se împletesc, miracolele fiind enigmatice și enigmele miraculoase. De-a lungul secolelor lucrurile s-au petrecut ca și cum cineva de deasupra lumii noastre și-ar pierde din

când în când răbdarea urmărindu-ne și – cuprins de remușcări pentru că ne așezase unde se bat munții în capete – ar interveni să ne salveze. Pot oare să-mi permit, ducând mai departe această supoziție, să trag concluzia că în cele din urmă a obosit s-o mai tot facă și ne-a lăsat, plictisit, la discreția adversarului său? Cu siguranță nu, pentru că Dumnezeu nu obosește niciodată să ne ajute și o face chiar și acum, în măsura în care vom fi în stare să folosim acest moment centenar pentru a ne descoperi cu adevărat înaintașii și a încerca să le semănăm. Este destul să pornim de la cutremurătorul adevăr că principalii făuritori ai Unirii și ai României Mari s-au sfârșit în închisorile românești din timpul comunismului ca să înțelegem nu numai cum a fost istoria ale cărei consecințe încă le suportăm, ci și cum au fost, cât de puternici au fost, acei oameni care au preferat să-și plătească ideile cu viața decât să renunțe la ele.

Primul lucru pe care trebuie să-l înțelegem și – dacă suntem în stare – să-l învățăm de la ei este curajul de a-și asuma fiecare pe cont propriu soarta poporului căruia îi aparține. Cei care aveau în anii următori să devină înalți demnitari ai României pe care au creat-o au fost în acel incredibil an 1918 simpli particulari, abia întorși de pe front sau din marile universități apusene, întorși hotărâți să-și transforme destinul într-o piatră de temelie a țării care nu exista decât în visul lor. Pentru că ce altceva decât un simplu particular, a fost Iuliu Maniu, atunci când, sublocotenent al armatei în soluție a unui imperiu care nu mai exista, a hotărât să încoloneze soldații români, din fosta armată austro-ungară de pe frontul italian, cu care a restabilit și asigurat ordinea în Viena cuprinsă de haosul dintre capitolele istoriei. Un simplu particular în care mulțimile de pe tot cuprinsul Transilvaniei aveau să-și recunoască liderul care va organiza și conduce Marea Adunare de la Alba Iulia. Ce altceva decât un simplu particular, profesor al Universității din Viena, a fost Ion Nistor când a format Comitetul de organizare a Adunării Naționale de la Cernăuți care a hotărât Unirea cu România și în numele căruia a redactat actul Unirii? Sau Pan Halippa, care – în confuzia infernului declanșat de prăbușirea țarismului, printre popoare care se urau între ele și idei în numele cărora se ucideau – a avut puterea, el și Ion Inculeț și Daniel Ciugureanu, o mână de oameni, să strângă românii la un loc, să formeze Sfatul Țării și să hotărască primii, fără niciun precedent istoric, unirea cu țara?

Noțiunea de civism nu se inventase încă, dar în mod evident ei sunt cele mai înalte exemple de civism care ne pot deveni modele, iar centenarul poate fi nu numai prilejul, ci și școala care să ne convingă că istoria poate fi suma acțiunilor noastre individuale, dacă avem curajul să ne-o asumăm după ce am analizat-o cu propriul nostru cap, dacă avem curajul să o girăm cu propriul nostru destin.

© N. RĂILEANU

VOCEA*

de ION DRUȚĂ

Hronicul relațiilor mele cu Chișinăul, și cu cel de demult și cu cel de azi, e un ghem încurcat pe care nu știu dacă are rostul să încercăm a-l depăna. Dacă e s-o luăm de la capăt, să privim problema în ansamblu, procesul de urbanizare sau, mai bine zis, procesul de orășenizare, pentru a fi mai pe înțelesul tuturor, deci acest proces prin care a trecut și mai continuă să treacă azi Moldova e un proces complicat, anevoios, cu urcușuri și coborâșuri abrupte, primejdioase, deseori tragice. Deși mulți dintre noi locuim de ani buni în oraș, mai rămânem încă săteni sau, în cel mai bun caz, orășeni în prima generație, iar Chișinăul e un oraș rece, țepos, de strânsură, cu legi aproximative, cu moravuri feudale, cu apucături de codru. De aici pornesc toate.

Nu cunosc un singur om pe care Chișinăul l-ar fi primit cu bunăvoință chiar de la prima sa apariție, dar cunosc sumedenie de cetățeni pe care Chișinăul i-a respins din prag, și au trebuit să depună numeroase eforturi, să treacă prin numeroase nedreptăți și umilințe, până să fi devenit orășeni. Fiecare dintre noi are propria poveste despre relațiile sale cu Chișinăul. Cum a apărut el pentru prima oară la Râșcani sau la Buiucani, la Ciocana sau la Botanica, sau chiar pe dealul Schinoasei, cum a fost gonit încoace și încolo prin numeroase institute birocratice, câți nervi, câtă cheltuială, câtă apă a trebuit să curgă pe Nistru, până ce s-a găsit și pentru el un ungheraș în „floarea asta de piatră”, vorba cântecului.

George Meniuc, unul din cei mai importanți poeți de după război, și unul din puținii băștinași ai acestei metropole, născut într-o mahala de lângă biserica Măzărache, mă întreba într-o carte poștală: „Știi tu, Ioane, originea denumirii capitalei noastre? Știi ce înseamnă cheșen, că aceasta e rădăcina denumirii Chișinăului? În tătărăște înseamnă mormânt. Nu departe de biserica Măzărache, pe lângă zidurile căreia am copilărit, a fost cândva demult o cișmea, un izvor. Tot acolo era mormântul unui han tătărăsc. Și moldovenii, când se duceau după apă, ziceau că se duc la izvorul cheșenului. Prin urmare, dragă Ioane, Chișinău înseamnă mormânt, și nu izvor, cum insistă trepădușii Academiei noastre.”**

(...) Astăzi nu se mai poate stabili pe unde o fi fost cheșenul acela, cu ce

fel de capelă era însemnat mormântul hanului tătărăsc, pe unde-o fi fost renumitul izvor din apropiere, spre care țaranii din împrejurimi au tot bătătorit cărărușe ani și ani de zile. Cine știe cum o chema, cum arăta copila care se ducea odată cu ulciorul după apă și, întrebată fiind unde se duce, în loc de a spune că se duce la izvorul cheșenului, așa cum zicea toată lumea, așa cum scriau domnitorii, a zis așa cum avea pe suflet – se duce la izvorul Chișinăului. Ș-a fost într-un ceas bun. A prins. O copilă cu un ulcior, fără să-și fi dat seama ce face, a botezat viitoarea capitală a ținutului nostru.

Așa se adună istoria. Deseori din glumă, din surâs, din stângăcii se naște o întreagă epocă. Acum ei nu mai sunt pe lume, nici măcar urmele lor nu s-au păstrat, iar Chișinăul, vorba cântecului, „Crești pădure și te îndeasă...”.

Și el tot crește, se îndeasă, se tot întinde. Și în lung, și în lat...

* * *

(...) Cele câteva apariții ale mele prin Chișinău, în primii ani de după război, nu mi s-au reținut în memorie. În schimb, mi s-a păstrat vie cum nu se mai poate venirea mea în capitala RSSM după demobilizare, în ianuarie 1951, când furtunoasa, sângeroasa primă jumătate a secolului abia se încheiase și începea cea de-a doua jumătate.

Încruntat, greoi și agresiv era pe atunci Chișinăul. Ce flori de piatră, care flori!? În primul deceniu de după război, viața era grea, plină de lipsuri și înstrăinări. Schilodit de bombardamente, cu străzi semipustii, cu movile de gunoaie la tot pasul, curți năpădite de buruieni... Sărmanul oraș își căuta cu greu rostul, fața și asemănarea. Peste tot – case dărăpănate, mușcate de schije, cu funingine pe pereți, bucăți de cărămidă, straturi groase de colb și nisip pe trotuare. O încordare generală (...) te urmărea la tot pasul. Orașul părea mai mult o fortăreață abia luată cu asalt, o garnizoană cu militari biruitori, staționați prin casele care, de bine, de rău, se mai păstrasera.

Vorba e că pe la sfârșitul războiului, apăruse o hotărâre secretă a Kremlinului, semnată de Stalin, care stabilea că ofițerii superiori, de la maior în sus, odată demobilizați, aveau dreptul la o vilă și un hectar de vii sau livezi în sudul URSS. Armata biruitoare, abia ieșită din lupte, trebuia luată cu binișorul, hrănită

bine, ademenită cu un trai frumos ca să nu se burzuluiască. Astfel, fosta stradă Sadovaia, actualmente Mateevici, cea mai avută și frumoasă stradă a orașului, vile numai una și una, era mai toată ocupată de ofițeri superiori, demobilizați, sosiți aici cu familii cu tot.

Civili printre militari erau puțini, și chiar când apăreau, căutau să treacă cât mai repede, să fie cât mai nevăzuți, de parcă ar fi fost cu toții soldați în armata lui Antonescu. Militarii treceau pe lângă civili fără măcar a-i observa. Unicul transport comun era un tramvai dărăpănat ce circula pe strada centrală, actuala Ștefan cel Mare, de la gară până la Institutul de Medicină. Unicele institute de învățământ superior, abia fondate, Universitatea de Stat, Institutul de Medicină și cel Pedagogic, funcționau cu sălile pe jumătate goale. Profesorii umblau prin sate și căutau cu disperare studenți.

Dis-de-dimineată se auzeau scârțâind căruțele din satele vecine, oamenii veneau să vândă carbuni și legături mici de lemn de stejar. Orășenii nu aveau cu ce face focul, erau săraci lipiți pământului, chioară paraua în buzunar. Unica marfă ce se vindea cum nu se mai poate de bine erau băuturile. Cele două piețe ale orașului, cea centrală și cea de la Poșta Veche, erau numai care cu butoaie și perechi de boi culcați ce rumegau încet. Lângă fiecă butoi, o tocitoare și o căniță. Pentru degustări. Cete întregi de derbedei colindau piețele în lung

MEMORII

și în lat, se îmbătau criță fără a plăti nimic... Mi-aduc aminte povestea lui Lică Cosmescu despre revenirea sa la Chișinău. Cu toată criza spațiului locativ de pe atunci, pentru a-i ademeni pe cei refugiați în România și care acum doreau să se întoarcă la baștină, li se garanta spațiu locativ și, pare-se, un mic suport financiar, așa-zișii „bani de buzunar”, imediat după sosire. Căsătorit cu prima sa soție, împreună cu fetița lor, familia lui Cosmescu, abia coborâtă din tren, a și primit două camere cu bucătărie undeva la Poșta Veche. Pat, măsuță, scaune. Ba mai era și un ceainic de aluminiu la bucătărie.

Poet înflăcărat, încântat de o asemenea primire, tânărul Cosmescu, fericit că s-a sfârșit războiul și că el, fost sublocotenent în armata română, a scăpat cu zile și revine la baștina sa, chiar a doua zi dimineată după întoarcere, fiind duminică, a luat ceainicul și s-a repezit la piața din apropiere să cumpere vin pentru a sărbători cu familia. Piața era plină de lume. Rânduri de care cu butoaie, boi rumegând, militari cherche-liți ce hoinăreau de la butoi la butoi, ici colo câte un civil.

Tot umblând și ochind un butoi mai pe banii săi, Lică se pomenește cu un militar zdrahon în față. STOI! Îl și prinde de braț, pironindu-l locului. Îi ia ceainicul, scoate capacul, se uită în el. Fiind ceainicul gol, îi dă cu ceainicul în cap lui Cosmescu și pleacă mai departe după băutură. Într-o clipă, zicea Cosmescu, visele mi s-au evaporat. Ceainicul acela gol de aluminiu m-a pus cu picioarele pe pământ, readucându-mă la crunta realitate. Pornisem într-o țară, dar am nimerit în alta. Toate trebuiau luate de la început.

Viața se înfiripa cu greu. Și cea materială, și cea politică, și cea spirituală, toate fiind, în definitiv, una și aceeași viață. Ei bine, rușii ca rușii, țară mare, țară biruitoare, dar făceau ravagii peste tot confrații noștri de pe malul stâng al Nistrului, așa-zișii „șantiști”. Am mai scris undeva de ce li s-a lipit această stranie poreclă. Izolați secole la rând de matca lingvistică a neamului, moldovenii de pe malul stâng, din așa-zisă Republică Autonomă Moldovenească, vorbeau o limbă stâlcită, deformată, păsărească. De-o pildă, în loc de a zice “Ei și atunci, în ziua ceea...”, ei ziceau: “Șanti, în dziua șia...”

FOTOGRAFIE DIN ARHIVA MUZEULUI NAȚIONAL DE LITERATURĂ „MIHAIL KOGĂLNICEANU”

Igor Crețu, Samson Șleahu și Ion Druță, 1956

Văzând că noi cam chicotim de graiul lor, căutau să-l folosească cât mai rar, preferând peste tot limba rusă, pe care o posedau tot oarecum pe dibuite. Erau însă pe cai buni, cadre de partid, comuniști dedicați cu trup și suflet luptei de clasă. Trecuseră cu toții prin severele, numeroasele stadii ale formării omului sovietic. Erau înrăiți la maximum, pentru că numai înrăit la culme se putea ajunge la putere în țara comisarilor. Păreau convinși că toți basarabenii sunt sau caută să fie trădători. Ba chiar ne considerau în genere de alt neam, pentru că, de vreme ce „noi, urlau șantiștii de la tribune, prin sânge și sudoare zideam o lume nouă, voi aici, pe malul drept, huzureați în brațele burgheziei moșierești!”

Odată cu hotărârea Kremlinului privind formarea unei Republici Unionale pe nume „Moldova Sovietică Socialistă”, basarabenii trebuiau reeducați, trebuia scos românismul din ei, o operație ce se cerea realizată urgent. În acest scop, au fost mobilizate, de peste Nistru, coloane nesfârșite de așa-ziși „comisari roșii”. În noua republică unională, în organele de partid și de stat, prin toate ministerele, prin instituțiile de învățământ mediu și superior, din capitală și până în sătisoarele cele mai îndepărtate, peste tot unde se luau hotărâri cât de cât importante, peste tot ștampila cea rotundă era în mâna comisarilor de pe malul stâng. Ștampila rotundă era pe atunci argumentul decisiv, judecătorul suprem în toate chestiunile.

Ca teritoriu, ca populație, ca nivel de cultură, Basarabia, firește, era net superioară fostei republici autonome. Firește că și în cadrul nou formatei Uniuni a Scriitorilor moldoveni, basarabenii erau mult mai numeroși decât scriitorii de peste Nistru. Asta nu însemna însă mare lucru, pentru că greutatea politică a scriitorilor comisari, ponderea lor în rezolvarea tuturor problemelor era hotărâtoare. Aveau prieteni de bancă, ba chiar și rude la toate nivelurile conducerii. În cerul lor restrâns, ei hotărâu cine trebuia numit redactor-șef la reviste, la edituri, din cine să fie formate colegiile redacționale, ce, cum și când edităm. Cu alte cuvinte, și pâinea și cuțitul erau în mâinile lor.

Basarabenii, de bine de rău, aveau și ei doi stâlpi prin care căutau să opună rezistență dictaturii malului stâng – Emilian Bucov și Andrei Lupan. Bucov era unul dintre adjuncții Președintelui Consiliului de Miniștri, iar Lupan fusese ales Președinte a Uniunii Scriitorilor. Mare lucru însă nu se putea face nici prin ei, dat fiind că Bucov era veșnic prins în nesfârșitele ședințe gospodărești, ocupate cu crearea colhozurilor, iară Lupan, deși aparent mai aproape de problemele culturii, tot nu putea hotărî mare lucru, pentru că el, fostul ilegalist, membru al Partidului Comunist Român, nu putea fi primit în rândurile partidului bolșevicilor. Severul statut al comuniștilor bolșevici nu admitea primirea în rândurile sale a foștilor membri ale altor partide, fie ele chiar și comuniste.

Odată pe săptămână, scriitorii șantiști-comuniști se adunau la Uniunea Scriitorilor, îl dădeau pe președinte afară din cabinet, pe motiv că va avea loc o ședință închisă de partid la care cei fără de partid nu aveau acces. Se încuiau acolo și fumau pe tăcute până după

miezul nopții. Dimineața, când Lupan venea la serviciu, găsea un cabinet plin cu fum, un morman de mucuri de țigară pe masă și alături, pe o foaie de aritmetică, scrise de mână, în rusește, indicații concrete președintelui pe săptămâna viitoare.

Dacă în decursul zilei aveau vreo treabă pe la Uniune, șantiștii, de cum intrau, o întrebau pe Faina Abramovna, veșnica secretară a lui Lupan:

– Culacul o venit? E în cabinet?

”Culac” era forma prescurtată a dușmanului de clasă, care urma să fie odată și odată lichidat. Ceea ce au și încercat în 1949, dar nu le-a mers. Cum zic rușii, Lupan s-a dovedit a fi o „nucă prea tare” pentru dinții lor.

Firește, ca și noi toți, Lupan era de felul lui om pașnic, răbdător, îngăduitor, un adevărat moldovean. Dar, spre deosebire de noi toți, Lupan mai era și un politician de forță, strateg cu rază lungă de acțiune.

Lupan își dădea foarte bine seama că, odată și odată, toată haita asta de scribi de pe malul stâng, dacă nu ei, atunci copiii lor, nepoții lor, vor fi asimilați de mediul basarabean, de limba, de tradițiile, de cultura net superioară celei de la Balta sau Tiraspol. Acum ei sunt călare, tună șu fulgeră, ne provoacă la tot pasul, dar confruntarea directă cu malul stâng ar fi o catastrofă pentru basarabeni, pentru că șantiștii nu sunt decât avanpostul unei armate represive, care va trece peste noi ca un tăvălug.

O confruntare totală cu șantiștii în cadrul Uniunii Scriitorilor era visul lor de aur, dar nu trebuia să le dăm prilej, susținea Lupan la tot pasul. Cât nu era încă târziu, trebuia găsită limbă comună cu ei. La urma urmei, ne atrăgea atenția președintele Uniunii, să nu uităm că cele două maluri ale Nistrului nu sunt decât malurile unuia și aceluiași râu. Tovarășii de peste Nistru, cu toată severitatea lor de bolșevici adevărați, când începe Maria Ciobanu a-și cânta doinele, să vezi cum li se îmbujorează fețele, cum le lucesc ochii...

– Nu chiar la toți, Andrei Pavlovici.

– Firește, nu chiar la toți, dar las’ că sunt printre ei și oameni adevărați.

Într-adevăr, erau câțiva scriitori din stânga Nistrului care nu prea păreau a fi de pe celălalt mal. Cel mai pitoresc dintre ei era poetul și dramaturgul Leonid Corneanu, unicul dintre șantiști care folosea corect limba, purta pălărie, și, în genere, se deosebea de ceilalți prin aerul său european. De statură mijlocie, foarte sportiv, întotdeauna bine frezat, bărbierit, haină curată, la modă, pe care știa s-o poarte.

Unde mai pui că era cel mai citit, cel mai școlit dintre transnistreni. Absolvise două instituții superioare de învățământ – Institutul Pedagogic de la Tiraspol și Institutul de Literatură din Harkov. După care, lacom la carte cum era, își făcu doctoratul la renumitul IFLLI, Institutul de Filozofie și Literatură din Moscova, cea mai prestigioasă instituție umanistă din URSS. Devenind „candidat în filozofie”, revine la Tiraspol unde, timp de câțiva ani până la război, predă marxism-leninismul în Institutul Pedagogic, unicul institut de învățământ superior din RASSM. Aproape toată conducerea Moldovei sovietice era alcătuită din foștii lui studenți, care abia băjbăiau prin dogmele marxist-leniniste, și cărora

el era nevoit să le dea note de trecere, pentru ca ei să nu alerge la securitate ca să-și toarne profesorul, cum se obișnuia atunci peste tot.

„– Măi băiete, care este ideea principală a lucrării lui Vladimir Ilici Lenin *Materialismul și empiriocriticismul*?

– Vă spun, tovarășe prepodavatel’, vă spun tot amu. Ideea principală în lucrarea lui Vladimir Ilici Lenin este următoarea: culacul este cel mai strașnic dușman al țărănimii muncitoare, care trebuie pe loc lichidat.

– Și atât?

– Lichidat ca dușman de clasă. Cer iertare, am uitat să adaog.

– Bine, hai, nota trei și mergem mai departe. Cine e la rând?”

Însuși Corneanu umbra prin dogmele marxist-leniniste ca rața prin apă, dar nu insista asupra lor, nu căuta să-i reeduce pe cei din jur, fiind de felul lui o fire deschisă, veselă, sociabilă. Avea umor, scânteii în verb, era o plăcere să te întreții o oră-două cu el.

Oricât ar părea de ciudat, cu tot marxismul lui, Leonid Corneanu, pe numele lui adevărat Kornfeld, fiul unui cuplu modest de evrei din Coșnița, un sat din stânga Nistrului, avea în felul lui de a fi ceva boieresc. Apoi, având ucenici pe la toate posturile de conducere, acest statut de boier, de om de viță nobilă, era alimentat și susținut tacit chiar de conducerea republicii. Avea parte de privilegii la care alții nici că visau. Era unicul scriitor care locuia într-o vilă boierească cu o frumoasă curte separată, cu beci pentru vin și garaj, în plin centru al orașului, în spatele Teatrului Pușkin. Apoi, având el garaj, natural că avea și automobil, era primul scriitor din RASSM cu automobil propriu.

De apariția automobilul acela al lui Corneanu era legată o legendă neverosimilă care, după mine, așa a și rămas nelucidată până la capăt. Pe atunci, ceva mai la vale de prospectul Lenin, actualul bulevard Ștefan cel Mare, nu departe de Filarmonică, era un magazin numit „Dinamo”. Haine, inventar sportiv, haltere de tot felul. Într-o bună zi, apar pe un podium amenajat două automobile cenușii marca „Moskvici”. Prețul – nouă mii de ruble. Oamenii veneau să vadă cum arată cele două mașinuțe și râdeau ei între ei – vor sta „Moskvici”-urile astea acolo pe podium până la paștele calului. Cine poate avea în Chișinău nouă mii

de ruble, când republica abia ieșise din foamete, iar lumea visa la o zeamă de găină, și nu la automobil.

Iată însă că peste o săptămână, automobilele au și dispărut. S-au găsit cumpărători. Acum, în locul lor apare pe podium un automobil orbitor de luxos, i se zicea „Ceaika”, autovehiculul Kremlinului, construit special pentru conducătorii țării. În Moldova de pe atunci era o singură „Ceaikă”, mașina de serviciu a lui Leonid Brejnev, primul secretar de partid al RSSM. Și, ca să vezi minune, în magazinul „Dinamo” apare al doilea exemplar. Prețul – 30 de mii. Lefuri maxime pentru doi ani. Lumea se distra în magazinul „Dinamo”, oamenii erau gata să parieze că nu se va găsi nicidecum un cumpărător care să aibă atâția bani!

S-a găsit. Peste câteva zile, minunea lucitoare a dispărut de pe podium. Orașul era șocat. Putea să se afle în mijlocul nostru o persoană particulară, un cetățean sovietic cu așa o sumă de bani?! Nouă pe atunci nici nu putea să ne treacă prin minte că un cetățean de rând ar putea lua credit de la bancă. Că există credite rambursabile, nerambursabile, sau fără termin precis de rambursare – de asta nici vorbă nu putea fi. Doar pentru că puneai un asemenea subiect în discuție, puteai nimeri la răcoare.

Acum iată că la Chișinău se face primul congres al bibliotecarilor din republică. Vine care cum poate, cu transportul era greu pe atunci. Până la tren trebuia să prinzi cumva o trăsură, iar cei din stânga Nistrului, care erau mai aproape de Chișinău, porneau pe jos în speranța că poate-poate îi va ajunge din urmă un mijloc de transport. Din păcate, trăsuri nu se prea vedeau, dar iată că apare o mașină neagră, orbitor de frumoasă, care oprește în dreptul lor.

– Unde se duc aceste fete tinere-le-frumușele?

– D-apoi, la congres... Vai, tovarășe Corneanu, dumneavoastră sunteți?!

– Hai, suiți repejor. (...)

*** Fragment din cartea de memorialistică a lui Ion Druță, în pregătire la Editura Cartier.**

**** Textul integral al cărții poștale expediate de George Meniuc, în: Fenomenul artistic Ion Druță, Colecția „Academica”, Chișinău 2008. Pag. 599-600. De notat că la prima sa apariție documentată, în unul din hrisoavele lui Alexandru cel Bun, localitatea este numită „Cheșeneul”.**

FOTOGRAFIE DIN ARHIVA MUZEULUI NAȚIONAL DE LITERATURĂ „MIHAIL KOGĂLNICEANU”

Ion Druță la 50 de ani. Printre invitați: Andrei Lupan și Eugen Doga. Moscova, 1978

PORTRET ÎN SEPIA

GEORGE MENIUC · 100 DE ANI DE LA NAȘTERE

GEORGE MENIUC, ÎN OGLINZILE POSTMODERNITĂȚII

de ARCADIE SUCEVEANU

George Meniuc ar fi împlinit, dacă trăia, o sută de ani. Nu a trăit decât 69 neîmpliniți (20 mai 1918 – 8 februarie 1987). În cei peste treizeci de ani scurși de la plecarea sa, în literatura română din Basarabia s-au schimbat multe lucruri, s-a instalat o altă paradigmă existențială și literară, s-a creat o nouă scară de valori. Poezia, pe care el o considera cea mai desăvârșită expresie a nobleței și suveranității spirituale, și-a pierdut pantoful de aur pe treptele stilului înalt și a îmbrăcat, spre deziluzia prințului rătăcitor, cămașă de cenușăreașă. Au apărut noi generații de poeți și de critici literari care, unii, abia dacă au auzit de numele lui. Noii veniți, radicali și contestatari, convinși că tot ce s-a scris până mai ieri este funciarmamente lipsit de valoare și că literatura începe – bineînțeles! – de la ei, nu știu prea multe despre predecesori. Cei care l-au cunoscut direct și, din când în când, mai simt necesitatea să-i evoce numele s-au împuținat, iar textele, treptat-treptat, i-au dispărut din manuale. Dacă acum 10-15 ani mai speram că poezia sa va fi, parțial, recuperată și va intra în chip firesc în circuitul metabolic al literaturii române, astăzi mă conving din ce în ce mai mult că noile vremuri au lipsit-o de această șansă. Mecanismele sincronizării nu au funcționat, întotdeauna și în toate cazurile, așa cum ne-am fi dorit. Iar acum, când trăim un timp al revizionismului de tot felul și al dezinteresului crescând față de literatură, nimeni nu mai are curiozitatea și răbdarea să descopere și să repună în drepturi tot ce s-a scris mai valoros în interfluviul Nistru-Prut în perioada postbelică. Integrarea se face mai mult din mers, cu cei mai activi aflați în ofensivă, și nu cu cei retrași, odată cu încheierea ciclului biologic, între filele îngălbenite ale istoriografiei literare.

Și totuși, printre scriitorii din generația sa, George Meniuc poate fi considerat un privilegiat, căci este singurul care le-a supraviețuit literar (Nicolai Costenco și Liviu Deleanu, cu care posteritatea a fost ceva mai blândă, au o imagine parcă mai eclipsată). Nu toată lumea l-a uitat. O stradă și un liceu teoretic din Chișinău îi poartă numele, câteva edituri i-au pus în circuitul public moștenirea literară. Pe rafturile librăriilor au apărut

câteva titluri reprezentative: *Interior cosmic* (seria „Biblioteca școlarului”, selecția textelor, note și comentarii de Arcadie Suceveanu, Editura Litera, Chișinău, ediția I, 1997; ediția II, 2003); *George Meniuc sau Întoarcerea în Itaca* (eseuri, memorii, corespondență, poezii inedite) (antologie, texte selectate de Arc. Suceveanu și Nic. Romanenco, Editura Cartier, Chișinău, 1999); *Delfinul*, povestiri (Editura Cartea Moldovei, Chișinău, 2008); *George Meniuc. Pagini de corespondență* (ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de Elena Țau, Editura Grafema Libris, Chișinău, 2010) ș.a. Antologiile din ultimii ani mai rețin și pagini din poezia, proza și eseistica lui George Meniuc. Deci, mutațiile survenite în câmpul literar și „suflul” noilor curente nu l-au înlăturat definitiv de pe scena literară. Ba aș îndrăzni să spun că, în context basarabean, scriitorul continuă să fie un nume de referință.

Din confruntarea cu noua sensibilitate a cititorului de azi – exponent al societății informaționale, spirit cizelat dar și corupt de radicalismele poeziei postmoderne – supraviețuiește mai cu seamă poezia lui George Meniuc. Un argument în plus în acest sens îl reprezintă noul volum de poeme *Pe rug fiecare devine liber*, antologie și prefață de Eugen Lungu, colecția „Primăvara poezilor”, Editura Arc, Chișinău, 2018. Să vedem ce reține, azi, din lirica poetului, Eugen Lungu, critic recunoscut pentru rafinamentul și exigențele sale, unul din cei mai avizați și fideli comentatori ai creației scriitorului centenar. Așa cum ne așteptam, preferințele lui merg spre poemele de tinerețe, scrise în interbelic și adunate, abia în 1969, în volumul *Vremea Lerului*, și spre poemele ultimei perioade de viață, incluse în volumele *Toamna lui Orfeu* (1983) și *Preludiul Bucuriei* (1988), acesta din urmă apărut la un an după moartea poetului. *Vremea Lerului* și *Toamna lui Orfeu*, reiterează Eugen Lungu, sunt cei doi poli în jurul cărora gravitează întreaga lirică a acestui poet, care a avut parte de un destin fracturat, tragic, la fel cu cel al Basarabiei: un parcurs interbelic (românesc) și unul postbelic (sovietic, „moldovenesc”).

Odată reînviată „din morți”, mica Atlantidă poetică supranumită *Vremea*

Lerului produce o miraculoasă schimbare la față a lui George Meniuc, care până în acel moment reușise să-și exerseze, pe ici-colo, vocea în corul cacofonic al realismului socialist, conformându-se și el comandamentelor și tonalității timpului. Momentul neașteptat în care își vede dezgropată din anonimat propria imagine a tinereții bucureștene, odată cu descoperirea de către istoricul literar Simion Cibotaru a unei întregi serii de poezii risipite prin presa anilor 1937-1940 și considerate pierdute, poezii ce formează nucleul acelei inopinate ediții din 1969, constituie un adevărat revirement și un imbold pentru poet de a-și reconsidera trecutul. Din acea perioadă, învingându-și teama de a nu fi pe placul regimului, el se retrage din activitățile publice la masa de scris, își schimbă prenumele din Gheorghe în George și mizează totul pe o singură carte, cea a esteticului. Falsa mitologie a bucuriei și a zorilor noi ai vieții, optimismul programatic din poemul *Cântecul zorilor* (1948), festivismul găunos, conformist, din poezia *Prier*, ce figurase în toate crestomațiile școlare, nu vor mai reveni niciodată în textele sale.

Toamna lui Orfeu reprezintă acel anotimp liric, când, ajuns la senectute și revenit la vechile principii și adevăruri estetice ținute mult timp în conul de umbră al conștiinței, schimbându-și fondul psihologic, poetul reintră, cu întregul debit al sensibilității lirice, în albia firească a începuturilor. Regăsindu-și, structural, temperamentul, el reușește în cele din urmă să reînnoade firele fluxului poetic interior ce-i fusese rărupte cu brutalitate. Bătrânul Orfeu de acum se identifică, în chip miraculos, cu tânărul argonaut de altădată și, urmărit de „menadele” prezentului, se aventurează s-o readucă, din Hades, pe Euridice, nimfa care se identifică perfect cu fantoma tinereții și a poeziei sale neocompromise de pe vremea când locuia împreună cu Ovidiu Bârlea în căminul studentesc din strada Gogu Cantacuzino sau se întreținea în discuții amicale cu colegii de promoție George Uscătescu, Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Laurențiu Fulga, Mihnea Gheorghiu... De aici încolo, spiritul regenerat al poetului nu mai acceptă compromisul estetic,

viziunea sa lirică reformulată nu va mai admite includerea în cărțile ulterioare a poeziilor marcate ideologic.

Astfel, în deceniile postbelice, George Meniuc va deveni numele cu care se va asocia efortul de recuperare, în spațiul basarabean, a modelelor românești ale clasicității și modernității gândirii poetice. Lirica sa aparținea parcă altei lumi, altei paradigme, era într-o accentuată asimetrie cu ceea ce se întâmpla în „literatura sovietică moldovenească”. Prin ea am putut descoperi, în anii noștri de școală și de studenție, o altă fațetă a poeziei, un alt grad de scriitură, superior, care ducea către sfere mai înalte de gândire și trăire intelectuală a textului. Dar și un alt *portret al artistului în tinerețe* și, de ce nu, al scriitorului în genere, mult mai complex și mult mai destin decât cel stabilit în epocă (oficios și rigid), cunoscut nouă din manuale.

Dar nu numai poezia îl diferențiază pe acest scriitor de restul confrăților de generație. De la George Meniuc am deprins, în anii de școală, arta eseu-lui, tehnica gândirii libere, a reflecției neosificate, pe marginea altor texte. El ne dădea un exemplu de conștiință critică într-un timp al schematismului și maniheismului ideologic, conștiință pe care prea puțini dintre congenerii săi o aveau. Trecut prin universitatea bucureșteană și având un deosebit spirit analitic grefat pe vaste capacități disociative, fost student al unor profesori ca Tudor Vianu, P. P. Negulescu, Constantin Rădulescu-Motru și Dimitrie Gusti, el este singurul care cultivă în literale basarabene din perioada postbelică genul eseistic, producând texte care vorbesc despre legile creației, despre specificul gândirii artistice, despre importanța judecății de valoare și a reflecției morale. Discret, cu oarecare prudență, dar constant și perseverent, strecoară în spațiul public, viciat de dogmele realismului socialist, ideea autonomiei esteticului și a spiritului critic în literatură. Generația noastră a învățat (și) din eseurile lui George Meniuc exercițiul demonstrației și arta digresiunii, descrierea colorată și reconvertirea artistică a unor mituri și simboluri culturale.

Dar să revenim la eleganta antologie alcătuită de Eugen Lungu. Spre deose-

bire de textele unor poeți din perioada de până la 1989, poezia lui Meniuc nu necesită neapărat a fi citită în contextul epocii în care a fost scrisă. Încerc să o recitesc, acum, cu sensibilitatea unui cititor din secolul XXI, cu acea nouă stare de spirit pe care ne-a indus-o poezia postmodernă. Constat și de această dată că senzorii mei vibrează mai cu seamă la poeziile de tinerețe, cu substrat filozofic, cu viziuni onirice, în care foarte tânărul autor, abia ieșit din adolescență, descrie lumi imaginare și tărâmurii mistice, surprinde „neliniștile cosmice”, „murmurul pelagic” al plantelor și microorganismelor calcinate, caută să înțeleagă misterele genezei și ale „călătoriei materiei”, meditează asupra unor categorii filozofice, asupra relației dintre eu, ca fenomen subiectiv și conștiință individuală, și non-eu, ca fenomen obiectiv, etc., etc. Recitesc *Măine albinele*, un poem scris în 1939, și descopăr sau, mai exact spus, redescopăr, dar cu o altă înțelegere a fenomenului mito-poetic, o viziune halucinatorie, transcendentă, în care tânărul de 21 de ani începea să vibreze, blagian, la sentimentul „marii treceri”: „Freamătă sfâșiate pânzele de pe corăbii/ Sau inimile noastre cad pe ascuțiș de săbii, / Înroșind marea pe țârmuri? Pe banchize și grinzi / Moartea în crepuscul se plimbă ireală ca-n oglinzi. // Dă-mi mâna. Vreau să-ți ghicesc imensa înviere / Împrăștiată-n țelină, în apă și tăcere./ Candidă și vie, și Dumnezeu s-o capete, trudă grea. / Oare, curând, în ce firidă liniștit va sta? // Azi soră cu mierla, mâine pahar de cristal, / Măine albinele vor strânge polenu-i floral. / Ce-am iubit, servește buzelor să bea vin, / Ce-am visat, rămâne miere pentru cineva străin. // Tânjesc zvâcnind la sângele din alba mână / Culorile soarelui și aroma din grădină. / Câte plante, încă nerodite, azimă o vor! / Toate minunile lumii o cheamă. Dă-le-o lor. // Eu ce să mai străjui făclia unei stele, / Când nici călătoria materiei n-o înțeleg. / Hei, cântăreți, aprindeți vioara inimii mele / Să ardă cu dânsa universul întreg”.

Așa cum am remarcat și în altă parte, aceste poeme ale vârstei juvenile – *Interior răvășit, Pădurilor!, Preludiu, Cleștar impur, Acestui april, Înserare, Vestigii* ș.a. – deși scrise într-un limbaj intelectualizat și marcate de un ușor ermetism, respiră acel aer al trăirii tinerești autentice, au acea spontaneitate și acea inconștiență naivă a scrisului imposibil de mimat ori de reconstituit la o altă vârstă. Substratul lor filozofic-cultural consună cu sensibilitatea timpului postmodern, cu „spiritul nostru corupt de modernități” (Eugen Simion) și, fără îndoială, cu fibra livrescă, dar și colocvială a poeziei de azi.

De asemenea, oglinzile sensibilității mele de acum surprind, fără rezerve, simbolurile și miturile culturale din poezia perioadei târzii, o poezie

impregnată de viziuni crepusculare de toamnă orphică (Toamna lui Orfeu), respirând un aer livresc suprasaturat de cultură, de bibliotecă borgesiană. Aceste ultime poeme – *Mărul roșu, Prolegomene, Cerescul vultur, Hai, soare!, Cântec, Caruselul* (în loc de *prolog*), alături de altele la fel de reușite, dar care, din cauza spațiului limitat impus de colecție nu au încăput în carte – se dezvoltă într-un cadru deliricizat, aproape lipsit de metafore, stăpânit de o accentuată dicțiune narativă. Tocmai acest mod de a fi le apropie de spiritul modern, ce optează pentru o poezie a limbajului direct, neafectat de retorică și artistism. Dar trebuie avută în vedere aici și o altă particularitate, remarcată cu multă subtilitate de criticul Ion Simuț într-un articol din *România literară* și reprodusă de Eugen Lungu în prefață, și anume că mai multe titluri din perioada târzie a lui Meniuc „adoptă stilul unei poezii înșelător anecdotic, pilduitoare, joviale și ludice, cu un umor al ideii”, amintind de colocvialitatea lui Marin Sorescu. Aș cita, în sprijinul acestei afirmații, poemul *Cerescul vultur*, scris în 1986, cu doar câteva luni înainte de moarte, din care antologatorul a selectat titlul, foarte inspirat, al cărții: „În Grădina zoologică din oraș / Am văzut cerescul vultur în volieră, / Prins nu știu pe unde și de cine. // Din piscul lui de sus, proptit în bolți, / A nimerit într-o capcană haină. / Aripile ce-i lopătau în marele azur / Le strânge acum pe o coardă de oțel / Cu puține mișcări, stângace și timide. // Nimeni nu i-a auzit plânsul în laț, / Când s-a zbătut să-și apere libertatea. / Doar până la el a ajuns: / Strigătul peștelui prins în cârlig, / Strigătul florilor lovite de brumă, / Strigătul prepeiței în botul vulpei, / Strigătul cerbului încolțit de ogari, / Strigătul delfinului străpuns cu harponul... // De la Giordano Bruno strigăt nu s-a auzit, / Când flăcările i-au cuprins mădulele: / Fiindcă pe rug fiecare devine liber”.

Parabolice, de multe ori ludice și colocviale, aceste poeme ale ultimului Meniuc, la care aș mai adăuga și altele câteva ce nu au intrat în antologie – *Bastonul, Întoarcerea lui Ulise, La dulce Bucovină, Oglinzi fermecate, Balada piramidelor, Prințul, Turnul Faimei, Balada stelelor, Așijderile* ș.a. – ni-l arată pe poet angrenat într-o nouă aventură lirică, care i-a adus câteva accente noi naturii poeziei sale.

Într-un spațiu poetic dominat de atâtea valori incontestabile, dar și de o teribilă confuzie valorică, într-un timp al poeziei autentice, dar și al „kit-sch-ului preventiv” (Roger Scruton), în care *textul poetic*, „construcțiile verbale aleatorii, nevertebrate” (Mircea Mihăieș) sunt pe cale să disloce flacăra pură a emoției lirice, spiritul poetic al lui George Meniuc trece pragul celor o sută de ani, ținând în mână-i de abur această carte subțire dar viguroasă, *Pe rug fiecare devine liber*, ca pe o trestie visătoare în vântul mileniului III. Și nu e lucru puțin.

BLOGOGRAME

PE FRONT de GHEORGHE ERIZANU

Pe 9 mai în Chișinău toți sunt plecați pe front. Și lupta devine tot mai crâncenă pe an ce trece. Pierderile sunt mari. Pierdem decența. Bunul-simț. Compasiunea. Valorile umane. Luptăm până la pierderea minților.

Sigur, Mihaela Strâmbeanu, actriță a Naționalului, e liberă să facă ce vrea cu talentul ei în afara programului repertorial.

Interpreții Geta Burlacu & Zdubii sunt liberi să aleagă scenele de concert. Sirienii pot veni în Republica Moldova ca refugiați de război (nu te oripila: nu suntem un stat rasist). Ororile armatei germane în URSS nu trebuie uitate. Deportarea evreilor și ȝiganilor în Transnistria nu trebuie uitată. Violurile și masacrul comise de soldații sovietici în Prusia și în celelalte teritorii germane nu trebuie uitate. Violurile soldaților americani și englezi în Franța nu trebuie uitate. Masacrul prizonierilor italieni în lagărele iugoslave de la Adriatica nu trebuie uitate. Lista e lungă.

Ziua Victoriei din 1945 a făcut Europa unită de azi. Cu decență, compasiune, bun-simț și cu minte.

Al Doilea Război Mondial s-a încheiat cu 73 de ani în urmă. Doar Chișinăul mai luptă. Pierderile de pe front sunt foarte mari.

P.S.: Am aflat. Oficial, conform agenției de stat Moldpresa, în Republica Moldova avem 871 de veterani ai Armatei Roșii.

FOTOGRAFIE DIN ARHIVA MUZEULUI NAȚIONAL DE LITERATURĂ „MIHAIL KOGĂLNICEANU”

Basarabeni și transnistreni, împreună (anii 1950). De la stânga la dreapta: George Meniuc, Liviu Deleanu, Leonid Corneanu, Ramil Portnoi, Andrei Lupan, Ion Canna, Iosif Balțan, Pavel Meniuc (fratele lui G. Meniuc)

FOTOGRAME | NICOLAE RĂILEANU

Dezbateri la Uniunea Scriitorilor din Moldova (1977). De la stânga la dreapta: Ion C. Ciobanu, George Meniuc, Ion Vatamanu, Andrei Burac, Leo Butnaru, Victor Prohin

POEZIE

EXEMPLAR UNIC

de SILVIA GOTEANSCHII

SILVIA GOTEANSCHII S-A NĂSCUT LA 25 NOIEMBRIE 1982, COMUNA CUHNEȘTI, RAIONUL GLODENI. ÎNTRE ANII 2001-2005, ȘI-A FĂCUT STUDIILE LA UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI, FACULTATEA DE DREPT. DIN 2006 PÂNĂ ÎN 2016 A FOST ANGAJATĂ A POLIȚIEI DE FRONTIERĂ A REPUBLICII MOLDOVA. ÎN PREZENT, E SPECIALIST DE RESURSE UMANE.

VOLUME EDITATE: „MINUNEA VA VENI MAI TÂRZIU” (IAȘI, FEED BACK, 2011); „DRAMATURGIA LUCIOASELOR FUNII” (BUCUREȘTI, VINEA, 2014); „DRAMATURGIE DES CORDES LUISANTES” (BUCUREȘTI, VINEA, 2014); „MINUNEA CARE VA VENI” (BUCUREȘTI, VINEA, 2015); „DULCELE MEU ASA-SIN” (BUCUREȘTI, VINEA, 2016); „MON DOUX ASSASSIN” (BUCUREȘTI, VINEA, 2016); „MEMORIA HIENEI” (CHIȘINĂU, ȘTIINȚA, 2018).

EXEMPLAR UNIC

Îți repet, nu contează dacă eu te iubesc sau nu,
contează că am creat fereastra
prin care privim același război civil,

contează că am rămas amândoi în afara cauzei
și ne mestecăm tăcuți grătarul
din farfurie,
contează că nu ne mâncăm unul pe altul,
apoi nici asta nu mai contează,

pentru că
uite, se apropie un nevăzător de mine
ca de o nevăzătoare și-mi spune:
Acesta este pământul și aceasta, peste el, apa.

UNDERGROUND

Cei vii ne gândim uneori:
Ce-ar fi dacă n-am muri niciodată ?!
Și dacă nu reușim să credem în gândul acesta
facem din moarte o taină –

construim un bine suprem
din lut și tenebre,
un mega cartier de case grotești
și adânci,

un fel de ocne de sare
care imită viața.

Cei vii ne gândim uneori
să cerem drepturi consfințite prin constituție,
moartea să aibă
nume
și să fie aleasă de popor.

DIAZEPAM

Somnoroasele
păpădii și o geantă cu prosoape,
visele în care înaintez
cu toporul
și capul meu frumos lăsat pe buturugă,
cum un apus de soare
peste câmpul
dezgolit de fandoselile urbane,

eu și cu mine în poziții egale
ca doi lunetiști
care sunt unul altuia țintă
și un dumnezeu minunat care
îi va ajuta pe amândoi
în aceeași măsură,
ploile egiptene care transformă
pământul într-o spălătorie de oameni,

picioarele mele alunecoase și vii,
când simt iarba serii
și licuricii,
micii turiști ai sevrajului,
și limba
ca un țol moldovenesc strâns sul
să poată vorbi doar tăcerea,

o umbră anxioasă care ia forma mea
pentru copyright protection
și, în sfârșit, o trecere
necon condiționată și absolut firească
de partea diavolului.

PIAȚA CENTRALĂ

Dinți negri, halbe de bere,
polițiști retardați și petarde,
cetățeni naivi și gândurile
lor la ce vor mânca diseară,

toate astea amestecate
cu un fum dur și odios de
țigară, câini care adulmecă
și un fel de iubire proastă,

trecutul comunist și haine
agățate dubios pe cuiere
ieftine din plastic, o femeie
care vinde oale de lut,

tarabe cu aur fals, guri
de canalizare, un tip
cu chelie strigând ajutor,

eu cu lipsa mea de oxigen
și de spațiu, căutând un loc
prin care să trec nevăzută,

multe standuri cu carne

de porc, o fată frumoasă
și o alta slută, privindu-se
cu trufie și mirare și nici
urmă de poezie pe nicăieri.

HELP

Tata a cules toate viile,
toamna e roșie ca un manifest,
ce facem, tată, cu atâta vin,
il întreb,

tata nu zice nimic,
tata, atunci când mi-e greu,
își ia cheile și se duce
în beci,

iarăși bea, se vaietă mama,
minte și tu
/te-am învățat să minți/

tata iese din beci
foarte vesel,
îmi explică ce e aia problemă,
îmi explică ce e aia moarte,

până la tata,
am crezut că moartea e întotdeauna
femeie.

BEC

Întră, domnule, în panică, în cămașa ta albă
cu urme de ruj s-a ghemuit o femeie
cu părul în flăcări și cuțite Ka-Bar la cingătoare,
comandă-mi somon cu sparanghel
și sos gorgonzola,
câteva ore cu soare
la Murmansk și un elicopter să te-aducă acasă
din casino,
ia-mă pe genunchi,
[sunt atât de mică sub lampa de masă gigantică]
lovește-mă când îți spun –
mi-a zămbit un tânăr azi,
atât de tânăr, că ochii lui mi-au luminat
tâmpurile, în acest nesfârșit întuneric, răcnește,
nu mă întreba plictisit, cine a stins lumina.

MET(A)XA

Așteptând să înceapă emisiunea mea preferată
despre fenomene supranaturale
și eroii pe care nu i-am întâlnit niciodată,
cu un firicel de sânge pe bărbie
și lumina becului sub lustră,
desenând ființe umane pe pereți,
mă priveam dintr-un unghi comod, oarecum mulțumită,
ronțăind biscuiți așezată într-un fotoliu,

savurând felul nostru incomparabil de a fi,
tolerând, acceptând formula aceasta falsă a chipului
pe care caut cu disperare acel țesut viu
despre care a vorbit poetul și moartea
și alte abstracțiuni,
gândind că realitatea e mai mult
decât ceea ce se întâmplă de fapt –
realitatea sunt totuși eu, femeia aceasta lungă,
aproape de negăsit în această dimensiune probabilă,
în capul căreia e doar un bine fixat fiasco.

MOVIE CLAPPER

Vom emigra,
se gândeau ei.
Va veni timpul acela bun
când îi vom băga morții în ochi
un creion colorat.

Vom lăsa peste tot

urmele mâinilor noastre –
urme de roșu aprins,

micul oraș
în care ne tragem
unul pe altul
acasă
cu funiile obișnuinței.

Cineva acolo sus
ne posedă după bunul său plac.
E la fel ca sincronizarea
în film cu un movie
clapper.

Și ce dacă ...
se gândeau ei.
Noi suntem un fel
de set jetters,
și ce dacă ...
și trăgeau
dintr-o țigară amândoi
de parcă trăgeau din America
libertatea.

*SPRE UN STAT SUVERAN

Te trezești dimineața cu picioarele reci,
nu ai aproape nimic de făcut,
sub plapumă e oarecum bine,
iar pe-afară lumea e plină de viermi,

dar ești un organism viu și trebuie
să bei măcar un ceai, iar dacă bei un ceai,
parcă mai prinzi puteri și ieși afară,
afară e o lumină care șochează,
un ins care te strâmbă, asta
te înveselește, îți zici, merg mai departe,
drumul devine o necesitate,
mergi la medic, știi bine, încă nu ești

suficient de bolnav, te joci cu un fir de păr,
apoi urci în troleu, ești îmbrâncit,
semn că toate lucrurile relativ rele
sunt la locul lor, reușești
să citești câteva placate electorale,

te apucă un râs isteric, oamenii te trag
de mâini, te stropesc cu apă, îți recomandă
un medic, le spui cu o mină serioasă
că mergi la medic, cobori la prima stație

convins că ești un om obișnuit,
ai mâncat, ai iubit, ai trădat, ai mințit,
ai crescut un copil, ai sădit flori,

drumul e frumos, treci de blocadă,
mergi în fața tuturor, ești fericit,
ești democrat, cineva te împușcă din spate,
mergi la medic, calci peste cadavre,

mergi*

VIAȚA LITERARĂ

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL

„PRIMĂVARA EUROPEANĂ A POETILOR”, EDIȚIA A VIII-A, 3-5 MAI 2018

În perioada 3-5 mai curent a avut loc Festivalul Internațional „Primăvara Europeană a Poetilor”, ediția a VIII-a. Evenimentul a debutat cu depunerea de flori la busturile scriitorilor de pe Aleea Clasicilor Literaturii Române și prezenta-rea invitațiilor.

Simpozionul Internațional „Dialoguri europene: poeți și traducători”, moderat de președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, Arcadie Suceveanu, a dezbătut problemele pe care le ridică traducерile literare în diferite areale culturale. Invi-tații și-au împărtășit publicului expe-riența, au vorbit despre evenimentele culturale majore din țările lor și despre munca depusă în traducerea literară. În cadrul acestui eveniment a avut loc și lansarea „Revistei Literare” a USM, care a găzduit materiale ale scriitorilor invitați la festival.

Simpozionul a fost urmat de lan-sări de carte: Lucia Țurcanu a prezen-tat volumele din colecția „Primăvara Poetilor”(Pe rug fiecare devine liber de George Meniuc și Temerea de obișnuință de Mihail Ion Ciubotaru, Editura „ARC”), realizată în cadrul aceleuiași proiect: New romantics, semnat de Michaël VandebriI, precum și două antologii cu poeți din Belgia și din Olanda. Poeții invitați au prezentat, la rândul lor, cărțile apărute la ei acasă. Vladimir Korkunov a vorbit despre cărțile a două poete de expresie rusă: Tocika otsciota de Ecaterina Dere-seva (Harkiv) și Vremea zemli de Galina Râmbu (Sankt-Petersburg).

Seara a continuat cu Podiumul Poetic, moderat de Moni Stănilă, în cadrul căruia și-au citit versurile Michaël

VandebriI (Belgia), Josef Straka (Cehia), Ernest Wichner (Germania), Mircea Dan Duță, Lucian Vasiliu, Nicolae Sava, Miha-ela Albu, Iustin Moraru (România), Arca-die Suceveanu, Dumitru Cruđu, Radmila Popovici, Alexandru Cosmescu, Maria Pilchin, Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Popa, Eugenia Bulat, Victoria Fonari și alți poeți din Republica Moldova.

Prima zi de festival s-a încheiat, ca și la ediția precedentă, cu un Youth Challenge, unde provocarea primei lec-turi a fost lansată de foarte tânăra poetă Iulia Iaroslavschi, continuând cu poeții din Chișinău și cu cei invitați de peste hotare.

A doua zi a început cu desanturi poe-tice prin universități și licee. La Universi-tatea de Stat, la Facultatea de litere și la cea de Limbi străine, au mers două gru-puri de scriitori: cel dintâi, coordonat de Arcadie Suceveanu, i-a cuprins pe poeții Katharina Sigrid Eismann (Germania) și Ghismat Rustamov (Azerbaidjan); cel de al doilea, coordonat de Teo Chiriac, i-a inclus pe poeții E. Wichner și N. Sava. La Universitatea Ion Creangă, Moni Stănilă l-a avut alături pe poetul C. Acosmei. Nici de la ULIM nu a lipsit poezia, unde D. Cruđu s-a dus însoțit de J. Straka, M. Albu și A. Pușcașu. Un alt grup, coordo-nat de Gr. Chipер și Anatol Moraru, înso-țiți de poeții Bartosz Radomski (Polonia) și Iu. Moraru, s-a întâlnit cu studenții Universității „Alecu Russo” din Bălți. La Liceul „Spiru Haret”, N. Spătaru s-a aflat împreună cu poeții Vl. Korkunov (Ru-sia), Zuzana Kuglerova (Slovacia) și M.D. Duță. La Biblioteca „Onisifor Ghibu” au evoluat, sub îndrumarea lui V. Răileanu,

Arcadie Suceveanu și Lucian Vasiliu, laureatul Marelui Premiu al PEP 2018

M. VandebriI și L. Vasiliu (România). Fi-ecare grup a avut alături și poeți locali, astfel încât nu au lipsit: N. Popa, Em. Galaicu-Păun, C. Trifan, M. Șleahțițchi, M. Curtescu, Maria și Ivan Pilchin, D. Negară ș.a.

Podiumul Poetic din cea de a doua seară, moderat de Moni Stănilă, i-a avut ca protagoniști pe scriitorii: K.S. Eismann, G. Rustamov, B. Radomski, Z. Kuglerova, Vl. Korkunov, A. Pușcașu și C. Acosmei (România), T. Chiriac, I. Nechit, C. Trifan, Al. Vakulovski, A. Pânzaru, I. Pilchin, Gh. Colțun, precum și foar-te tinerii Veronica Ștefăneț, Anastasia Palii, Iulia Iaroslavschi și Artur Cojocaru din Republica Moldova. La finalul serii, Președintele Uniunii Scriitorilor, Arcadie Suceveanu, a înmănat tradiționalele

premier. Premiile pentru cele mai recente volume au mers la Moni Stănilă și Petre Popa, Premiul pentru traduceri i-a fost acordat lui Vsevolod Cernei, iar Marele Premiu, pentru întreaga creație poetică, a mers la poetul Lucian Vasiliu.

În a treia și ultima zi a avut loc deplasarea la Soroca, unde oaspeții Festivalului, însoțiți de poetul sorocean P. Popa, au vizitat obiectivele turistice. În curtea cetății de la Soroca, a avut loc un recital de poezie, moderat de scriito-rul N. Spătaru.

Putem afirma cu certitudine că și cea de a VIII-a ediție a festivalului a fost una de incontestabil succes, constantând, totodată, interesul sporit al publicului pentru eveniment.

Moni STĂNILĂ

PROZĂ

TAINA COLUMNEI ALEXANDRU

FRAGMENT DIN ROMANUL „GOODBYE, RUSSIA! I LOVE YOU!”

de NICOLAE ROȘCA

La un moment dat Vlaicu a observat că mulțimea de oameni pe care i-a cunoscut în cele câteva zile de când se afla la Piter a început să se adune într-un loc anume... într-o piață pe care o mai văzuse. Își amintea chiar că se plimbase pe ea și îi admirase monumentele de pe tot perimetrul... dar mai ales pe cel din centru, care era o coloană măreață! Asta l-a ajutat – Coloana! Și-a încordat privirile și a recunoscut în ea mâna lui Montferrand! Ah, era celebra Columnă Alexandru! Iar el și mulțimea de oameni se aflau în Piața Palatului.

– Bonjour, mon cher ami! l-a salutat el pe francezul care venise de la Paris să-și vadă Coloana.

– Vin ca la un copil stabilit în altă țară... în altă localitate... a spus el, mângâindu-și Coloana cu mâna. Oricât de bătrâni ar fi părinții, mereu au ce le spune copiilor. Și mereu li se face dor de dânsii.

– Stă bine! l-a lăudat moldoveanul. Se va sfârși Timpul, dar ea tot aici va sta!

– Da, a căzut de acord bătrânul Montferrand. Am făcut-o din dragoste... Eram tânăr atunci! Vlaicu auzise și mai înainte că marii creatori, când ajung la bătrânețe, se întorc adesea la operele lor din tinerețe și petrec zile în șir lângă ele. Brâncuși, de exemplu, când nu mai avea cu cine vorbi sau când nu mai dorea să comunice cu cineva, se închidea în atelierul său, își punea pe genunchi Capul lui Laocoon pe care îl privea îndelung ore în șir... zile în șir... săptămâni în șir. Se uita fix în ochii lui. Apoi, când nu vroia să comunice nici cu dânsul, îl dădea la o parte.

– Te-am făcut să fii cel mai frumos! îi zicea. Și ești! Însă am vrut să fii și înțelept. Și nu ești. Până la urmă, te-au păcălit grecii, cu calul lor de lemn!

Bătrân mofturos, domnul Brâncuși! Vlaicu s-a întors la vechiul său camarad, Auguste Montferrand, și l-a întrebat:

– Știi că după aproape două sute de ani, vei fi pus să-ți refaci Opera? Despre columnă vorbesc!

– Pentru nimic în lume! a strigat el. Este cea mai perfectă! Mai înaltă decât Coloana din Alexandria! Mai frumoasă decât Columna lui Traian! Mai măreață decât Coloana Vendôme!

– Dar poporul? a întrebat Basarab. Îl auzi? Strigă... protestează... vrea ceva.

– Dar... strigă Poporul? a întrebat Meșterul. Sau poate e Matuska?

– E vreo diferență?

– În Rusia, da! Să nu ne grăbim, însă, a propus August Augustovici într-o rusă perfectă. Aș accepta să le fac altă Coloană.

Mai am puteri... Și mai am un proiect de coloană, pe care nu l-am realizat atunci. Însă va trebui să săvârșească și generația asta de ruși o faptă la fel de măreață ca cea din 1814! Doar cu condiția asta aș accepta să mai plâng o dată...

– Ai mai plâns? l-a întrebat moldoveanul.

– Da, a răspuns el. Plângeam de fiecare dată când scriam ceva... pictam ceva... construiam ceva. La Catedrala Sfântul Isaac, am plâns patruzeci de ani. Abia după aceea am murit.

– N-ai vrut să mori plângând?

– N-am vrut să mor deloc, a spus el. Dar mi s-a făcut dor de Franța. Începeam să uit cum arată quiche-ul.

– Ce mai este și quiche-ul asta? s-a mirat moldoveanul. O băutură ceva?

– O! a exclamat rusul francez. Doar unul care nu a fost francez niciodată nu știe ce este quiche-ul!

– Vezi... a spus Vlaicu, măhnit. Nici eu nu știu.

– E o plăcintă. Rușii sunt soldați buni ... L-au bătut pe Genghis Han... pe Napoleon... îi vor învinge și pe alții. Dar în materie de culinărie sunt amatori. Nu i-am văzut să facă plăcinte. Cu atât mai mult, quiche cu ciuperci. Iar eu nu mai puteam răbda...

– Și ai murit?

– De fapt, m-am întors în Franța. În Piter, n-aș fi murit niciodată. Azi, când mi se face dor de eternitate, revin aici... la Catedrala Sfântului Isaac... la Coloana Alexandru... la Pevceski Most. Mă întorc la Piter, într-un cuvânt. Mi-i drag orașul ăsta. Iar când vreau quiche, mă duc înapoi la Paris...

Între timp, în Piața Palatului se adunase lume multă. Toți strigau, protestau, își agitau lozincile și cereau ceva. Mama Daria, dereticătoarea de la gară, umbla cu o căldare plină cu apă.

– La Gara Vitebsk au oprit apa, a spus ea. Mi-am umplut o căldare din Neva, de lângă Podul Nevski... unde au murit deunăzi niște musulmani. Dar nici nu pot zice că am luat apă. Pentru că e numai sânge acolo... Mă auzi? Neva e plină de sânge! În drum spre gara mea, mi-am zis să trec și pe aici.

– Dar ce e aici? a întrebat-o Vlaicu.

– Păi... o dăm jos pe dumneaei... a' cu crucea de sus... și îl punem pe altul.

– Altul, cine este? a întrebat el, din nou.

– Tricefalul! a răcnit fratele Inocențiu, și Vlaicu a înțeles că toată adunarea din Piața Palatului era trebușoara lui. El i-a adus pe oameni acolo.

– Destul cât a stat! a strigat și celălalt frate, Nicolae. Poporul vrea un Tricefal!

August Augustovici a izbucnit în hote de plâns.

– De ce plângi? l-a întrebat moldoveanul, cuprinzându-l de umeri?

– Când am așezat-o întâi... a explicat el printre sughituri arătând la Coloană... am fixat-o într-un asemenea mod ca să nu mai umble nimeni la ea. Dacă s-ar umbla, s-ar prăbuși. Întâi ar cădea Crucea...

Apoi și-ar lua zborul Îngerul... În sfârșit, s-ar năruî Coloana.... Și eu aș muri pentru totdeauna!

Vlaicu s-a apropiat de bătrânul său prieten amator de quiche.

– Ne pleure plus, mon cher. Je résous tout!

– Как уладишь? a întrebat mirat August Augustovici?

Moldoveanul i-a făcut cu ochiul în sensul că știe ceva, apoi s-a întors către mulțime, căutând-o pe doamna Anne – femeia din anticamera domnului decan Rudakov. Ea a venit ultima în piață, și Vlaicu a tot urmărit-o din clipa în care a văzut-o.

– Ați venit singură la protestele de azi, doamnă Anne? a întrebat-o el.

– Ba! Nu sunt singură... dragul meu domn din Balcani! a răspuns ea.

– Cel de lângă dumneavoastră... este domnul decan Rudakov?

– Nu. Domnul Rudakov încă nu s-a întors. Îl mai caută Procuratura... Astăzi mă însoțește Excelența Sa, Laurentius Blumentrost, Întâiul și cel mai Important Savant al Rusiei.

– Dar... e neamț!

– Toți savanții ruși sunt nemți! a răspuns ea. Ar fi trebuit să știi atâta lucru!

În clipa aceea, din spatele mulțimii și-a făcut apariția neamțul bătrân – primul care le-a vorbit rușilor despre alte lucruri decât vodca, războiul și bunturile.

– Вы... кто такие? i-a întrebat el cu dispreț, în rusă, deși încă nu-și uitase nici germana sa.

– Nu știm! a răspuns lumea. O mulțime de oameni.

– Văd că sunteți o mulțime! a spus el cu același dispreț. Dar... măcar știți ce vreți?

– Da-a! au strigat frații bărboși. Vrem să dăm jos Femeia și Crucea... și să-l urcăm pe Tricefal!

– Arătați-mi-l! a cerut el.

– Dece să-ți-l arătăm? E Tricefalul nostru!

– Trebuie să-l vedem și noi!

Mulțimea a început să strige:

– Și noi vrem să-l vedem!

Cei doi staroveri au ridicat mâinile încercând să demonstreze ceva, însă de nicăieri s-a iscat un vârtej care i-a suflat din piață. Lumean-a înțeles ce s-a întâmplat, dar

Vlaicu era sigur că bătrânul neamț cunoștea un șiretlic vechi din timpul alchimistilor cu ajutorul căruia făcea să dispară lumea.

Au început să se împrăstie și ceilalți, ducându-se fiecare de unde venise. Basarab a mai așteptat puțin, presupunând că Sokolova se va apropia singură de dânsul. Când a ridicat, însă, ochii să o vadă, nu mai era nici ea. Alături, era doar Mișa, polițistul de la Gara Vitebsk.

– Ce mai faci, bătrâne? l-a întrebat Basarab, bucurându-se că îl revedea.

– Supraveghez ordinea publică! a raportat Mișa ducând mâna dreaptă la tâmplă.

– Și? Cum îți reușește?

– Mă descurc. Deși... mi-a scăpat unul printre degete. Un criminal rău de tot. Dar îl prind.

– Ce a făcut criminalul tău?

– Multe! a răspuns Mișa. Este un pervers care a venit aici de undeva din Balcani. Avem informații că a întreținut relații intime cu o minoră, fata unei biete dereticătoare de la Gara Vitebsk...

– A violat-o în gară?

– Nu. S-a dus la bătrână acasă, când aceea era la muncă. Și-a schimbat identitatea, dându-se drept finlandez, în realitate fiind balcanez... Adică, din Balcani. A îmbătat adolescența și...

– Ce nemernic! a explodat Vlaicu. Crimă rea de tot!

– Dar asta nu e totul, a continuat polițistul Mișa. A dezbrăcat în pielea goală ce-a mai frumoasă fată din Piter... pe Sokolova. Și nici n-a iubit-o!

– Vai! se mira Basarab. Oare e posibil?

– Apoi, a trimis pe lumea cealaltă niște bieți arabi... care au sărit să-i salveze onoarea Sokolovei.

– Ah! ce criminal!

– Mai târziu, mi-a suflat și mie fata pe care o iubesc... pe Vanesa. Am divorțat de prima soție, pentru Vanesa asta, iar balcanezul... criminalul acela din Balcani... mi-a luat-o.

Mișa a scos o țigară și, după ce și-a aprins-o, a privit îndelung la Îngerul cu Crucea în brațe din vârful Columnei Alexandru. Apoi a enunțat, mai calm ca niciodată:

– Pentru toate, însă, aș putea să-l iert... Chiar și pentru că mi-a suflat-o pe Vanesa. În ultimă instanță, nici nu e vina lui de vreme ce toanta ceea, Vanesa, i s-a aruncat în brațe. Așa sunt rusoaicele: cum văd un balcanic, cum își ridică fustele în cap. Doar pentru ce a făcut după aceea, nu-l voi ierta.

– Ce a mai făcut, dragă Mișa? l-a întrebat Basarab în culmea mirării.

– A mâncat mușchi de pui de urs!... a

spus el. I s-a servit... și n-a putut refuza. A mâncat!

Vlaicu a desfăcut larg brațele, în semn de neputință:

– Ce pot să-ți spun în legătură cu acest eveniment! a exclamat el. Pur și simplu, nu comentez! Am auzit că în Rusia... e crimă să mânânci carne de urs tânăr! Mare crimă! E posibil așa ceva?!

– E posibil! repeta Mișa, fumând nervos. Pentru un criminal din Balcani... e posibil orice.

– Chiar era din Balcani?

– Da! a răspuns Mișa. Din Moldova!

S-a uitat și Vlaicu în sus, la Crucea din vârful Coloanei, și a văzut stolul de Porumbei Sacri, despre care îi vorbise de atâtea ori, mai înainte, domnul Auguste Montferrand.

– Cel mai greu a fost să-i găsim pe dânsii, zicea bătrânul francez. Altă problemă n-am avut

– Sunt atât de scumpi, porumbeii ăștia? îl întreba Basarab.

– Sunt cei mai scumpi! răspundea Montferrand. Fiindcă sunt singurii care pot face conexiunea cu Divinitatea. Ni i-a adus cineva din Grădina Domnului, la rugămintea țarului Alexandru I...

Vlaicu s-a mai uitat o dată în sus și abia atunci și-a dat seama că fiecare mișcare a porumbeilor avea un sens anume. Mai înainte, se gândea că așa zvănesc ei prin aer... că se joacă așa. Dar nu. Toți se lansau în zbor într-un moment prestabilit... și alunecau pe un traseu prestabilit... și reveneau pe Crucea și pe figura Îngerului, de asemenea, într-un moment prestabilit. Iar logica asta a zborului lor constituia acea Forță Magică care menținea Coloana în poziție verticală.

S-a înturnat către Mișa și l-a întrebat:

– Dar el... criminalul din Balcani... a știut ce i se servește? I s-a spus că e mușchi de pui de urs?

Mișa a strâns din umeri, fâstâcit:

– Crezi că mai contează? Dacă se va ajunge până în instanță, acest amănunt i-ar putea servi drept circumstanță atenuantă. Dar nu ajunge, pentru că am de gând să-l execut eu, până la tribunal.

Când a rostit fraza asta, s-a auzit o buibitură strașnică, parcă a căzut ceva de la înălțime mare. Vlaicu s-a speriat că a căzut Crucea... și Îngerul... și vârful Coloanei. I s-a părut că au zburat și porumbeii. Când s-a uitat, însă, s-a convins că nu căzuse nimic. Poate altundeva, în altă țară. Aici, nu căzuse nimic.

– Crima asta, a continuat Mișa, trage cât toate celelalte, luate la un loc. Legea noastră prevede, doar pentru că a dezbrăcat-o pe Sokolova fără să o iubească, pedeapsa capitală prin împușcare, fără dreptul de a se atinge de femei, după aceea, timp de opt ani și trei luni. Îl execut – pa-ac! –, iar după aceea nu se atinge de femei cât am zis: opt ani și trei luni! Apoi... pentru relația cu o minoră – încă trei pedepse capitale, și ele prin împușcare. Pac-pac-pac!

– Nici în acest caz... după executare... nu se atinge de femei?

– Exclus! Legea noastră este dură! Apoi... pentru musulmanii nevinovați... pe care i-a omorât cu o cruzime rar întâlnită... loviți cu sticla de șampanie în moalele capului...

– Sticla de șampanie moldovenească... din Balcani! a completat Vlaicu.

– Exact! Pentru astfel de fapte, Codul Penal prevede două pedepse capitale. *Dura lex!*

– Așa trebuie să fie o lege dreaptă! *Dura!* a comentat Basarab.

– Acum, pentru Vanesa... trei pedepse

capitale! În total, nouă. Pa-ac! Pa-ac! Pa-ac! de nouă ori.

– Fără drept să se mai atingă de fete. Lege de aur, tovarășe Mișa! l-a laudat Vlaicu. *Dura lex!*

– Încă nu știi cât de *dură* poate fi. Pentru că... fii atent la ce urmează: pentru carnea de pui de urs am să-i aplic încă... 66 de pedepse capitale! Adică, per total, 75! Așa prevede Codul Penal, ediția 1950.

– Vai de mine! s-a mirat moldoveanul. Acum, înțelegi în ce situație ești? Ca să-l execuți, îți trebuie un AK-47, cu cartuşiera plină! 75 de gloanțe! Pa-ac! Pa-ac! Pa-ac!

– Exact! Când pun mâna pe dânsul... căci va veni și ziua aceea...

...Vlaicu nu i-a auzit ultimele cuvinte, pentru că, pe neașteptate, a început să-i sune telefonul. A sărit din pat, privind speriat prin jur, și doar când s-a lovit de un scaun, a început să înțeleagă că era în camera de hotel. Un bec electric foarte puternic ardea pe un stâlp chiar în fața hotelului, așa că înăuntru era lumină ca în nopțile albe. "Ce vis nebun!" și-a zis el și s-a pornit spre frigider, după un pahar cu apă.

În odaie țipa ceva sau cineva, iar el încă nu înțelegea cine țipă. Într-un târziu, și-a dat seama că e telefonul, pe care îl băgase sub una din pernuțe. L-a găsit și a privit la ecran: Vanesa!

– Dormi?

– Probabil... a spus el. Am visat un vis nebun. Doamne, ce vise tâmpite poți visa în țara noastră!

– Îmi spui și mie ce ai visat?

– Îți spun. Doar că... să mă dumeresc ce a fost. Vis? Halucinație? Troahnă?

– Ai vrea să vin la tine? Să-mi spui acolo totul?

– Aș vrea, Vanesa... Am nevoie de tine.

– Atunci, așteaptă-mă. Vin în zece minute!

– Nu! a strigat Vlaicu. Te rog, nu veni!

– De ce să nu vin?

– Pentru că Mișa umblă cu Kalașnikovul încărcat. 75 de gloanțe în cartuşieră! M-a condamnat la 75 de pedepse capitale, fără drept de apel. A jurat să mă execute de 75 de ori! Pa-ac! Pa-ac! Pa-ac!

– Mișa e nebun! a strigat Vanesa.

– Știu! Mi-a recunoscut personal. Nici nu e greu să înțelegi că nu e întreg la minte. În schimb, are un Kalașnikov... Mi-a spus că a divorțat din cauza ta și crede că i te-am suflat...

– Are fantezii de om tâmpit!

– Vai, Vanesa, ce mă faci! Dintr-o parte, mă presează domnul Procuror. Din alta, Mișa... Tatăl tău, domnul Boris, are un Kalașnikov în casă?

– Ce întrebare! a zâmbit Vanesa. În țara asta, toți avem câte un Kalașnikov. Prin Kaukaz... prin Kuban... prin alte părți, oamenii au de toate: aruncătoare de grenade... mitraliere de calibru mare... rachete sol-sol și sol-aer. Dacă-s pe malul unei ape, au și câte un submarin... Noi, ne mulțumim cu Kalașnikovul.

– Vanesa! a strigat Vlaicu. Mișa e pe urmele mele! Mi-a spus, însă, că ar putea să-mi ierte tot. Chiar și faptul că i te-am suflat pe tine. Dar nu-mi iartă...

– ... că ai mâncat carne de pui de urs? a anticipat Vanesa. Pentru asta, nu te-aș ierta nici eu.

– De ce? a strigat Vlaicu. Doar ai stat alături de mine... și m-ai îndemnat să mănânc... și m-ai mințit că e mușchi de cerb.

– Era mușchi de pui de urs. Ar fi trebuit să fii mai atent.

– Și? De ce nu mi-ai scos carnea din gură? De ce m-ai lăsat să fac păcatul, iar acum umbli după mine să mă pedepsești? Acum, ce vrei să-mi spui? Că îmi ești prietenă?

S-a lăsat o liniște apăsătoare. Se auzea cum fâsâia, la celălalt capăt, Vanesa cu nasul ei înfundat. Parcă vroia să spună ceva și parcă nu-i ajungea curaj. Într-un târziu, și-a suflat nasul în ceva și a strigat:

– Dar tu? De ce te prefaci atâta, Latinule? "Vai, eu nu beau vodcă!" "Nu fumez!". "Nu sunt ca alții!" Dar cum ești, Latinule?

Moldoveanul n-a înțeles ce ar fi vrut să afle ea, și a lăsat întrebarea fără răspuns. Pur și simplu, nu știa ce să-i spună. Pentru că – chiar nu fuma... nu bea vodcă... nu agreea tâmpeniile pe care le practicau majoritatea tinerilor de seama lui. Poate că ar mai fi tăcut, însă Vanesa nu se ogoia:

– Ba ești exact ca și ceilalți, Latinule! Bețiv... Curvar... Pervers! Diferența e că te prefaci într-o manieră mai artistică decât noi, și din acest motiv pari mai credibil...

– Vanesa! a întrerupt-o Vlaicu. Nu vreau să ne certăm. Oprește-te!

– Iar eu vreau să ne certăm! Sunt suferătoare, și-ți pot spune multe...

– Mai bine taci...

– Mai bine am să vorbesc, insistă ea. Am să-ți spun tot. Și știu câte ceva, Latinule! Ești ca și noi. "Vai, nu m-am f...t cu Sokolova în barcă, sub Podul Nevski!" Chiar îți închipui că te crede cineva? Și când ne spui că nu te-ai atins de musulmani... că nu i-ai omorât tu, îți imaginezi că te credem? Nu! Pentru că se vede tot. Există un filmuleț, Latinule, în care se vede tot.

Câteva clipe lungi, moldoveanul a stat cu gura căscată, încercând să spună ceva. Dar se blocase. Noutatea pe care i-o spusese Vanesa, și i-o spusese într-o manieră neașteptat de obraznică, nu putea avea alt efect asupra lui, decât unul șocant. Care Sokolova, Doamne? Care sex în barcă? Despre ce vorbea minunea asta de fată, care, iată, suferea de cea mai răspândită maladie printre femeile din Rusia – gelozia agresivă?

– Despre ce film vorbești? a întrebat-o el când și-a venit în fire? L-ai privit tu?

– Nu, a răspuns ea smiorcându-se. Dar știu că a sosit de la Piter, pe canale operative...

– Ți-a spus taică-tu... tovarășul colonel?

– Nu! a strigat Vanesa. Mi-a spus mama.

– Dar maică-ta? a întrebat Basarab, începând să înțeleagă câte cava. Maică-ta, l-a privit?

– De ce întrebi? Știi bine că nu l-a privit. Face parte dintr-un set de materiale secrete.

Vlaicu înțelegea că nu va scăpa ușor de Vanesa și a încercat să facă el totalurile discuției:

– Îți mulțumesc pentru noutate... Pentru filmuleț, dacă există cu adevărat. Acum, pot să dorm liniștit. Pune-ți și tu niște picături în nas și culcă-te. Ne vedem mâine...

Înainte să-și încheie fraza, Vanesa l-a anunțat, vorbind și respirând pe gură în același timp:

– Dacă m-ai lăsa să vin... ți-aș mai spune ceva... Ceva important!

– Chiar nu înțelegi că mă spionează domnul Procuror Treimut? Sau te prefaci că nu înțelegi?

– Doarme, a spus ea.

– Dar nevasta lui? Doarme și ea?

– Doarme, a spus Vanesa. S-au certat de s-a cutremurat "Proletarul Roșu". Acum, s-au liniștit.

– Dar tu... a întrebat Vlaicu... tu de unde naiba știi?

– Mi-a spus mama.

– Ce frumos! I-a spus mama. Dar ea de unde știe?

– Mama? Păi, i-a spus mătușa Diana.

– Dar dumneaei... cine mai este?

– Mătușa mea. Adică, sora mamei. E șefă la sanatoriul "Proletarul Roșu"...

– ... iar în momentul în care află ceva despre procuror, ia telefonul și îi raportează mamei tale. Iar mama îți raportează ție...

– Nu, a reproșat Vanesa. Nu e chiar așa. Am tras eu cu urechea la vorba lor....

– Așa! Ai tras cu urechea... Dar aici, la cabană, chelnerița Mașa nu trage cu urechea? Nu mă spionează și ea? Iar mâine, nu va raporta cine a intrat și cine a ieșit din cabană și din hotel?

– Mașa e verișoara mea. Nu mă trădează niciodată!

– Nu! a spus Vlaicu hotărât. Mai întâi, să scap de Podul Nevski... De toate întâmplările de acolo... Pe urmă, mai vedem.

S-a așternut din nou acea liniște apăsătoare care intervenea de fiecare dată când se supăra Vanesa. Vibra ceva în ea, și Vlaicu nu putea înțelege ce energii fermentau în interiorul ei.

– Să nu crezi, însă, că odată cu apariția filmulețului se va limpezi totul... a spus ea. Că se va face lumină ca în nopțile albe... Cu Sokolova ta... și cu ce ai mai pățit la Podul Nevski – poate că da, scapi. Dar cu celelalte, nu! Necazurile tale abia încep. Și totul e pentru că ai mâncat carne de urs...

Vlaicu a căzut, secerat, pe spate. Fata asta lovea fără milă. Spunea ce spunea, smiorcându-se și vorbind pe nas, apoi lovea în inimă.

– Bine, a zis el. Am să mor. Au să mă ia dracii. Și, dacă mor... tu ai să înflorești și ai să te simți mai bine? Hai spune, Vanesa! Sunt curios să știu.

– Îți spun, a suspinat ea, dulce. Dacă mă lași să vin. Ți-aș dovedi, în plus, că mușchiul de pui de urs poate face și mult bine... nu doar rău. Trebuie să știi asta, Latinule. E important pentru tine. Așa că fii bun și așteaptă-mă, a mai suspinat ea, la fel de dulce. Vin în zece minute.

Vlaicu nu s-a mai mișcat din poziția ceea: cum era întins pe spate, în curmezișul patului larg, așa a fost surprins, șapte minute mai târziu, când în odaia lui a intrat frumoasa nepoată a mătușii Diana.

N-a trebuit să aprindă lumina, pentru că se vedea perfect de la stâlpul din curtea cabanei. A apucat să observe că Vanesa venise într-o frumoasă cămășuță de noapte, peste care purta un halat simplu, străveziu și scurt până deasupra genunchilor, care, foșnind tainic din micile sale valuri, răspândea în jur aceleași vibrații încărcate de personalitate... de culoare... , ca și cuvintele nerostite uneori de buzele arse de febră ale acestei ființe neogoite care răspundea la frumosul nume Vanesa... N-a trebuit să facă nimic mai mult decât să dea plapuma la o parte și să o primească alături de dânsul. Iar în momentul în care și-a desfăcut brațele, invitând-o printre tainele lui, ea a închis ochii și s-a aruncat ca într-o apă rece, de Bobotează, știind că, la început, poate că nu se va simți bine, însă plăcerea cea mare... adevăratul ei gust îl va descoperi doar atunci când se va scufunda până peste cap în stihia asta...

– Vanesa! a șoptit el. Ești cea mai sălbatică Zână a Taigalei. Doar dacă Taigaua are o Zână.

– Dacă există Taigaua... a spus, vibrând ca de obicei, nepoata Dianei... dacă există pădurea asta nesfârșită, ar trebui să fie și o Zână. Ce fel de Taiga, fără Zână!

ZILELE

ZILELE LITERATURII ROMÂNE LA CHIȘINĂU

22-26 MAI 2018

EDIȚIA A IV-A

© Fotografii de Alex VDOVICENCO

SPUMA „ZILELOR...”/ CREMA LITERATURII

Așteptate de multă lume, *Zilele literaturii române la Chișinău* au ținut capul de afiș timp de cinci zile, de la recitalul de marți, 22 mai, al poezilor tineri prezenți în volumul de debut colectiv 8, până sâmbătă, 26 mai, când Tatiana Țibuleac, autoare originară din Chișinău stabilită la Paris, și-a lansat, la Librăria din Centru, cel de-al doilea roman, *Grădina de sticlă*. Și cum un festival de carte s-a întâlnit, de joi seara, cu un festival de film documentar, *Cronograf*, o mai fericită încununarea a acestora decât premiera documentarului *Eu, geniu Cioclea*, de Violeta Gorgos, nici că se putea! În cele ce urmează, un soi de *compte-rendu* foarte subiectiv al festivalului, cu precizarea că rândurile de mai jos aparțin atât unui organizator, cât și unui participant & om din public al *Zilelor*...

Marti, 22 mai, ora 19.00 – Foarte primitor, Atelierul Cocosul Roșu, de pe strada Șciusev, aflat în curtea casei în care a trăit prozatorul Vasile Vasilache. Amfitrioana – Vasiluța, nepoata autorului *Poveștii cu cocosul roșu* – ne propune să coborâm în beci, unde găzduiește o expoziție de „ouă cu surprize”, fabricate din hârtie colorată și care conțin în interior opere ale unor artiști contemporani. Între timp, se adună tinerii poeți care urmează să citească (Vitalie Colț, Anastasia Palii, Artiom Oleacu, Iulia Iaroslavschi, Doina Roman-Raciu; nu și Veronica Ștefăneț, Rodica Gotca și Elena Răileanu, absente din varii motive), la fel și publicul lor, în majoritatea cunoștințe și prieteni. Dumitru Crudu, mentorul atelierului „Vlad Ioviță”, îi prezintă pe fiecare, iar lecturile confirmă faptul că ne aflăm în fața unei noi generații pe cale de coagulare, criticul Lucia Țurcanu încercând să-i surprindă trăsăturile, pornind de la profilul fiecăruia dintre autori. Tonul este dat, festivalul propriu-zis stă să înceapă.

Miercuri, 23 mai, ora 10.30 – Elevii clasei a 10-a de la Liceul „Mihai Eminescu” au în față trei scriitori tineri, dintre care primul – Claudiu Komartin – este, la ai săi 35 neîmpliniți, aproape un scriitor consacrat, cu cărți de poezie traduse în câteva limbi, autor al unei antologii, *Maestrii unei arte muribunde*, ajunsă la ediția a 2-a în mai puțin de-un an. Ceilalți doi tocmai au debutat în ale prozei, Emanuela Iurkin cu romanul *Câinele de bronz*, Cartier, 2018, și Dinu Guțu cu romanul *Intervenția*, Polirom, 2017. Timorați la început, elevii se destind pe măsură ce întâlnirea capătă – și grație profesoarei Livia State – un caracter neformal, iar temele abordate sunt dintre cele mai diverse, cititul & scrisul constituind doar un punct de plecare/un pretext. În tot acest timp (două ore academice), simt că mi-ar fi plăcut să mă aflu și în alt loc, la Universitatea de Stat din Moldova, unde domnul Vintilă Mihăilescu ține o conferință: *De ce este România astfel?*, la invitația istoricului Virgil Păslariuc, și pe care abia aștept să-l cunosc.

Dezbaterile despre poezia de după 2000. Participă: M.V. Ciobanu, C. Komartin, D. Crudu. L. Bălulescu, M. Stănilă, L. Țurcanu

Răbdarea îmi este răsplătită tocmai la ora 17.00, cât distinsul psihosociolog și antropolog cultural român vorbește unui public (care putea fi și mai numeros!) adunat la Librăria din Centru despre *Etnogeneză și țuică* (nu voi reproduce ce-a spus Domnia Sa, e suficient să fac trimitere la volumul cu același titlu apărut la Polirom), într-un stil pe cât de colocvial, pe atât de erudit, ceea ce farmecă pe toată lumea. Altfel spus, discursul său rafinat & pe înțelesul tuturor face mărgele, ca o tărie întoarsă de două ori. Din pasa maestrului, intervine Dinu Guțu, care și-a dat doctoratul în antropologie cu Vintilă Mihăilescu, de data însă pe post de tânăr romancier. Fragmentul din *Intervenția* sună convingător, iar imaginea colegului nostru Valentin Guțu, redactor dintotdeauna și, mai recent, autor Cartier, privindu-și cu mândrie fiul mă topește. Lovitura de grație mi-o aplică Lavinia Bălulescu, autoarea volumului de poeme *Lavinucea*, Casa de pariuri literare, 2017, astfel că seara de lecturi se încheie pe o notă majoră.

Dezbaterile pe marginea eseului contemporan. În centrul atenției: periferia și marginalii, moderată (excelent!) de Maria Șleahțișchi și Lavinia Bălulescu, îi are-n centrul atenției pe Vintilă Mihăilescu, Tamara Cărauș, autoarea volumului *Limba de hârtie*, Luiza Vasiliu, de la Scena 9, și Dinu Guțu. Scânteietori/sclipitoare!

Joi, 24 mai, ora 11.30 – Suntem, Claudiu Komartin, Lavinia Bălulescu, Luiza Vasiliu și subsemnatul, la Universitatea „Alec Russo” din Bălți, pentru a vorbi – cu textele pe masă – despre *România firească*. În mare formă, gazda noastră, scriitorul și prof. univ. Nicolae Leahu, dă tonul întâlnirii, iar ceea ce urmează este mai mult decât un recital poetic, combinat cu discursuri pe teme culturale, e chiar o sărbătoare a lecturii, căreia i se alătură și poeta Margareta Curtescu, profesoară la aceeași universitate, și Maria Șleahțișchi, venită de la Chișinău să-și țină cursul. Orice s-ar spune (& oricine ar fi câștigat, din primul tur, primăria orașului), Bălți continuă să existe pe harta culturală românească câtă vreme Literale de aici nasc poeți (tânărul Gelu Ciocan, proaspăt

debutat în volum) & cititori. La 17.00 a aceleiași zile de joi suntem deja la Librăria din Centru din Chișinău, unde cei chemați în ring sunt poezii. Dumitru Crudu citește din recentul volum scos la Charmides, *Cinci poeme din Rotterdam*; Claudiu Komartin citește (de pe telefonul mobil) un cutremurător text de proză în memoria unui poet mort de tânăr, pagini care ating cota de tensiune a unui poem; Moni Stănilă ne face părtașă la *O lume de evantaie, pe care să nu o împarți cu nimeni*, Charmides; iar pe final, Emanuela Iurkin aruncă a puncte spre seara de proză ce urmează să aibă loc vineri, citind din recentul său roman scos la Cartier, *Câinele de bronz*. Nu pot să n-o scot în față și pe Luiza Vasiliu, cea care acum niște ani traducea vol. IV al monumentalului *Jurnal* de André Gide. Și cu asta, tocmai s-a dat startul dezbaterilor despre *Poezia de după 2000*, seară moderată de criticii Lucia Țurcanu și Mircea V. Ciobanu, pe post de invitați fiind poezii Claudiu Komartin, Lavinia Bălulescu, Moni Stănilă și Dumitru Crudu.

Vineri, 25 mai, ora 10.30 – Ca să ajungem – prozatorul ieșean Dan Lungu, poetul Claudiu Komartin & subsemnatul – la masa rezervată oaspeților din sala de conferințe a Liceului „Spiru Haret”, trebuie să trecem printr-un culoar îngust, de-o parte și de alta străjuiți de-un fel de gardă de onoare a elevilor stând în bănci. Odată prezentările făcute, profesoara de română Mariana Jitari intră – literalmente – în cărți, astfel încât fiecare dintre invitați trebuie să dea seama de cele scrise & citite. Pe durata celor două ore și mai bine, se amintesc (cu admirație!) nume de autori, se invocă titluri de cărți, se spun anecdote literare, se fac confesiuni & se rostesc profesiuni de credință. Este, după mine, întâlnirea cea mai plină de viață, cum de fapt mă și așteptam să fie, dat fiind faptul că ne aflăm la cel mai *citit* liceu din Republica Moldova, ai cărui voluntari de la Cercul de Lectură, contribuie la buna desfășurare a festivalului nostru.

Artileria grea, cum a fost numită Proza, intră în scenă la ora 17.00, la Librăria din Centru, odată cu lectura lui Dan Lungu, din recentul

său roman scos la Polirom, *Fetița care se juca de-a Dumnezeu*, urmat de Iulian Ciocan, din romanul *Dama de cupă*, și acesta scos recent la Polirom, și Pavel Păduraru, din *Moartea lui Igor Alexandrovici*, Paralela 45. Trei voci distincte, tustrele însă abonate la proza cotidianului, fiecare dintr-un unghi diferit, care mai caldă, care mai post-umană, care mai suferindă. Dezbaterile de la ora 19.00, moderate de prof. univ. Nina Corcinschi și Dinu Guțu, la autorii care tocmai citiseră adăugându-se și Tatiana Țibuleac, confirmă o dată în plus că, mai mult decât alte genuri, proza se află în plină ofensivă, ceea ce constituie o dovadă de maturitate a unei literaturi.

Și a fost **sâmbătă, 26 mai, ora 12.00**, când Librăria din Centru a fremătat de lume (de pe lume!) venită la lansarea romanului Tatiane Țibuleac, *Grădina de sticlă*, Cartier, iar vorbitorii – unul și unul: scriitorii Andrei Țurcanu, Maria Șleahțișchi, Maria Pilchin și jurnalistul de la REL Vasile Botnaru – s-au întrecut nu, nu în elogii la adresa autoarei, ci în perspective de abordare a cărții, care mai de care mai insolite. Exact ca la casele mari, m-am bucurat în adâncul inimii, dar tot atunci mi-am zis că ceva totuși n-a funcționat pe durata acestor Zile... Ei bine, de marți până sâmbătă, tocmai scriitorii români din Basarabia au strălucit prin absență la aceste Zile... (cu dou-trei excepții, mulțam Nicolae Rusu, prezent la toate trei seri, mulțam Teo Chiriac, Marcela Benea, Grigore Chiper, Nicolae Popa, Irina Nechit, Lorina Bălțeanu, Alexandru Corduneanu, Liliana Armașu, prezenți la cel puțin o seară; ierte-mi-se dacă am uitat să-l pomenesc pe careva), de unde tocmai Filiala Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România se numără printre cele mai mari. Nu întreb de ce scriitorii basarabeni își boicotează colegii din România (s-o fi simțit superiori?!), dar nu poate să nu mă doară această ratare a întâlnirii cu publicul cititor, fără de care literatura își pierde rațiunea de a fi. De bună seamă, a fi sau a nu fi scriitor în RM, și dacă da – pentru cine?

Închei aici, pentru a nu rata premiera filmului Violetei Gorgos *Eu, geniu Cioclea*, care el însuși – poetul Eugen Cioclea (1948 – 2013) – ar fi meritat un festival de poezie aparte, cum cu totul și cu totul aparte a fost autorul *Numitorului comun*, vă mai aduceți aminte: „Ar trebui să ne-adunăm cumva...”

Em. GALAICU-PĂUN

UN CARTIER NUMIT CULTURĂ

Toate culturile lumii au un cuvânt – și mai ales o faptă – pentru ospitalitate, numai țărani din părțile noastre (ciudat!...) au o des-tăinuire: a *omeni*. Căci, atunci când nu este ostilitate, ritualul ospitalității asta înseamnă: a-l face pe Celălalt, pe străin, un Om asemenea celor care-l „omenesc”.

Străin în lumea Cartierului „Zilele Literaturii Române” de la Chișinău, „marginal și perife-

ric” (după cum a sunat titlul serii de „eseu”), puteam rămâne înstrăinat, eventual straniu. Deși nu vorbeam limba boemei narative a *Cartierului* – „barbar” adică –, m-am trezit omenit fără a prinde chiar de veste. Și s-a întâmplat taman în ziua în care mai făceam un pas spre cei șaptezeci de ani la care, pe când aveam vreo douăzeci de ani, planificasem ca, în sfârșit matur, să mă apuc de literatură. A fost un semn, m-am bucurat, m-am speriat îngrozitor, mulțumesc...

Ceea ce îi leagă pe localnicii *Cartierului* este *cultul pârléazului*. Mai că i-aș vedea cu tricouri pe care să scrie (în interior, ferit de privirile neavizate) lozinca lor secretă: *Pârléazul este calea!*... Căci gardurile, pragurile, granițele și celelalte frontierele nu fac decât să limiteze, în timp ce pârléazul, ei bine, el de-limitează și devine o trecere, dar cu o condiție: să ai dorința și energia să-l sari, mereu și mereu, căci ele, pârléazurile, nu se termină niciodată. Acesta este sensul general al întâlnirilor trans-frontaliere ale Zilelor Literaturii Române de la Chișinău; acesta a fost sensul întâlnirilor Lyceum, care au sărit gardul opac ce desparte literatura adulților de adolescenții digitali (*De ce nu predați și în licee? Am avea mare nevoie...* – (se) întreba o elevă cu ochii mari la sfârșitul unei astfel de întâlniri); acesta a fost rostul deplasării la Bălți. Tot în acest spirit a fost organizată și conferința *Agora & Școala de Studii Avansate în Jurnalism*, și cred că este ceea ce a avut în minte Gheorghe Erizanu când, făcându-mi această invitație inedită (și iconoclastă), a sărit pârléazul către *Antropologia pârléazului*. Și tot aceasta a fost experiența mea profundă cu o minunată elevă, care m-a însoțit pretutindeni pe post de „înger păzitor”, și care a început prin a-mi dăru i „o carte a lui bunelu”.

Nu am văzut pe nimeni la „Zilele Literaturii Române” care să practice – sau să accepte – ospitalitatea suspectă și adesea perversă a ușilor prea larg deschise, după cum n-am avut impresia (nu știu, poate mă înșel...) să fi participat prea mulți dintre cei ispițiți de covorul roșu al intrărilor de gală.

De o parte a pârléazului, ceea ce am putea numi, generic, „antropologie”, are nevoie mai întâi să vadă, pentru a imagina; de partea cealaltă, „literatură” are nevoie să imagineze, pentru a vedea; călare pe pârléaz, jurnalismul documentar trebuie să vadă, ca să-i facă și pe ceilalți măcar să-și imagineze ceea ce le-a rămas invizibil. Seara de eseu intitulată „În centrul atenției: periferia și marginalii” a fost locul geometric al acestor priviri complementare. Poate și datorită faptului că, *sui generis*, aceste priviri nu se află în centrul atenției, că, de o parte și alta a pârléazului, se află tot o „periferie”. Dar nu niște „marginali”!

Pe fundal, *totul imploră o soluție*. Un student deșirat, trist și cu ochi fierbinți, m-a întrebat, după o dezbatere la Universitatea de Stat din Chișinău, despre *De ce este România astfel?*: „Când ne vorbiți și despre Eminescu?” Eminescu, ultimul țăr m; să fie oare singura soluție?

Dar soluția nu este niciodată decât următoarea întrebare.

Vintilă MIHĂILESCU

ÎN PERIOADA ZLR CHIȘINĂUL DEVINE MAI FRUMOS

Cinci zile de trăire pe viu a procesului literar contemporan românesc. Asta au însemnat (ca și anul trecut, de altfel) Zilele Literaturii Române la Chișinău. A fost bucuria întâlnirilor și reîntâlnirilor cu autori de la București sau Iași. Au fost emoții pen-

Antropologul Vintilă Mihăilescu, vorbind, la Librăria din Centru, despre cartea sa "Etnogeneză și țuică"

tru propriile intervenții în dezbateri (cu teme pe cât de diverse pe atât de provocatoare) și admirație pentru discursurile scilpitoare ale colegilor. A fost spectacolul lecturilor.

Iar localurile unde s-au desfășurat toate aceste evenimente au dat expresie atmosferei: de la cocheta terasă Zentrum la neordinarul Cocoșul Roșu, de la maiestuosul Muzeu Național de Artă a Moldovei la îndrăzneța terasă loft de pe acoperișul Agora. Și, firește, Librăria din Centru, care pentru mulți a devenit loc de întâlnire în serile de joi.

Și în acest an, marea parte a publicului au alcătuit-o tinerii, scriitori începători sau, pur și simplu, cititori fideli și, sper, de cursă lungă. Marea mea nedumerire a fost provocată însă de lipsa de la evenimente (cu puține excepții) a scriitorilor din Chișinău, a profesorilor universitari, a bibliotecarilor. Nu știu care este cauza acestor absențe (lipsa de timp, indiferența sau un soi de boicot), sunt convinsă însă că fără o deschidere către și un interes pentru ceea ce fac colegii sau cei care constituie obiectul muncii tale nu prea poți să te manifesti cu adevărat profesionist și competitiv într-un domeniu. Mi-ar fi plăcut, de asemenea, să participe mai mulți reprezentanți ai editurilor și ai mass-mediei la dezbaterea „Sunt aparițiile editoriale evenimente de presă?”. Pentru că e un subiect care ne interesează pe toți cei preocupați de vânzarea de carte și de atragerea interesului cititorilor.

Dar nu am avut nicio intenție să fac sentințe moralizatoare. Pentru mine, în perioada Zilelor Literaturii Române Chișinăul devine mai frumos. Iar dacă veți veni la ediția de anul viitor, veți putea să vă convingeți de asta.

Lucia ȚURCANU

Dezbaterea despre proză: D. Guțu, Iu. Ciocan, P. Păduraru, D. Lungu, T. Țibuleac și N. Corcinschi (moderatoare)

că scriind și citind (în egală măsură) reușesc să-mi fac țândări anxietățile, chiar dacă doar pentru scurt timp. Într-un fel am impresia că, atâta vreme cât fac asta, pot să țin moartea la distanță. Și acesta, medicamentul anti-frică, dacă înveți cum să-l prepari, poate fi vital. Nu știu câtă vreme va funcționa, dar deocamdată face minuni.

Lavinia BĂLULESCU

MI-A LUAT 33 DE ANI SĂ AJUNG LA CHIȘINĂU...

Mi-a luat 33 de ani să ajung la Chișinău, deși sunt născută la maternitatea Cuza din Iași, aflată la o distanță de doar 140 de kilometri de Editura Cartier. Părinții mei au trecut granița de nenumărate ori, de la începutul anilor '90 și până azi, cu statornicia cu care mergi din când în când în vizită la rudele tale apropiate. Dar generația mea, care și-a petrecut după-amiezile de după școală cu televizorul deschis pe MTV, a visat să plece departe. New York, Paris, Berlin. Departe de Balcani, de praf și de tristețe.

Mi-a luat 33 de ani să ajung la Chișinău, dar și când am ajuns. Cele trei zile ale literaturii române m-au cuprins cu sinceritatea și căldura oamenilor pe care i-am regăsit aici. Printre dezbateri despre marginali, poezie sau starea jurnalismului cultural, printre lecturi vii și discuții aprinse, mi s-au strecurat în inimă oamenii. Bucuria și curiozitatea Mihaelei și Arinei, eleve și voluntare la festival, care m-au descusut ca pe-un buzunar pe teme de literatură, muzică, cinema („Care ar fi trei cărți care ți-au schimbat viața?”), relaxarea și eleganța profesoarei lor, care conduce clubul de lectură al liceului cu mână de maestră, energia și franchețea lui Gheorghe Erizanu și Emilian Galaicu-Păun, care continuă să scoată cărți și să se îndeletnicească cu literatura într-o lume din ce în ce mai întunecată, atenția elevilor și-a studenților care au venit să ne asculte la Universitatea din Bălți, inteligența și umorul scriitorului și profesorului de literatură Nicolae Leahu, entuziasmul tuturor, *against all odds*. Cu cât lumea începe să se închidă în găoacea ei, frumusețea oamenilor strălucește și mai tare. „Apa e stătătoare și a început să înflorească” e ultimul lucru pe care l-am auzit din Chișinău, în taxiul care mă ducea spre aeroport.

Mi-a luat 33 de ani să ajung la Chișinău. Dar știu c-o să mă întorc.

Luiza VASILIU

O REÎNTOARCERE ACASĂ

Primul meu festival de literatură a fost o reîntoarcere acasă, la Chișinău. Angoasanta transgresiune la început, dar cu o senzație de împlinire la final.

Gheorghe Erizanu ne-a exploatat în cel mai „mișto” mod cu putință, umplându-ne zilele cu lecturi, liceeni, ziariști și dezbateri reușite. La festivalul acesta a fost ca-ntr-o fabrică fordistă care produce porțelanuri fine. Am găsit la Chișinău o generație de scriitori și de poeți care n-au nicio legătura cu obositele simpozioane moldo-române cu iz pașoptist de muzeu de taxidermie. Am văzut-o și moderat-o live pe o diva a adolescenței mele, mai nou o romancieră tare. Am discutat cu liceeni care vor scrie într-o zi literatură.

Viitor există, cel puțin până la ediția viitoare.

Dinu GUȚU

PLURALIA TANTUM

JURNAL
IN MARGINILE
ISTORIEI
LITERARE (XII)
de LEO BUTNARU

11.III.1971

Haralambie Moraru a fost la concertul lui Nicolae Sulac, mai apoi vorbindu-mi de entuziasmul spectatorilor. „Ar fi o a doua naștere a lui”, zic. „Ba chiar, cineva, după ce-i înmâna florile lui Sulac, se apropie de microfon, exclamând: Hristos a înviat!” După concert, Sulac a „condamnat” acea ieșire. În sală – mulți sus-puși.

(Momente de autoanaliză.) Intuiție? Am observat că, la gândul pus de cu seară, dimineața mă trezesc la ora pe care mi-am fixat-o, indiferent de cât de obosit aș fi fost în ajun. Trebuie să folosesc această calitate, pentru ca serile să citesc până târziu, diminețile trezindu-mă când e necesar să o fac. Oboseala nesomnului trece în procesul lucrului.

Am citit articolul din ziarul confiscat („Kişiniovski Universitet”) pentru care Ion Ciocanu a fost scos din postul de redactor. Vrând-nevrând, m-am gândit la Rasul Gamzatov: să fi trăit și el în Moldova, sigur că nu-i publicau nici „Moi Daghestan” (Daghestanul meu), nici „Vernost’ talantu” („Fidelitate față de talent”). Avem niște lepre fricoase, josnice, care cenzurează ceea ce se scrie. Rușine!

P.S. Gând păcătos, despre ceea ce aș putea face, dacă n-aș pierde atâta timp în zadar. Îmi zic că, de-aș fi un... infirm cumva, să mă rup de lume, de oraș. Să rămân de unul singur cu mine însumi și cărțile, cu gândurile și hârtiile mele.

14.III.1971

La Muzeu, ghidul nostru, o domnișoară care, de emoție, comitea greșeli de exprimare, când vorbea de arta etnografică, insistă: „Atrageți atenție la ornamentele caselor din centrul Moldovei...”, „covoarele țesute în centrul Moldovei au un specific al lor...”. La încheierea excursiei, mulțumindu-i pentru strădanie, o întreb din ce raion este. „Din Orhei”. „Adică, din centrul Moldovei”, precizez eu înadins, lucru pe care dânsa îl sesiză, parcă jenându-se puțin, după care am zâmbit ambii cu o ușoară complicitate.

Ludmila Ciocârlan m-a invitat să vorbesc la „clasa ei” despre viitoarea mea profesie. Înclin să cred că am cucerit elevii. O fetiță, care ar fi vrut să urmeze și ea această facultate, când o întrebai care ar fi motivul opțiunii sale, după tradiționalul: „Pentru că ziaristica e romantică”, mai spuse: „și este profesia cea mai implicată în viață”.

Din găselnițele elevilor: „Măturător de clasă internațională”. Pronunțat foarte firesc.

Am trecut pe la „Mold. socialistă”. M.Gh. Cibotaru a vrut să mă vadă: poate mă angajează cu jumătate de salariu. Trebuie să plec într-o deplasare, să scriu ceva.

Am fost la concertul ansamblului „Hora”. Am vorbit cu An. Ciocanu și P. Cristea. Angela Vizi. a fost prezentatoarea spectacolului. Prezentatoare-caricatură. Margareta Crăciun deja e Neamțu, Petrică Neamțu fiind dirijorul orchestrei.

16.III.1971

Ziaristul adevărat ar fi omul care trebuie scutit de întrebarea: „Care credeți că a fost cel mai interesant episod din viața dvs.?” Ar trebui să aibă nenumărate asemenea episoade.

Butnarule, nu cumva ai abandonat poezia? Ai cam dat-o în proză. Sau, poate, așa e mai bine. Să nu știi unde se termină proza și reîncepe poezia?

Cu mâna pe baionetă, planton la catedra militară, am tot citit din grozăveniile războiului civil din Spania, descrise de Ehrenburg în voi. 5-6 din *Oameni, ani, viață*.

Când mă întorceam spre cămin, aud o fetiță plângând cât o ținea gura și tot rostind printre sughituri: „Tăticule, hai să cobolâm, că eu vleau într-un troleibuz loșul!” Tăticul, nedumerit: „De unde să-ți găsesc eu ție un troleibuz roșu? Nu sunt din astea”. Picioaica: „Sunt, căci eu am mels cu mama în unu loșul!” Mare problemă... M-a prins de-a binelea și pe mine care, vrând-nevrând, mă străduiam să-mi amintesc dacă, de când sunt în Chișinău, am văzut sau ba vreun troleibuz roșu. N-am văzut. Cine știe ce asociații trezea și întreținea în mintea fetei roșul cela al troleibuzului... Probabil, și Heine, în copilăria sa, ar fi plâns, cerându-se într-o caretă galbenă, pentru ca, la maturitate, să scrie că iubește foarte mult culoarea galbenă, considerând-o una care reconfortează. De unde această abatere de la generalul acceptat, în vreme ce mai toată lumea asociază culoarea galbenă cu toamna, iar toamna – cu tristețea?

Le. cu viitorul ei soț. El – într-un pulover albastru, atât de cunoscut mie din simplul motiv că chiar eu i l-am... cedat (pe a treia parte dintr-o bursă).

18.III.1971

Luându-mă cu alte gânduri, am uitat de întâlnirea cu Mihai Prepeliță și Nikon Pâslaru. Ne-am dus la celebrul „Trandafir”. Din câte am înțeles, ei aveau o discuție pe care o începuseră încă la Kotovsk (Hâncești), de unde se întorceau. Era vorba despre un poem la care, cică, scrie Prepeliță și care poate fi scris întreaga-ți viață, deoarece „după fraza următoare – vânătoarea continuă”. Susținea că acel poem e un fel de armă-bumerang. Un glonț care, odată tras, revine spre tine. Și tu trebuie să știi cum să procedezi în clipa fatală, a revenirii glonțului. Reușești să te ferești? Pe dracu’! Ce

faci, totuși? De cum ai tras, mori pe loc. Toată chestia e de o clipită. Pâslaru: „Astăzi trebuie să știm de ce nu avem nevoie”. Prepeliță vorbea ambiguu, confuz, uneori – interesant. Zise că, la Moscova, se întâlnește cu Vladimir Solouhin. Nic.: „Iată, lumina cade pe geam. Afară luminează soarele, în casă – lumina lumânării. Care e diferența?” Prep.: „Clanța. Să deschizi ușa și să ieși la soare”. Apoi acesta o dădu într-un soi de metafizică pseudopoetică: „Lumina cade pe geam. Tace. Geamul țipă. Pentru că e întuneric. Lumina tace”. S-a mai vorbit, confuz și emfatic, despre simbolismul crucii.

Repetiție pentru Universiadă. Un text după amintirile din copilărie ale lui Ion Creangă, însă actualizat, modernizat. Spre exemplu, Nică e deja Ivan Stepanovici, Oșlobanu – director de școală, iar Vasile – șef de studii ce umblă prin sat, îndemnând țărani să-și dea copiii la institut. Siminel, Uncuță – împotriva lui Oșlobanu în calitate de director de școală și împotriva „absolvenților școlii medii din Humulești”. Cineva spuse că ne temem până și de umbra noastră. Siminel povesti că atare intenții de modernizare a textului s-au văzut și la Institutul de Arte unde, la propunerea cuiva, trebuia adusă în scenă o carte enormă, pe coperta căreia să fie scris: „Ion Creangă”. La un moment dat, cartea se deschide și din paginile ei apare Ivan Turbincă, după care cineva prinde a depăna povestea: „A fost odată un rus în Moldova...” (!!)

19.III.1971

O coincidență cronologică, peste ani: azi, 19 martie, citesc la Ehrenburg: „Noi am adoptat adresarea pe 19 martie. Seara, m-a invitat la cină social-democrat-stângist Brating”.

Repetiție pentru Teleuniversiadă. Cam aceleași bancuri vechi cu studenți care stâlcesc limba. (Ieri, Rusnac se apropie de mine, rugându-mă să-l influențez cumva pe Dm. Vas., ca acesta să publice în „K. U.” o pledoarie pentru a se introduce un curs de limbă și literatură și la facultatea lor, de matematică. Aproape toate materiile, ei le studiază în limba rusă.)

Relațiile dintre studenții de la anul I și cei din anul II: primii consideră că cei de-al doilea „prea se dau tari”, ceilalți – că primii „nu pot să se dea”. Abia în anii superiori, relațiile se aplanează, diferențele dispar, nostalgiile se întesesc, cei „vechi” dându-și seama de prea puținele lor reușite; dându-și seama de cât de puține cunosc.

21.III.1971

În concursul Teleuniversiadei am câștigat în fața celor de la Institutul de Arte. Mă pomenii dând dovadă de un spirit olimpiian nu prea caracteristic mie: înainte de emisiune, eram foarte liniștit, dar nicidecum indiferent față de rezultatele cu care trebuia ea să se încheie. Artele au avut multe probe care le erau „la îndemână”, dispunând de cei care să le pregătească – declamatori, pictori, coregrafi. Pe acestea, le-am încheiat la egalitate, deși primele două ar fi trebuit să le câștigăm noi. Probabil, juriul s-a gândit să nu lezeze artele chiar în curtea acestora.

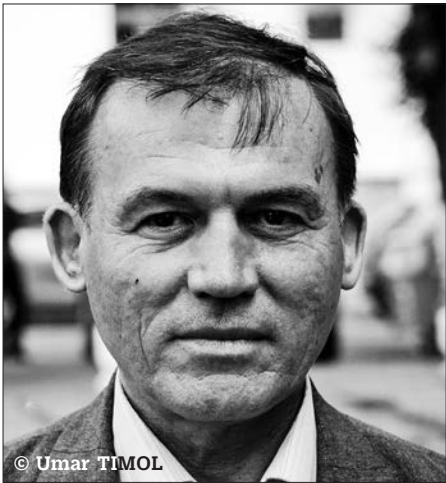
Auzind-o pe Babian recitând *Alba ca Zăpada* a lui Loteanu, mi-am zis că un actor bun îi poate da multe unui poet.

A. Usatâi de la istorie a convins că, chiar vorbind despre lucruri destul de serioase, se poate face umor.

Simion Ghimpu: „Aș vrea să pierd, ca să nu mă mai consum în chestii de astea (concursuri TV)”. Zicea el, însă simțeam eu că în adâncul sufletului gândea exact invers.

La început, Dumitru V. Coval a vrut să bea un coniac cu noi, pentru victorie, pe urmă însă s-a răzgândit, motivând în doi peri, neconvingător. Sigur, și-a amintit de șefi.

VOX CLAMANTIS

FESTIVAL SI EXPERIENȚĂ CULTURALA IN CEHIA (II)

de GRIGORE CHIPER

18.XI
Îmi amintesc că în ziua de sâmbătă se deschide aici un iarmaroc (văzusem un panou). Pe o suprafață nu prea mare (lăsată liberă) dintr-o uriașă intersecție de străzi, sunt aranjate, într-o ordine comodă pentru a le inspecta pe toate dintr-o singură vizită, numeroase buticuri, în care producătorii autohtoni își desfac marfa. Ca și la supermarket, acolo unde reducerile sunt reale, se face coadă la produse. Remarcasem în magazin multă bere slabă, pe când aici îmi atrage atenția o bere de 10°, la pompă. Neobișnuit pentru mine și mă îndrept într-acolo. Lângă butoi văd numai doi mușterii matinali cu halbele în mâini. După vorba lor deduc că sunt ambii moldoveni. Nu par a fi intelectuali sau diplomați.

Peste tot atmosfera e calmă. Puține mașini în zilele de week-end. Nu mă mai deranjează nici monumentul lui Konev. E doar o simplă curiozitate. La Chișinău e altceva: și pietrele sculptate rămân parte a sistemului care te țin pe loc. Kauflandul la care mergem noi e bogat și variat, dar mai ales are un regim de reduceri pe care trebuie doar să îl urmărești dacă ai probleme financiare. Nu e rău să te naști la Praga.

Seara mergem la Casa slovacă pentru a asista la un recital de poezie și la o masă rotundă pe tema integrării minoritarilor. La discuție participă un poet sirian (Marwan Alsolaiman) stabilit de mai mulți ani în Cehia, o poetă rromă (Iveta Kokyova) din Cehia și un funcționar de origine croată (Jakub Štédron) de la casa minorităților. Toți au în comun faptul că ceha nu este limba lor maternă. Poeții au povestit cât de confortabil se simt atunci când scriu poezie în a doua limbă, adoptivă. Moderatorul nu a putut evita, în convorbire cu poetul sirian, situația din Siria, problema refugiaților și a întrebat dacă Cehia, în particular, este gata să facă față provocărilor imigraționiste, care capătă amploare. S-a discutat mult, de aceea am ieșit după Bartosz puțin afară să inhalăm aerul rece și umed al acestei seri pragheze. M-am „plâns” lui Bartosz că am vrut să comand la bar o bere, dar barmanul m-a avertizat că nu e în drept să vândă bere până când nu va fi anunțată o pauză. La care polonezul a zis: „Bun venit la Praga”. După ce s-au terminat discuțiile despre multiculturalism și multilingvism, problema devenise mai gravă pentru mine: nu aveau decât bere la doză. Eforturile Lidiei de a ne traduce câte ceva din ceea ce se discuta nu au trecut neobservate: ea a câștigat un volum tradus din poemele poetului palestinian Darwish.

19.XI
Mersul pe jos poate fi o plăcere chiar și în regiuni ale urbei în care nu vei întâlni turiști. Poți vedea, de pildă, că toate fisurile din asfalt sunt acoperite cu gudron. Orașul e potricălit de tuneluri pentru a decongestiona circulația, care ar fi, altfel, infernală în orele de vârf. Multă lume iese la plimbare în week-end cu câini, iar în localuri poți zări pisici. O doamnă se întoarce de la plimbare cu câinele său, intră în curtea blocului și ridică vreo câteva mucuri de țigară aruncate pe jos. Este aportul fiecărui cetățean la curățenie și durarea unei civilizații. La 11.00 mergem la periferie ca să ne întâlnim cu studenții lui Mîrcea Dan

Duță. Pe lângă noi cei trei mai participă și o poetă tânără cehă, Ingrid Artez. A urmat și o discuție în baza întrebărilor adresate de studenți. Răspunsurile noastre au fost evident foarte diferite, ca de altfel și poezia citită. O surpriză a fost să găsim printre studenți și o basarabeancă, Mikaela Rotaru, venită în Cehia de la vârsta de cinci ani. Vorbește românește, fiind conștientă că a cunoaște o limbă este un avantaj. Se perfecționează și în rusă, așa încât să nu piardă bagajul lingvistic de acasă. Mikaela se evidențiază: activă în formularea întrebărilor și a comentariilor. E și o fată drăguță. Ea mi-a amintit cum acasă discutam cu prietenii că vom efectua în curând o călătorie în Cehia. Și cum se glumește între bărbați în astfel de situații, unii ne ziceau să nu ne încurcăm acolo cu femeile, careva dintre ei observând că cehoaicele sunt cam urâte. Bineînțeles că eu nu am fost de acord, pentru că nu îmi place când se judecă într-o formă categorică despre grupuri întregi: națiuni, sexe, rase etc.

Mikaela ne-a flatat spunând că a fost surprinsă să ne audă vorbind engleza, deoarece știe care este situația la noi. Eu am remarcat însă altceva – dacă mai era nevoie – că pentru mine și generația mea este defectuos să te exprimi nuanțat în engleză, dar și să înțelegi tot ce se vorbește în această lingua franca.

Seara, o plimbare fulgerătoare pe teritoriul reședinței regale. Am hotărât să ajungem pe jos, dar drumul prin parcul cu care comunică reședința s-a dovedit mai lung și mai întretăiat decât am crezut. Era și cam frig și Lidia se săturase să ne tot aștepte la castel. În fine, am ajuns. Și aici, în curtea regală, ne-au întâmpinat numeroase edificii, înghesuite unul lângă altul, probabil, din dorința de a economisi spațiul și de a scurta distanțele, mai lungi în epoca medievală decât acum. Catedrala gotică sf. Vitus este imensă și, ca de obicei, indescritibil de frumoasă. Imediat cum coborâm, dăm de muzeul torturii (închis la ora asta), trecem printr-un gang, unde e montat un aparat, din care, înainte de a ajunge în una din străzile lui Kafka, poți scoate, pentru suma de circa doi euro, un medalion cu imaginea scriitorului. Nu rezistăm ispitei și scotocim prin genți și buzunare tot mărunțișul acceptat de mașinărie. Apartamentele de odinioară ale acestei străzi devenite celebră au fost transformate în magazinașe. Pe unele le-am și vizitat. După ce le treci pragul, sesizezi cât de strâmtorați trăiau oamenii în vechime. Zăbovind printre clădirile aglomerate și interioarele cu pereții groși, nu te părăsește senzația de clausturare. Este apăsător și te întrebi dacă nu a dezvoltat o claustrofobie și printre locuitorii reședinței împărătești.

Reușim să ne fotografiem, într-un amurg accentuat, pe Zlatá ulička alături de nr. 22, unde a și locuit prozatorul în 1917 (Acum e o librărie.). Abia după ce coborâm de la reședință realizez de unde i-a venit scriitorului ideea să scrie Castelul. Nu poți scrie despre castel dacă nu stai prin preajma lui.

Saxonii au avut un cuvânt greu de spus în ridicarea acestui oraș magnific într-o perioadă când Carol al IV-lea și-a asumat continuitatea Imperiului Roman (de expresie germană). Este de-a dreptul un miracol că Praga nu a suferit în cele două conflagrații mondiale, așa cum s-a întâmplat, bunăoară, cu Varșovia sau Dresda.

FIRUL CU PLUMB

VASILE GÂRNET

CÂMPIA BORGES

iar noi așteptam
ascultam cum respiră tăcerea
câte unul se uita pe furiș
(nu avea o privire ubicuă)
să înțeleagă dacă credem la fel
în ochii lumii păream o echipă
dar aceasta era o sintagmă perversă
cu o patină amară
ca un mușchi înflorit
pe lemnul unei ferestre la umbră

de fapt noi umblam prin grădini cultivate
căutam nuanțe
criofite – cum ar spune Galgoțiu

cineva (un plesiozaur al vremii)
ne privea cu îngăduință
„ca niște sticle cu vin bun
puse în frapiere sunteți”
spunea el încercând o comparație
și monta în calea noastră
borne lucitoare din bambus
să ne studiem charisma

observam și alte semne
dar noi recitam pe rând din legea pendulei
ne stăpânea așa un elan filantropic
descriam naivitatea păsărilor
mai visam puțin fauve
transgresam antinomii
Pia spunea de exemplu:
„măine e ziua minerului”
fiecare înțelegea cât putea să-nțeleagă
din vorbe de-acestea
și mergeam...
un vânt ne bătea în față
găseam o carte citeam:
„acum vă deplasați spre un alt sentiment
să vă văd cum meșteriți la decoruri”
scria enigmatic acolo

VA URMA

ESEU

DESPRE UN ALT FEL DE FRUMUȘEȚE (IX)

de ADRIAN CIUBOTARU

Mai mult, Eco susține că această „penserio debole”, ilustrată de „semantica de enciclopedie”, ar fi fost anticipată de Aquinatul însuși, de *Discursul preliminar* al lui d'Alembert și chiar de Aristotel (sic!).

Interpretarea aceasta a vechilor filozofi i se pare „abuzivă” lui Andrei Cornea. Argumentul său e bine construit și merită reprodus pentru a înțelege mai bine natura erorii pe care i-o incriminează aparent infailibilului semiotician italian.

Totul pornește, bineînțeles, de la celebrul comentariu al lui Porfir (în *Isagoga*) la *Categoriile* aristotelice. Este vorba de un scurt pasaj care avea să declanșeze îndelunga „ceartă a universaliiilor”: „Substanța însăși e gen, sub ea e corpul, sub corp este corpul însufletit, sub care se află animalul, sub animal este animalul rațional, sub care e omul, iar sub om – Socrate și Platon care sunt oameni particulari.” Comentariul lămurește raportul ierarhic dintre genuri, specii și indivizi, ce poartă denumirea de Arborele lui Porfir. Eco face examenul rațional al fragmentului și ajunge la concluzia că Arborele este afectat de două „inconsistențe logice”, pe care Andrei Cornea le rezumă în felul următor: 1. „O anumită ierarhie dată între anumite genuri și specii pare a fi arbitrară, și nu necesară”. Cu alte cuvinte, ordinea diviziunii poate fi oricând schimbată, în funcție de prioritatea pe care o acordăm diferențelor de gen, construcția Arborelui devenind, astfel, „relativă față de perspectiva celui care îl construiește”. De exemplu, Porfir divide genul superior „animal” prin diferența „rațional/irațional”, apoi genul inferior „animal rațional” – în „muritor/nemuritor”, pentru a obține, în final, două specii: „animale raționale muritoare” (oamenii) și „animale raționale nemuritoare” (zeii). Eco afirmă însă că această ordine nu este nici pe departe absolută și

că putem împărți mai întâi „animalele” în „muritoare” și „nemuritoare”, iar mai apoi, pe cele „muritoare” în „raționale” și „iraționale”. În acest caz, diferența de specie între „om” și „zeu” devine o diferență de gen. 2. „Adăugând diferență după diferență la genul suprem «substanța» (...), genurile și speciile devin pur și simplu «conglomerate de diferențe»”. Diferențele sunt însă calități și nu substanțe; prin urmare, substanța ajunge să fie „matricea vidă a unui joc de diferențe”, după cum spune Eco, genurile și speciile fiind „fantasmele verbale ce acoperă adevărata natură a Arborelui și a universului pe care acesta îl reprezintă, un univers din simple diferențe.”

Observăm că această critică logico-rațională a Arborelui lui Porfir nu este deloc inocentă. Din unghiul lui Eco, unul cu certitudine postmodern, nu există nicio diferență între... „diferențe”, fie esențiale, fie accidentale, și nici între accidentele înseși. O asemenea abordare nu distruge doar ierarhiile lui Porfir, ci un întreg tablou al lumii, dizolvându-i „substanța”.

Întrebarea „Cine are dreptate?”, Porfir sau Eco, este irelevantă aici. Relevant este doar modul în care procedează Eco. Unul contradictoriu, după cum demonstrează Cornea.

Punând la îndoială universalitatea și validitatea epistemologică și chiar metodologică a Arborelui, Eco rămâne fidel sieși: mai întâi se îndoiește (căci îi repugnă orice sistem închis, imuabil, orice reducere la sensuri unice), apoi surprinde slăbiciunile, „inconsistențele” sistemului. Raționalistul din el nu crede, totuși, că rațiunea descoperă un sistem, ci că îl creează/inventează și că totul e relativ la punctul de vedere pe care și-l asumă aceasta. Poți fi sau nu de acord cu acest relativism, dar nu în relativismul lui Eco rezidă problema, ci în unele argumente ale sale.

Bunăoară, pentru a dovedi că abordarea relativistă a diferențelor dintre substanțe, genuri, specii și accidente preexistă la Aristotel însuși, semioticianul milanez spune: „Potrivit lui Aristotel, numărul diferențelor nu poate fi cunoscut *a priori* (*Metafizica*, VIII, 2, 1042b-1042a). E adevărat că el spune asta despre diferențele neesențiale, dar cine știe cu adevărat care diferențe sunt strict esențiale sau specifice?” Andrei Cornea îl contrazice pe Eco: „De fapt, Aristotel nu spune nimic de acest fel. El dă numai un anumit număr de exemple ale diversității diferențelor specifice, nu accidentale ale unor lucruri variate. Însă el atribuie fiecărei specii sau clase de lucruri o singură diferență specifică, și nu un număr indefinit, așa cum sugerează Eco. Ceea ce nu poate fi cunoscut *a priori* este numărul total al claselor substanțelor, nu și numărul diferențelor specifice atribuite fiecărei clase – care e întotdeauna unul singur. Așa că nu înțeleg în ce fel substanțele ajung să fie numai «conglomerate de diferențe»!” Cine se ostenește să citească atent fragmentul citat din opul aristotelic, va fi nevoit să recunoască faptul că concluzia lui Eco e trasă din premise mai curând închipuite decât reale.

Astfel, arătând cât de reducăționist este modelul porfirian, Eco însuși recurge la o lectură reducăționistă a celui care a inspirat Arborele din *Isagoga*. Nu altfel procedează savantul și gânditorul italian în *Arta și frumosul în estetica medievală*, atunci când identifică unele idei moderne în gândirea „estică” a medievalilor. După cum am remarcat încă la începutul acestui eseu, Eco se ferește de anacronism, dar aceasta nu îl împiedică să atribuie unor noțiuni sau concepte medievale semnificații pe care acestea mai degrabă nu le-au avut sau, dimpotrivă, să le priveze de semnificațiile indezirabile argumentării. E drept că o face

arareori, dar ispita modificării aperturii semantice a termenilor e totuși prezentă.

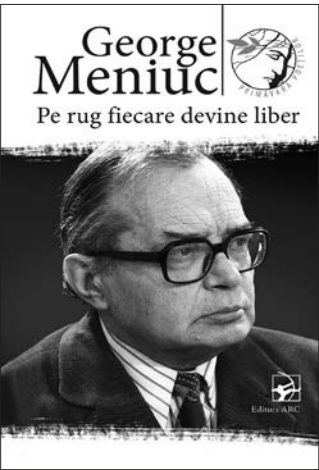
Exemplul poate cel mai grăitor este de găsit în *Dante și noua concepție despre poet* (Cap. 11.6, p. 127-131). Analizând *Epistola XIII* a florentinului către Cangrande della Scala, Eco ține să demonstreze că, în ciuda opiniei statornicite, autorul *Commediei* manifestă, în problema rolului artistului, a naturii discursului poetic și a simbolului/alegoriei „o poziție net disonantă” față de tomismul propriilor sale viziuni anterioare. Astfel, vorbind despre sensul literal și cel alegoric al poemului său, Dante afirmă că „primul înțeles este cel dat de litera textului, celălalt este dat de ceea ce se dorește a semnifica prin litera textului”. Eco vede aici o problemă traductologică, întrucât, în originalul latin, partea a doua a frazei („alius est qui habetur per significata per litteram”) ar defini „lucrurile care sunt semnificate literalmente”, adică ar trimite la o alegorie *in factis* și nu la una *in verbis*. Argumentul lui Eco este acesta: „Dacă ar fi vrut să vorbească de înțelesul dorit, nu ar fi folosit neutrul *significata*, ci o expresie ca *sententiam*, care în lexicul medieval vrea să însemne tocmai înțelesul enunțului (fie că este dorit, fie că nu este)”. Validitatea acestui argument depinde însă de înțelesul pe care autorul însuși l-a atribuit cuvântului *significata*, lucru pe care nu-l poți afla decât în urma unei analize filologice minuțioase care să arate dacă și cum întrebunțează Dante în alte locuri cuvintele *significata* și *sententiam*. Eco nu merge atât de departe, ci se întreabă imediat care ar fi cauzele acestei referințe la *allegoria in factis* într-o operă mundană caracterizată de Dante însuși drept *fictivă, poetică*? Ca și cum trimiterea ar fi deja un fapt demonstrat! Răspunsurile pe care le oferă Eco sunt și mai interesante. Dacă se presupune, zice semioticianul, că Dante era un tomist ortodox, atunci trebuie să admitem, laolaltă cu unii filologi, că epistola nu este autentică. În cazul în care scrisoarea este autentică, Dante trebuie considerat un tomist neortodox. Drept dovadă, Eco nu aduce alte texte dantești care să confirme ipoteza, ci argumentul autorității, citatele din E.R. Curtius și Bruno Nardi încheind, cam abrupt, o dezbatere abia declanșată. Și exemple de acest gen sunt de găsit în mai toate capitolele studiului.

(...)

Calitățile, indiscutabile, ale eseului *Arta și frumosul în estetica medievală*, care pun în valoare erudiția lui Umberto Eco, ca și interpretările ușor forțate, pătimase ale unor texte și idei, vor face, deopotrivă, deliciul cititorului gurmând. Contradicțiile lui Eco îi pigmentează geniul, îndemnând spre o relectură permanentă și iscoditoare a operei sale.

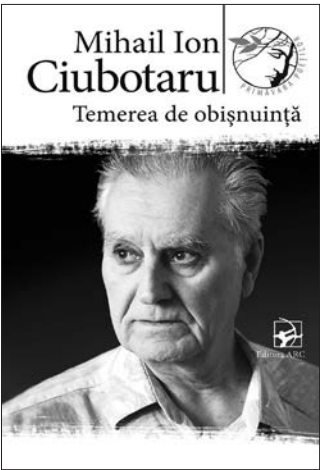
EDITORUL

EDITURA ARC • COLECȚIA „PRIMĂVARA POETILOR”

GEORGE MENIUC
„PE RUG FIECARE DEVINE LIBER”
ANTOLOGIE ȘI PREFĂȚĂ DE EUGEN LUNGU

G. Meniuc a cultivat versul dens-conceptual, cu substrat cultural-filozofic, dar a și compus, cu simț artistic și măiestrie, adevărate bijuterii în cheie folclorică. În prefață se atrage pentru prima dată atenția cititorului asupra a două poeme care au scăpat ochilor vigilenți ai cenzurii sovietice: „Colindul cerbului” și „Cerescul vultur”. Din ultimul a și fost extras titlul antologiei.

Mihail Ion Ciubotaru
„TEMEREA DE OBIȘNUINȚĂ”
ANTOLOGIE ȘI PREFĂȚĂ DE LUCIA ȚURCANU

Antologia „Temerea de obișnuință” conține poeme selectate din aproape toate volumele lui Mihail Ion Ciubotaru, de la cartea de debut, „Linia” (1973), până la „101 poeme” (ultima culegere apărută în timpul vieții poetului, 2012). Cel mai mult spațiu se acordă textelor din ostracizata „Temere de obișnuință”, o carte retrasă din librării, la comanda autorităților comuniste.

ARTUR COJOCARU s-a născut la 10 iunie 1999 în orașul Chișinău. Învăță la CEITI. Frecventează Atelierul „Vlad Ioviță” de la Biblioteca „B.P. Hasdeu” din Chișinău. E pasionat de fotografie, muzică și psihanaliză.

MOARTEA PORCULUI

– Astăzi tăiem porcul
a spus bunelul ștergând cuțitul cu o cârpă
Îi întinde și tatălui unul
Pielea neagră a micului vietnamez s-a acoperit cu sânge
bordo
și vâscos
– Nu știi de ce mă-ta te-a ținut la fusta ei până acum
ai 18, eu l-am înjunghiat pe primul la 7
Îmi întinde *горелка*
– Pârlește-l până nu apar bășici
Porcul disecat încă mai răsuflă
Mâncăm *свежак*
– Ia ulciorul și du-te-n beci după vin
Tata mă bagă în mașină
oprim la fiecare benzinărie
să vomit

NUMELE TATĂLUI

Tata nu mai vine în vizită
și nu-mi pot pronunța patronimicul
Mama spală rufele în lighean
mereu în aceeași cămașă cu nasturii de sus descheyați
în baie cu fereștruica deschisă
În centrul terenului de joacă
prietenii mă întreabă cum îl cheamă pe tata
Plec acasă, iau un săpun și-o ajut pe mama

* * *

„Astăzi a murit mama
sau poate ieri
nu știu”
mersi că ați venit băieți
astăzi Arthur e mai fals ca niciodată
scuze băieți dar a murit mama
îmi închid gura cu eșarfa
Ieri a murit tatăl lui dan
sau poate azi
nu știe nici el
peste trei zile scurta lui dan încă mai miroase a cadavru
eșarfa mea miroase a parfum
sub streășina bisericii de lângă asachi
eu și dan
nu avem umbrele
avem eșarfe negre înfășurate în jurul capului
cu mâinile în buzunare
urcăm într-un taxi galben
pe bancheta din spate
eu cu mama
sofer tatăl lui dan

DEBUT

POEME
DE
ARTUR
COJOCARU

FIRE LUNGI DE PĂR

dacă chelia se transmite de la mama
atunci eu nu voi fi chel niciodată
ei, cel puțin pân’ la 42
dar dacă de la tata?
atunci pe la 43 voi avea capul chel pe jumătate
mă prefac că nu mă deranjează
dar văd firele lungi de păr ale mamei pe bordurile
pălăriei când mi-o scot
și hotărâsc să mă tund
ca să nu-mi mai amintească de tata

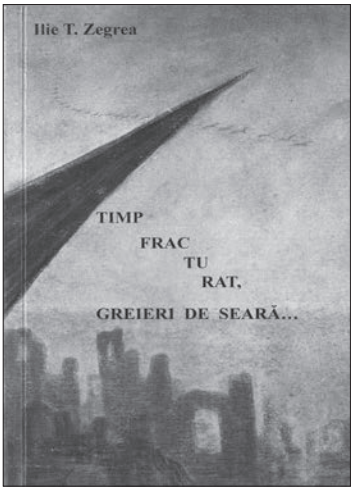
CLINT EASTWOOD

2001 Re – hash
de pe ecran patru gorile
îmi sar în față
mă apucă de gât, mă trag de ochi
rup din mine ghemul de ață albă
ce l-am ținut timp de trei ani într-o cutie
în întuneric sub patul părinților
o gorilă, două gorile
sunt aruncat pe patul meu cu albituri proaspete
mă rostogolesc, cad pe covor
mă răsfir, alerg prin cameră
până nu mă fac o ață lungă de 11 m
exact distanța timpului petrecut în cutie
de la naștere până la maturitate
de la sublimare
e acum o frânghie din fier
cu care alte două gorile îmi leagă mâinile una de alta
mă botează Clint Eastwood
și mă bagă înapoi în cutie

* * *

Sunt la bunica acasă în fața oglinzii
ceasul în forma de rubin s-a oprit în decembrie 2017
peste o oră plec la întâlnire cu Sergiu
la ai mei 34 nu-mi mai fac griji
părul buclat miroase a fixativ
pun placa într-un pahar cu apă să se răcească
rimelul pentru gene se rostogolește și cade pe covor
pe scaun
lenjerie dantelată, ștrampi negri, o fustă și o bluziță albă
aștept să sune telefonul cu disc
aștept să-l văd de la fereastra etajului patru
așezat pe capota jiguliului tatei
aud zgomotul mașinii de salubrizare
apoi pe el claxonând
îmbrac paltonul mamei
și cobor scările
îmi deschide portiera
iau loc, pornește mașina din a treia oară
mă privește încruntat
îmi pun centura
mă atinge
îmi mângâie umărul aproape de gât
îmi scot de la piept mărtișorul
îl mototolesc rup floarea roșie

SEMNAL

ILIE T. ZEGREA
TIMP FRACTURAT. GREIERI DE SEARĂ...
CERNĂUȚI, DRUK ART, 2018

„Ilie T. Zegrea, în tot ce a scris, a pus eu din eul său nefățarnic. Marca lui e sinceritatea. A stat, conjunctural, în preajma unor socluri false pe care au stat retoricii, dar pe care nu le-a răvnit niciodată. Nu s-a vrut și nu se vrea erou; are, cum ar zice E. Bernea, cultul bunului simț... Dincolo de orice, I.T. Zegrea – un destin tragic în oglinda căruia se reflectă întregul Cernăuți, de ieri și de azi – e cel mai înalt dintre aezii Cetății. Harul și cuminenția exprimate aproape evlavios, ascetic, au găsit în poet un exemplu sensibil, frumos și unic chiar prin anonimatul de pe străzile literaturii pe care, din păcate, caragialian, pristanđalele fără harismă și dar tot înfig drapele și se cațără pe socluri de var, laudate doar de uitarea care le va surpa cinică și răbdătoare...”

Constantin HREHOR

SILVIA GOTEANSCHII
MEMORIA HIENEI
(POEZIE)
CHIȘINĂU, ȘTIINȚA, 2018

Silvia Goteanschii este una dintre poetele cele mai interesante din generația de poeți născuți după 1982. Volumul în cauză, divizat în două părți, poartă un caracter de antologie. Prima parte, intitulată „Attac”, cuprinde poezii inedite în care „răzvrătirea de Evă amenință să zguduie lumea din temelii printr-o ofensivă a feminității și a senzualității descătușate estetic”. În cea de-a doua parte, „Concert pentru pian și orchestră”, găsim o selecție de poezii din cărțile anterioare ale poetei.

EDITORUL

FARURI
VITRINE
FOTOGRAFII

POLIFONII ȘI CULORI

Surprinzător este acest original volum de versuri-album, *Lumina unei priviri*, în care poezia lui Sergiu Botezatu se îngemănează cu pictura cunoscutei telegeniste Gutiera Prodan. Cititorul va fi surprins de arta picturii expuse sub diversele ei ipostaze stilistice, redate prin tehnici sugestive, completând sensul ascuns al poemelor: „Plouă argint/ Peste ochi,/ Peste pleoape./ Plouă argint/ Peste vorbe/ Și șoapte./ Plouă argint/ Peste zi,/ Peste noapte./ Plouă argint/ Peste tot,/ Peste toate.” (*Plouă argint*)

Volumul aduce ceva și din *sinele aerului*, un element omogen cu suavitatea, spiritualitatea, prețiozitatea triumfului plăcerii superior estetizante. Asemenea stări sunt ilustrate/redate și prin structura gândului senin, sincer care încorporează fericit poezia și pictura în forme clasice de versificație, dar și în nuanțele culorilor ochilor..., poetizând realitatea: „Prin marea de aripi/ Alerg și strig fericirea,/ Zâmbesc ei și mă tolesc în dragoste./ Sărut pleoapele lumii,/ Liniștei/ Și inocenței,/ Ascult cât de frumos și enigmatic/ Pulsează inima./ Cât de frumos se povestește/ Și se trăiește/ Viața...” (*Beatitudine*).

Referitor la îngemănarea dintre poezie și pictură, trebuie să mai remarcăm că acestea traduc o dispoziție a *Soarelui*, a *Vitalității*, a *Speranței*, frumoasa tentație de a incita miraculosul, de a-l provoca și de a pune, astfel, în evidență superioritatea liricii-color. Tehnica preferată a acestor doi autori pare a fi colajul: se îmbină realități disparate, dar îmbinarea nu este deloc artificială, dând impresia de firesc, de ingenuitate. Din peisajele florale ale Gutierei Prodan picură mirul metamorfozelor, alternând realul cu miraculosul: „Acolo unde liniștea tace/ De se aude singurătatea./ Acolo unde umbra/ În prăbușiri zace/ Și unde infinitul devenirii/ Ne împânzește cu maturitate,/ Întunericul din lumină/ Aruncă acuarelă pe cer/ Să fie mister./ Aruncă acuarelă pe soare/ Să fie culoare./ Și nopți în inimi ancorate,/ Și nopți în tăceri sculptate/ Topesc distanțele/ Și ne zâmbesc speranțe,/ Ne duc aproape/ De stele îndepărtate.” (*Acuarela cu stele*). Tonalitatea e mereu dezinvoltă, efuziunile lirice domină expresia, evitând, totodată, clișeele sentimentale. Trebuie spus că și autorul, și pictorița se regăsesc într-un spațiu situat undeva între fantastic și ludic.

E un mod original de a readuce realitatea la o lume fermecătoare, a cărei puritate instaurează o stare de reverie permanentă: „În cerul meu/ Norii descătușați pe aripi de vânt/ Strâng ghetarii indiferenței/ Și scui pă grindină/ În pământul noroiu de vieți... În cerul meu/ Inima bate la ușa tristeții/ Și gândul mă duce pe alte planete,/ În alte galaxii,/ În alte universuri.../ Într-o dragoste creatoare a existenței/ Și în adevăr,/ Unde timpul se topește în culori/ și în lumină.../ Și totul e liniște,/ E pace,/ Și e rugăciune.../ În cerul meu/ Încerc să aprind lumânări,/ Să tolesc tristețea,/ Să zbor dincolo de

gândurile mele/ Și să visez...” (*În cerul meu*). Adesea, poemele par a fi construite prin adăugare de ipoteze... lirice, îndemnând spre o lectură ambivalentă. Cu toate acestea, versurile au și un principiu ordonator, un cadru problematic fixat pe cuvinte-cheie sau pe expresii, enumerări prozaice sau metaforice care, în cele din urmă, împreună cu această gamă de culori pastelate, creează o stare lirică omogenă, realizând și un efect de geometrie exterioară, reflex târziu din poezia modernistă: „Drumurile s-au înfipt în rătăcirea mea.../ Arunc săgeți în stele/ Pentru a-mi regăsi inima/ Orbită de iubire.../ Te rog nu lovi cu picioarele în ea./ Doar nu jucăm fotbal.../ Sângerează ochii în lacrimi.../ Doar timpul ne privește liniștit/ Și zâmbăreț.../ Dă-mi mâna și urcă-mă-n barca dragostei/ Și adevărului/ Pentru a pluti prin lacrimile fericirii...” (*Viață și drumuri*).

Vitalie RĂILEANU

CU VICTORIA FONARI,
LA MARGINEA
ABSOLUTULUI

Editat în 2016, *La marginea absolutului* – *Au bord de l'absolu* (Chișinău, Foxtrot) este, după cum lesne se poate deduce din titlu, un volum bilingv, echivalențele în limba lui Voltaire fiind propuse de traducătoarele Ana Spatari și Victoria Sotnic. Sincronizarea cu Occidentul și nostalgia Parisului, capitala culturală a lumii, i-au obsedat (și complexat) – cum bine se știe – veacuri de-a rândul pe intelectualii români, iar Victoria Fonari nu putea face excepție. În această privință, de-a dreptul tulburătoare este mărturisirea autoarei din cuprinsul argumentului plasat pe manșeta copertei I: „De fapt am început a scrie în grafie latină grație limbii franceze în clasa I. Iar organizarea și sistematizarea acestor versuri am realizat-o din zborul spre Paris, oraș unde dorea să ajungă și mama mea Eugenia Fonari, ce cunoștea la perfecție limba franceză, ar fi fost mândru și tatăl meu, Serafim Fonari. Bătăile de inimi care persistă în această carte se datorează oamenilor mei dragi”. Înțelegem, așadar, că părinții poetei, datorită unor circumstanțe vitrege, unei istorii potrivnice, n-au izbutit a-și îndeplini visul de a păși în Orașul-Lumină. Șansa i-a surâs însă Victoriei Fonari care, în urma cu trei ani, a participat la Salonul de Carte de la Paris. „La 19 martie 2015 – precizează autoarea în același text confesiv – Salonul de Carte din Paris a fost primitor și mi-a dezvăluit glasul cărților ce, indiferent de limbă, au forța de a comunica, esențiale sunt căutările, valorile și atingerea noastră de dorințele pe care le ținem ascunse în inimă asemenea fluturului în pumn. Pentru ca să trăiască trebuie să-i oferim libertate. Absolutul îmi șoptește că trebuie să îmi las poeziile să zboare spre cititor”. În acest sens, credem că nu greșim prea mult afirmând că, atunci când vorbește despre sine, Victoria Fonari o face cu un talent literar care o proiectează în absolut, ca pe o eroină de roman. „Versurile din cartea *La marginea absolutului* – *Au bord de l'absolu* – spune ea în debutul argumentului mai sus menționat – reprezintă o experiență de traversare a cuvântului în două dimensiuni. Fiecare limbă are muzicalitatea proprie”. Așa este. Iar la acest capitol, limba română – după cum

o dovedesc chiar versurile acestui volum bilingv – nu e cu nimic mai prejos decât cea franceză, ba chiar dimpotrivă. Am putea veni, în sprijinul afirmațiilor de mai sus, cu primele versuri dintr-o odă închinată mamei și dragostei materne văzute ca „elixir al copilăriei”: „Munții de dor/ Ard în mâinile ei./ Mirifică în fericirea primului pas,/ Ascunde durerea nesomnului.” (*Elixirul copilăriei*)... Iar în franceză – *L'elixir de l'enfance*: „Montagnes d'amour/ Enflammées par ses carresses./ Ravissante au bonheur du premier pas./ Elle cache la douleur de l'insomnie”.

Având, grație profesiei, serioase cunoștințe în istoria religiilor și a mitologiei, Victoria Fonari practică o lirică intelectualizată și livrescă, fapt ilustrat de multe dintre creațiile sale, cum ar fi chiar poemul eponim al volumului, care debutează astfel: „Mi-am uitat timpul/ Dar poate l-am pierdut/ Proust m-ar sfătui la sigur să-l caut/ De fapt nu e vorba de un timp pierdut// E un timp rătăcit/ În clipele unui așternut/ De fapt e un timp.../ Cu mulți timpi/ Un fel de prezent continuu englezesc”... (*Pe marginea absolutului*). Scriitoare autentică, deschisă spre istorie, mitologie și chiar spre metafizică, mânduind – după cum am văzut – mai multe registre de limbaj, Victoria Fonari este o poetă deopotrivă reflexivă și sentimentală, îmbinând armonios ecurile unei culturi temeinice cu prospețimea expresiei și forța imaginativă, ca în acest final sinestezic de pastel existențialist: „Tăcerea citită de primăvară/ e o tăcere care izbucnește în muguri/ În aroma verdelui ascuns/ și albastru respiră a verde/ și roșu stă camuflat în petale albe de flori/ ascunde strigătele de cocori” (*Lecturi de primăvară*). În unele dintre poeziile sale de dragoste, precum în păpușile *matrioșka*, dai peste surprinzătoare versuri în care poeta caută esențializarea maximă a expresiei, ca în acest „ciob de stea”, izbutită antonomază pentru „suflet” (*Suflete, un ciob de stea*). Alteori, îndeosebi în poemele erotice în care-și asumă starea de îndrăgostită perpetuă drept destin, vom găsi formulări comprimate, percutante, memorabile, versuri tari ca o vodcă dublu rafinată, precum cele din *Anaforeză*: „Simt cum mi se sărută sufletul/ fără nicio atingere fizică/ să fie privirea/? O revelație dintre câmpuri – energii – magnet/ în care corpul fizic e inexistent...” Creațiile poetice din *La marginea absolutului* pot fi considerate, fără a greși prea mult, și drept încercări de a escamota infernul, eul său fiind în postura lui Orfeu, chemând la viață pe Euridice, așa cum argumentează, pe larg, în prefața intitulată *Tăcerea Euridicei și împietrirea Gorgonei*.

Dotată cu real talent și cu mare putere de muncă asupra verbului, cu o informație cărturărească pe măsură, Victoria Fonari, absolventă, între altele, a cursurilor de stagiere de la Universitatea din Roma (2004), este nu doar o personalitate polivalentă ci și poliglotă, cunoscătoare nu doar de română, franceză, engleză și italiană, dar și de rusă, din care a publicat excelente traduceri în presa literară din România. Scriitoare pe deplin matură, viguroasă și competitivă la nivelul întregului spațiu cultural românofon, Victoria Fonari se află astăzi în posesia tuturor elementelor capabile a o propulsa în primele rânduri ale breslei scriitoricești de pe ambele maluri ale Prutului...

Liviu CHISCOP

PE URMELE UNUI
EVENIMENT CULTURAL
DE REZONANȚĂ

Volumele *ROCK-ul*, „*NOROC*”-ul & *NOI* (ARC, 2013) și *Mihai Dolgan. De ce au plâns ghitarele?* (ARC, 2017), semnate de Mihai Ștefan Poiată, formează o dialogie care proiectează creația distinsului muzician Mihai Dolgan asupra destinului generației „Noroc”-ului, pentru care sincronizarea cu ritmurile beat și rock a însemnat șansa de a evada din universul patriarhal și de a aspira la modernitate.

Cel de al doilea volum al dialogiei a trezit atât interesul cititorilor, cât și al melomanilor, dovadă fiind sala arhiplină a Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, unde, pe 8 decembrie 2017, a avut loc lansarea organizată de Editura ARC și unde luările de cuvânt ale colegilor scriitori au alternat cu evoluțiile muzicienilor, care au transformat lansarea într-un adevărat spectacol.

Evenimentul s-a consumat demult, dar cartea și-a continuat periplusul printre cititori. Profesioniștii au propus câteva chei de lectură a cărții încă de la lansarea acesteia. Autorul, Mihai Ștefan Poiată, a transcris, între timp, discursurile pe care le-au rostit vorbitorii, oferindu-le redacției „Revistei literare”. Mai jos, propunem cititorilor curioși câteva opinii ale literaților, istoricilor, publiciștilor care s-au produs în acea seară memorabilă de 8 decembrie. Un veritabil aparat critic și istorico-cultural. De reținut și (re)citit împreună cu volumul comentat. **R.L.**

Tatiana POTÂNG: „Prima provocare pentru mine a fost să înțeleg cum reușește Mihai Ștefan Poiată să spună fără a povesti. Deși cartea spune o poveste, ea, totuși, nu are un povestitor. Autorul figurează în calitate de personaj în interiorul poveștii și în această calitate poartă dialogul cu celelalte personaje, lansează nedumeriri, face precizări și deschide paranteze fără a interveni, totuși, în poveste. Al doilea paradox este că, deși nu este povestită de un narator, istoria poate fi, totuși, reprodușă. Secretul este dezvăluit în prefață și constă în modalitatea de organizare a materialului. Titlurile și ordinea capitolelor, conținutul informației, accentele plasate subtil, toate converg în asemenea manieră, încât cititorul să vrea să coparticipe la reconstituirea traseului protagonistului. În fine, prin renunțarea la povestitorul clasic, care ar fi descris o istorie filtrată, Mihai Ștefan Poiată a reușit un fel de ecranizare obiectivă a vieții lui Mihai Dolgan, dar și a epocii în care acesta s-a format și ne-a format.”

Maria ȘLEAHTIȚCHI: „În primul rând, această carte este un model de a omagia oamenii de cultură, un model de carte scrisă cu drag, cu implicare, scrisă pentru cei de ieri, cei de azi, cei de mâine... Această carte face dovada că 1966, anul fondării ansamblului «Noroc», este un an binecuvântat pentru cultura românească de aici pe mai multe ramuri ale artei: literatura, artele plastice, teatrul și, evident, muzica.

Sigur că titlul e polisemantic. Sigur că-i plin de ambiguitate. Pentru că așa-i literatura. Iar domnul acesta foarte talentat – Mihai Ștefan Poiată – a făcut o carte de literatură, totuși. De ce au plâns ghitarele? Pentru că a fost foarte greu, pentru că li s-au tăiat strunele, pentru că li s-a tăiat zborul...”

Octavian ȚĂCU: „Istoric vorbind, plân-sul ghitarelor trimite la ziua de 2 august 1940, când a început proiectul sovietic de construcție a unei identități distincte a românilor din partea stângă a Prutului. S-a vorbit că noi n-am rezistat împotriva tentativelor de rusificare, de deznaționalizare – nu este adevărat. Rezistența noastră a fost continuă. Iar «Noroc»-ul lui Mihai Dolgan a fost un fel de vârf de lance al acestei rezistențe.”

Vasile BOTNARU: „Risc să-mi justific prezența în fața Dumneavoastră prin a vă mărturisi că am avut norocul să văd cum lucra Mihai Dolgan în repetiții. Pentru că mă cunoșteam cu Mircea Blajinu și el m-a băgat odată în culise. De acolo am văzut-o pe doamna Lidia Botezatu, mereu cu ochii pe Radu, care alerga prin scenă și-l încurca pe taică-său. Pentru că, spunea Mircea, l-au lăsat odată acasă și a făcut bazaconii, așa că erau nevoiți să-l ia la repetiții. Și făcea bazaconiile pe scenă. Dar am mai văzut ceva. Am văzut cum se produce Mihai Dolgan. Cred că e mult mai bogată această amintire decât ceea ce am văzut eu în concerte. În concerte era artistul, dar la repetiții am văzut creatorul și cred că e un mare privilegiu să am această amintire.”

Val BUTNARU: „Cartea lui Mihai Poiată nu este un album cu fotografii, deși sunt multe, aproape patru sute. Credeam că voi fi unicul care voi remarca acest lucru, dar unii colegi mi-au anticipat „descoperirea”. Și totuși voi spune și eu – această carte pentru mine este un roman, care respectă toate regulile acestui gen literar. Compozițional, seamănă cu prima carte, dar este mult mai

bogată în detalii. Foarte expresive. O altă componentă a romanului sunt personajele secundare. O galerie impresionantă. Am citit cu mare emoție despre Vasile Verdeș – ușor tragică această figură, foarte bine descrisă. Bineînțeles, nu putea să lipsească Fedco, dar și Doga, cu atitudinea lui față de «Noroc». Toate personajele secundare sunt punctate cu mare atenție. Până și un commentator, Willis Conover, care pe timpuri avea o emisiune de jazz la Vocea Americii pe care o ascultau mii de muzicieni din fosta URSS, până și el are o mică biografie a lui. Nimic nu este întâmplător într-un roman. În centrul narațiunii e bineînțeles personajul tragic al lui Mihai Dolgan, un om care a fost supus unui exod continuu, un artist viață căruia a fost un turneu forțat continuu. Cred că cea mai zguduitoare metaforă pe care am văzut-o în acest roman este momentul în care băieților din «Noroc»-ul desființat li se propune să cânte la o nuntă. Acceptă pentru că au nevoie de bani pentru bilete. Ca să plece din Moldova. Afară plouă, iar muzicanții cântă pe prispă. Dar iată că nunta ia sfârșit, muzicanții își strâng instrumentele, dar nu știu care socru le spune că trebuie să-l petreacă pe nunul cel mare până acasă. «Pe ploaia asta? D-apoi aista îi Mihai Dolgan!» «Nu știu cine-i Mihai Dolgan al vostru, da nunul cel mare îi mai mare. Și trebuie să-l petreceți până acasă!» li se spune. N-au încotro. Mihai se înhamă la acordeon și pornește împreună cu ceilalți trei muzicanți în urma nunului. Și cântă, ca să știe satul că nunul cel mare se întoarce acasă. Ploaie! Mocirlă! Întuneric! Și la un moment acordeonul nu se mai aude. Pentru că Mihai Dolgan, sârmanul, alunecase într-un șanț de la

Secvență de la lansare: Liviu Știrbu, Lidia Botezatu, Mihai Șt. Poiată, Ștefan Petrache și Iurie Bârsă

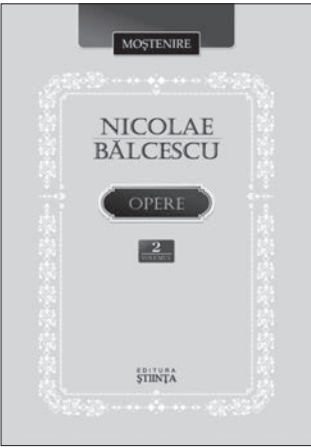
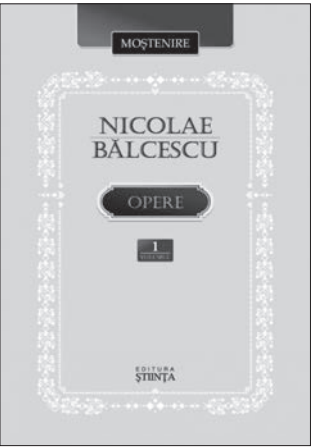
marginea drumului. Aceasta este imaginea artistului. Aceasta este imaginea destinului de care are parte un artist aici și cred că nu doar aici. Ca să ajungă în final acest artist pe nume Mihai Dolgan să vorbească doar cu papagalul și la toate întrebările și insistențele lui Radu de a încerca să revină pe scenă să răspundă cu o singură frază: «Nu e timpul». De ce nu e timpul?”

Eugen LUNGU: „Eu cred că Mihai Poiată, prin aceste două cărți, a făcut un monument «Noroc»-ului. Da, e un monument de hârtie, un monument livresc, dar, spunea Horațiu, aceste monumente sunt mai durabile decât bronzul, decât arama.Prin ce se deosebesc cele două cărți? În prima,

Mihai, având șase ani la dispoziție, a meditat adânc și a făcut ceea ce n-a făcut o Academie, creând o falie de civilizație, care cuprinde toate aspectele – social-politicul, ideologia, vestimentația, tehnologiile, literatura, muzica –, și pe care a proiectat destinul formației «Noroc». În prim-planul volumului ROCK-ul, „NOROC”-ul & NOI a fost formația «Noroc», liderul rămânând cumva în umbră. În *De ce plâng ghitarele?* autorul l-a scos în față pe liderul formației și această carte e mai caldă pentru că scrie mai mult despre omul Dolgan.

Și eu, ca și Val Butnaru, m-am gândit că această carte poate fi citită ca un roman, având în centrul său destinul unui personaj de excepție (...).”

NOI APARIȚII • EDITURA ȘTIINȚA • NOI APARIȚII

NICOLAE BĂLCESCU, OPERE, VOL. 1-2. COLECȚIA „MOȘTENIRE”
STUDIU INTRODUCȚIV, TABEL CRONOLOGIC DE MIRCEA ANGHELESCU.
TEXT ÎNGRIJIT, NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI, GLOSAR DE ANDREI RUSU.

Volumul 1 cuprinde o serie de studii și articole istorice, politice și economice, orânduite în ordinea cronologică a elaborării lor, cele mai multe dintre ele fiind tipărite o singură dată în timpul vieții autorului: *Puterea armată și arta militară de la întemeierea principatului Valahiei și până acum*, *Cuvânt preliminarium despre izvoarele istoriei românilor*, *Românii și fanarioții*, *Ioan Tăutul*, *mare logofăt al Moldaviei*, *Logofătul Miron Costin*, *istoricul Moldaviei*, *Reforma soțială la români*, *Manualul bunului român* ș.a.

Volumul mai conține un studiu introductiv privitor la opera și personalitatea scriitorului, un tabel cronologic al vieții sale zbuciumate și o secțiune succintă de note și comentarii la textele incluse. *Volumul 2* cuprinde monografia *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*, lucrare de o documentare excepțională și de o probitate științifică exemplară. Textul este însoțit de notele și comentariile necesare, care fixează contextul în care a apărut lucrarea, locul și data publicării acesteia. Urmează apoi un glosar al întregii ediții și o secțiune de iconografie încheie volumul, completând simțitor informația despre viața și opera scriitorului.

EDITORUL

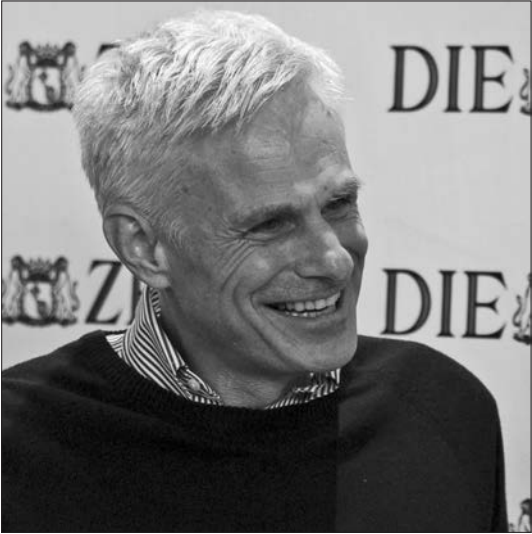
BASARABIA ÎN PRESA ANULUI 1918. INTERVIURI ȘI ANCHETE. COLECȚIA „PAGINI DESPRE BASARABIA”
TEXT ALES ȘI STABILIT, STUDIU INTRODUCȚIV, NOTE ȘI COMENTARII DE VICTOR DURNEA

Volumul reunește aproape 60 de texte (interviuri, anchete, scrisori ș.a.), circumscrise unei tematici comune: realitatea politică, socială și culturală din Basarabia anului 1918. Publicate în presa românească din acest an, textele se axează „pe chestiuni basarabene”, formulate și discutate de chiar fruntașii vieții politice dintre Prut și Nistru.

BASARABIA ÎN PARLAMENTUL MARGHILOMAN. COLECȚIA „PAGINI DESPRE BASARABIA”
TEXT ALES ȘI STABILIT, NOTE ȘI COMENTARII, ANEXĂ DE VICTOR DURNEA. PREFAȚĂ DE ION ȚURCANU.

Ediția de față reproduce stenogramele dezbaterilor parlamentare din vara anului 1918 din așa-numitul parlament Marghi-loman, oferindu-ne o sumă de date de indiscutabilă valoare istorică, care contribuie mult la clarificarea unor momente importante mai puțin cunoscute din istoria unirii Basarabiei cu regatul român. Textele sunt însoțite de notele și comen-tariile alcătuitorului ediției și de o anexă care prezintă un scurt istoric al acestui parlament de scurtă durată.

EDITORUL

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

JOHANN HOLTROP.
O SCHIȚĂ A SOCIETĂȚII

de RAINALD GOETZ

RAINALD GOETZ S-A NĂSCUT ÎN 1954 LA MÜNCHEN. ESTE ROMANCIER, DRAMATURG ȘI ESEIST. A FĂCUT STUDII DE ISTORIE ȘI DE MEDICINĂ ÎN ORAȘUL NATAL. DUPĂ CE ȘI-A LUAT DOCTORATUL ÎN AMBELE SPECIALITĂȚI, SE DEDICĂ APROAPE ÎN EXCLUSIVITATE SCRISULUI LITERAR. ROMANUL DE DEBUT „IRRE” (1983) ÎI FACE FAIMOS. LAUREAT A NUMEROASE PREMII LITERARE, PRINTRE CELE MAI IMPORTANTE NUMĂRÂNDU-SE MÛLHEIMER DRAMATIKERPREIS (1988, 1993, 2000), GEORG BÛCHNER PREIS (2015). PRINTRE CĂRȚILE NOTABILE: „KRIEG” (1986), „KONTROLLIERT” (1988), „FESTUNG” (1993), „RAVE” (1998), „JEFF KOONS” (1998), „ABFALL FÛR ALLE” (1999), „KLAGE” (2008), „JOHANN HOLTROP” (2012).

I*

Pe vremea când iernile erau încă lungi și bogate-n zăpadă, iar verile, fierbinți și uscate –

Pe atunci, monolitul ăla de birouri din sticlă neagră stătea fără rost de uriaș în noapte, la marginea localității Krölpa, Krölpa pe Unstrut, în spatele lui, pădurile ce mărgineau Krölpa înspre Warthe, acolo strălucea, singuratic, supărat și roșu, logo-ul de un roșu incandescent al firmei Arrow PC sus pe acoperiș deasupra uriașului întunecat, făcut din oțel negru și din sticlă neagră, cu scrisul roșu deasupra, o construcție nouă, la fel de stricată precum Germania în anii aceștia, după o concepție la fel de isteric de rece și de imbecilizată ca și aceia care o făcuseră, care-și aveau aici mesele lor de scris, și care, fiind ei înșiși așa, își închipuiau că lumea era condusă de lăcomie, de lăcomia de a-și procura în permanență vreun avantaj oarecare pentru sine, desigur, cel mai bine în formă de bani, însă exact în privința asta, în calculul lor bazat pe avantajul propriu, fiind dimpotrivă ei înșiși calculabili, lesne de socotit și până la urmă de exploatat, acesta era fundamentul mașinăriei abstracte de bani care-și avea reședința aici: fantasma dominației totale a CAPITALULUI asupra omului. Atât de falsă, de ridicolă, de orbește gândită, atât de infantil de grandomană precum, precum, precum –

Un ceas din depărtare bătu miezul nopții, o oră mai târziu bătu unu, apoi două, o jumătate de oră mai târziu, la două și jumătate, acel Subaru Sunset Compactor lăcuit în negru cu geamurile colorate într-o nuanță de negru mat rulă agale în parcare la Arrow PC, PC, aici, însemna Produse și Consulting, și din mașină ieșiră oamenii echipei de curățenie de la Clean Impact, coborâră unul după altul, se duseră la intrarea din spate a zgârie-nori-ului, care era asigurat cu un cod electronic și două încuietori, ușa se deschise, bărbații intrară-n clădire, apoi în subsol, în maintenance-center, de unde-și luară cărucioarele lor de curățenie vopsite-n culori țipătoare și se apucară de lucru, iar în orele următoare ale nopții, luminile se aprinseră-n clădire, de-a curmezișul tuturor etajelor în același timp, în fiecare cameră-n parte, cameră cu cameră, coordonate de programul Timecode al Orgii Mondiale de Lumini, în fiecare loc unde un om de la Clean

Impact tocmai făcea curățenie. Pe mesele de scris din birouri totul fusese strâns și pus în ordine, cu toate astea, era inevitabil ca unele obiecte și hârtii rămase ici-colo pe mese să-i atragă atenția lui Henze, 58 de ani, fost muncitor calificat în agricultură și în domeniul forestier, lucrând actualmente ca angajat temporar plătit cu ora la Clean Impact, și atunci, Henze dădea curs impulsului de a-și îndrepta pentru scurt timp atenția asupra acestui obiect, sau i se opunea, de la caz la caz, în funcție de cât de tare se grăbea sau de măsura în care avea sentimentul că era urmărit în momentul acela de colegi sau chiar de șef, dacă nu cumva zăbovea eventual puțin prea mult în vreuna din camerele urmând a fi curățate. Față de clientul său, Arrow PC, șeful lui Henze, Dan Poggart, 45 de ani, fost tehnician al unei trupe rock, un britanic împotmolit în Thüringen după căderea Zidului din motive sentimentale, își luase informal angajamentul, în numele lui Clean Impact, ca acele birouri conținând date sensibile să fie prelucrate de oameni de serviciu non-germani, astăzi, aceștia erau Üsküb, Callao, Dobrutsch, Asow și Isjum. Henze fusese folosit ca să-i țină locul lui Ismail Khedive, bolnav pe termen scurt, însă, având în vedere prevederile de securitate garantate juridic în documentele lui Poggart, el nu era menționat ca Henze, ci, așa cum și el însuși știa, drept Khedive.

La etajul opt, Henze ajunse în biroul de pe colț al lui Sprißler, șef al departamentului de securitate a concernului, KS, și se așeză pe scaun. Henze era un bărbat liniștit, cu o constituție greoaie și capul mare și care, din cauza amabilității sale, era considerat drept prost de către aceia mai șmecheri, drept leneș de către aceia mai agitați. Henze se uită la fotografia familiei Sprißler, așezată pe birou, aruncă o privire în coșul de gunoi care se umpluse, în timp ce se scula, apucă coșul de gunoi, îl luă cu el și îl goli afară pe hol în sacul cel mare, albastru, pentru gunoi. Apoi se-ntoarse cu aspiratorul, dădu drumul motorului să urle și aspiră podeaua camerei. La colțul biroului, jos, se deschise un sertar. Henze-l lovise cu țeava. Văzu acolo un telefon mobil așezat pe hârtiile din sertar, îl scoase și-l cântări în mână. Se gândi la sâni goi pe care-i văzuse cu ceva timp în urmă la o femeie într-o saună, la scaunul alb rabatabil pe o stâncă în mare, deasupra căruia era

deschisă o umbrelă de soare roșie. Apoi, după ce stătuse puțin așa, Henze puse mobilul la loc în sertarul biroului și-l închise. În aceeași clipă auzi din spate vocea lui Poggart, care striga din ușă: „La tine totul în ordine până acum?” Și, conform adevărului, Henze putu să răspundă în timp ce se-ntorcea: „Da!”, totul era în ordine. Spunând asta, văzu fața cu barbă stufoasă a lui Poggart în cadrul ușii, apoi dispărând în întunericul coridorului.

O oră mai târziu, Henze era gata cu camerele care-i fuseseră repartizate pentru azi, duse căruciorul pentru curățenie în subsol și luă liftul întorcându-se la parter, în holul de la intrare. În dreapta, lângă recepție, se aflau câteva fotolii și canapele din piele neagră și câteva măsuțe joase pentru vizitatori, acolo se adunau oamenii de la Clean Impact după muncă. Ceilalți ședeau deja acolo când veni și Henze să li se alăture, iar rusul Dobrutsch, angajat permanent, un uriaș, îl îndemnă pe Henze să aducă scrumiera de pe măsuța de vizavi și apoi să se așeze pe jos în fața lui, și spunând asta lovi cu palma brațul fotoliului. După o pauză de efect, tăcere, poc, comanda fu urmată de râsete lătrate triumfal, venind mai întâi dinspre Dubrutsch singur, apoi de la toți colegii la un loc. Henze se duse, râzând și el împreună cu ceilalți, încet, la cel de-al doilea grup de fotolii, aduse scrumiera goală de acolo și arătă spre urechile sale, că adică, el nu era surd, explică el, iar Dobrutsch ar putea să vorbească și mai încet. Apoi îi ceru o țigară kirghizului Asow, care și el era doar angajat cu ora la Clean Impact și, în timp ce Henze inhală primul fum, el se așeză pe fotoliul din colț, din cel de-al doilea grup de fotolii, unde nu ședea nimeni, și fumă acolo. Scrumul și-l scutură pe colțul măsuței de sticlă dinspre el.

Ceilalți vorbeau despre mașinile lor și despre superioritatea cauciucurilor turcești Turkeyol, care tocmai erau în oferta specială la Autotip. Dobrutsch auzise despre un reportaj de la o testare care dovedise că pneurile Turkeyol nu erau cu nimic mai prejos decât mult mai scumpele așa-zise produse de marcă din Europa și din Orientul îndepărtat. Pentru că Isjum, finlandezul, bulgarul, altanul, „de unde ești tu de fapt, șobolan de canal!?”, care ședea vizavi de Asow,

trebuia să-și dea din nou examenul de conducere din cauză de alcool, acum se vorbea despre suspendarea permisului de conducere și despre testul german pentru fraieri. Testul pentru fraieri era folosit de medicii, psihologii, conducătorii de școli de șoferi și serviciul de permise de conducere pentru sortarea și eliminarea străinilor și migranților nedoriți precum și a altor victime, așa auzise Üsküb de la Poggart, dar până la urmă nici nu erau vreo mare surpriză aceste teste germane prin care-ncercau să-i împiedice pe non-germanii nedoriți să-și ia permis. El personal era abia de câteva luni în Germania, înainte zicea c-a fost în Polonia și-n Anglia, în Spania, ca bani era mai bine aici, controalele puteau fi și ele ocolite peste tot la fel. Dobrutsch confirmă spusele, el avusese probleme din cauză că ceruse să fie trecut bolnav la birou, el și Khedive, fără să aducă imediat și certificatele medicale. Pentru asta ar fi fost de ajuns să fi dat o fugă până la Werra, la medicul care dă certificate de boală, sau la ăla din Nörsel, doar că omisese asta, și din cauza asta, la-nceputul acestei săptămâni, Poggart îi pusese pe ăia de la birou să-i dea un avertisment scris. Dar el nu era obligat să-l lase pe Poggart să-i facă așa ceva, cică s-ar fi dus la comitetul districtual al întreprinderii din Ohra, și ăia de-acolo i-au spus că o astfel de amenințare ar fi nulă, că pentru asta există protecția muncii, ca să fie protejați de orice fel de samavolnicie din partea șefului etc.

Henze șterse scrumul pe tăblia mesei, și-l puse în palmă și-l duse-n scrumiera de pe cealaltă masă, își stinse țigara și se așeză din nou la masa lui solo. La puțin timp după șase și jumătate, bărbații își terminară ședința din holul de la intrare, se-ntoarseră în parcare la mașină și, de la marginea vestică a localității Krölpa, unde se afla zona industrială pe care era noul zgârie-nori Arrow, o luară pe B 173 până la sediul firmei Clean Impact, aflat câțiva kilometri mai la sud, în Bad Langensalza.

* Capitolul I al romanului *Johann Holtrop*, în curs de apariție la Editura Cartier.

Traducere din germană
de Victor SCORADEȚ